

ಧಾನ್ಯ ಪರ್ವತ, ಲವಣ ಪರ್ವತ, ಗುಡಪರ್ವತ, ಸುವರ್ಣ ಪರ್ವತ, ತಿಲ ಪರ್ವತ, ಕಾರ್ಪಾಸಪರ್ವತ, ಘೃತಪರ್ವತ, ರತ್ನಪರ್ವತ, ರೌಪ್ಯಪರ್ವತ, ಮತ್ತು ಶರ್ಕರಾಪರ್ವತಗಳೆಂಬ ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ಪರ್ವತಗಳ ದಾನಕ್ರಮ. ಗ್ರಹಶಾಂತಿ ಗೃಹಸ್ವರೂಪ, ಶಿವಚತುರ್ದಶೀವ್ರತ, ಫಲತ್ಯಾಗವ್ರತ, ಆದಿತ್ಯವಾರವ್ರತ, ಸಂಕ್ರಾಂತ್ಯದ್ಯಾಪನಿ ವ್ರತ ವಿಧಾನ, ವಿಭೂತಿ ದ್ವಾದಶೀ ವ್ರತ, ದೇವವ್ರತ, ಮೊದಲಾದ ಅರವತ್ತು ಬಗೆಯ ವ್ರತಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಹಾಗೂ ಸ್ನಾನವಿಧಿ, ಪ್ರಯಾಗ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ. ಭೂಗೋಳ ವರ್ಣನ, ಪುರೂರವನು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವ್ರತಶೇಷವರ್ಣನ, ದ್ವೀಪ ಹಾಗೂ ಲೋಕಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ಸಂಚಾರ ವರ್ಣನ, ಸೂರ್ಯ ರಥವರ್ಣನ, ಸೂರ್ಯಸಂಚಾರದ ಕಥನ, ಧ್ರುವಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ. ದೇವಲೋಕಗಳ ವರ್ಣನ, ತ್ರಿಪುರಾಸುರೋಪಾಖ್ಯಾನ, ಪಿತೃಗಳಿಗಾಗಿ ಕೊಡುವ ಪಿಂಡದ ದಾನ ಮಹಿಮೆ, ಮನ್ವಂತರ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಳಿಕ ವಜ್ರಾಂಗನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ತಾರಕಾಸುರನ ಜನನ, ತಾರಕಾಸುರನ ಮಹಿಮೆ, ಹಾಗೂ ಅವನ ವಧೆ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಆಲೋಚನೆ, ಪಾರ್ವತಿ ಜನನ, ಶಿವ ತಪೋವನ ವರ್ಣನ, ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಶಿವನ ಬಳಿಗೆ ಅವನನ್ನು ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದುದು, ಪಾರ್ವತೀ ಋಷಿಗಳ ಸಂವಾದ, ಪಾರ್ವತೀ ಪರಮೇಶ್ವರರ ವಿವಾಹವರ್ಣನ, ಷಣ್ಮುಖನ ಜಯವರ್ಣನ, ತಾರಕಾಸುರ ವಧೆ, ನೃಸಿಂಹಾವತಾರವರ್ಣನ. ಪದ್ಮೋದ್ಭವ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ, ಅಂಧಕಾಸುರವಧೆ, ವಾರಾಣಾಸೀ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ನರ್ಮದಾ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರಾದಿ ನಿರ್ಣಯ, ಪಿತೃಗಾಥಾವರ್ಣನ, ಕರು ಹಾಕುತ್ತಿರುವ ಹಸುವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವ ವಿಧಾನ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ದಾನವಿಧಿ, ಸಾವಿತ್ರಿಪಾಖ್ಯಾನ, ರಾಜಧರ್ಮವರ್ಣನ, ಪ್ರಯಾಣಕಾಲದ ಶುಭಾಶುಭ ಶಕುನಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಶುಭ ಸ್ವಪ್ನ ಫಲವರ್ಣನ, ವಾಮನ ಮೂರ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆ, ವರಾಹಾವತಾರವರ್ಣನೆ, ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರ ಮಥನ, ಶಿವನು ಕಾಲಕೂಟವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದ ವೃತ್ತಾಂತ ಇವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧ ವರ್ಣನ, ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರವಿಚಾರ, ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣ, ದೇವತಾರಾಧನ ಕ್ರಮ, ದೇವಾಲಯ ಲಕ್ಷಣ, ಮಂಟಪ ಲಕ್ಷಣ, ಭವಿಷ್ಯದ್ರಾಜವಂಶವರ್ಣನ, ತುಲಾಪುರುಷಾದಿ ಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಾನುವರ್ಣನ ಶ್ವೇತನೀಲಲೋಹಿತ ಮುಂತಾದ ಮೂವತ್ತು ಕಲ್ಪಗಳ ಸವಿಸ್ತರ ವರ್ಣನೆ, ಗ್ರಂಥಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಗಳ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಪುರಾಣವು ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಪುರಾಣ ಶ್ರವಣವು ಪವಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಆಯುರ್ವರ್ಧಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದು ಕೀರ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು. ಮಹಾಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪರಿಹರಿಸಿ ಮಾನವ ಜೀವನವನ್ನು ಪುನೀತಗೊಳಿಸುವಂತಹದು.

ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸಕಲ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸ್ನಾನದಿಂದ ಯಾವ ಪುಣ್ಯ ಬರುವದೋ, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ಯಾವ ಮಹಾಫಲವು ಬರುವದೋ

ಅದೆಲ್ಲವೂ ಈ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದ ಶ್ರವಣ, ಅಥವಾ ಪಾರಾಯಣದಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲದೋಷಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವ ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪುರಾಣವನ್ನು ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿ ವಿಷ್ಣುವು ವೈವಸ್ವತ ಮನುಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದನು.

ಈ ಮಹಾಪುರಾಣದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾದವನ್ನು ಓದಿದರೂ ಸಾಕು ಆತನು ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ನಾರಾಯಣನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಸೇರುವನು. ಮನ್ಮಥನಂತೆ ದಿವ್ಯ ಶರೀರಿಯಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ಬಾಳುವನು. ಸಕಲ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಪುರಾಣವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಯಾವನು ಕೇಳುವನೋ ಅವನು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ, ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಪಡೆದು, ಮಹಾಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರೇ, ಧರ್ಮವನ್ನರಿತ ಮನುಜನು, ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ಇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಈ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನೋ ಅರ್ಥ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೋ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಪಾದವನ್ನೋ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದಲ್ಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಬರುವ ಸುಕೃತ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗುವನು, ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸುವನು. ವೈಶ್ಯನು ಧನಿಕನಾಗುವನು. ಶೂದ್ರನು ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ

ತಥಾ ಸಾವಿತ್ಯುಪಾಖ್ಯಾನಂ ರಾಜಧರ್ಮಸ್ತಥೈವ ಚ |

ಯಾತ್ರಾ ನಿಮಿತ್ತ ಕಥನಂ ಸ್ವಪ್ನ ಮಾಂಗಲ್ಯ ಕೀರ್ತನಂ

||೨೫||

ವಾಮನಸ್ಯ ತು ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ತಥೈವಾಥ ವರಾಹಜಂ |

ಕ್ಷೀರೋಧ ಮಥನಂ ತದ್ವತ್ಕಾಲಕೂಟಾಭಿಶಾಸನಮ್

||೨೬||

ದೇವಾಸುರ ವಿಮರ್ದಶ್ಚ ವಾಸ್ತುವಿದ್ಯಾಸ್ತಥೈವ ಚ |

ಪ್ರತಿಮಾ ಲಕ್ಷಣಂ ತದ್ವದ್ದೇವತಾರಾಧನಂ ತತಃ

||೨೭||

ಪ್ರಾಸಾದ ಲಕ್ಷಣಂ ತದ್ವನ್ಮಂಡಪಾನಾಂ ತುಲಕ್ಷಣಂ |

ಭವಿಷ್ಯದ್ರಾಜನಿರ್ದೇಶೋ ಮಹಾದಾನಾನುಕೀರ್ತನಂ |

ಕಲ್ಪಾನು ಕೀರ್ತನಂ ತದ್ವದ್ಗಂಧಾನುಕ್ರಮಣೀ ತಥಾ

||೨೮||

ಏತತ್ಪವಿತ್ರಮಾಯುಷ್ಯಮೇತತ್ಕೀರ್ತಿ ವಿವರ್ಧನಂ |

ಏತತ್ಪವಿತ್ರಂ ಕಲ್ಪಾಣಂ ಮಹಾ ಪಾಪ ಹರಂ ಶುಭಂ

||೨೯||

ಅಸ್ಮಾತ್ಪರಾಣಾತ್ಸು ಕೃತಂ ನರಾಣಾಂ ತೀರ್ಥಾವಲೀನಾಮವಗಾಹನಾನಾಂ |

ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಾಚರಣೋದ್ಭವಾನಾಂ ಸದೈವ ಲಾಭಶ್ಚ ಮಹಾಫಲಾನಾಂ ||೩೦||

ಏತತ್ಪುರಾಣಂ ಪರಮಂ ಸರ್ವದೋಷ ವಿಘಾತಕಂ |
ಮತ್ಸ್ಯರೂಪೇಣ ಹರಿಣಾ ಕಥಿತಂ ಮನವೇರ್ಣವೇ

||೩೧||

ಅಸ್ಮಾತ್ಪುರಾಣಾದಪಿ ಪಾದಮೇಕಂ |
ಪಠೇತ್ಪು ಯಃ ಸೋಽಪಿ ವಿಮುಕ್ತಪಾಪಃ ||
ನಾರಾಯಣಸ್ಯಾಸ್ತದ ಮೇತಿ ನೂನ |
ಮನಂಗವದ್ಧಿವ್ಯವಪುಃ ಸುಖೇ ಸ್ಯಾತ್

||೩೨||

ಪುರಾಣಮೇತತ್ಸಕಲಂ ರಹಸ್ಯಂ |
ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತಃ ಪುಣ್ಯಮಿದಂ ಶೃಣೋತಿ ||
ಸ ಚಾಶ್ವಮೇಧಾವಭೃಥ ಪ್ರಭಾವ್ಯಂ |
ಫಲಂ ಸಮಾಪ್ನೋತಿ ಹರಿ ಪ್ರಸಾದಾತ್

||೩೩||

ಶಿವಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಸಮಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಸದಿವಾಕರಂ |
ಶ್ಲೋಕಂ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಪಾದಂ ವಾ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಯಃ ಶೃಣೋತಿ ವಾ |
ಶ್ರಾವಯೇದ್ವಾಪಿ ಧರ್ಮಜ್ಞಸ್ತತ್ಫಲಂ ಶ್ರುಣುತದ್ವಿಜಾಃ

||೩೪||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಲಭತೇ ವಿದ್ಯಾಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ಲಭತೇ ಮಹೀಂ |
ವೈಶ್ಯೋ ಧನಮವಾಪ್ನೋತಿ ಸುಖಂ ಶೂದ್ರಸ್ತುವಿಂದತಿ

||೩೫||

ಆಯುಷ್ಮಾನ್ ಪುತ್ರವಾಂಶ್ಚೈವ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಾನ್ ಪಾಪವರ್ಜಿತಃ |
ಶ್ರುತ್ವಾ ಪುರಾಣಮಖಿಲಂ ಶತ್ರುಭಿಶ್ಚಾಪರಾಜಿತಃ

||೩೬||

ಈಪುರಾಣವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದವನು ಆಯುಷ್ಯವಂತನೂ, ಪುತ್ರವಂತನೂ ಆಗುವನು. ಅವನಿಗೆ ಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವದು. ಪಾಪಗಳು ದೂರವಾಗುವವು. ಅವನ ಶತ್ರುಗಳು ಅಡಗಿ ಹೋಗುವರು.

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಮಾತ್ಸ್ಯೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಮತ್ಸ್ಯಮನು
ಸಂವಾದೇ ಚತುರ್ದಶ ಸಾಹಸ್ರಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಮೇ
ತತ್ಪುರಾಣಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾದಿ ಕಥನಂ ನವನವತ್ಯಧಿಕ
ದ್ವಿಶತತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ||

ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ ಎಂಬ
ಎರಡುನೂರ ತೊಂಬತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಗಿದುದು.

ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ ನೀತಿವಾಕ್ಯ ಮತ್ತು ಸುಭಾಷಿತಗಳು

ಯಯಾತಿರುವಾಚ

ಅಕ್ರೋಧನಃ ಕ್ರೋಧನೇಭ್ಯೋ ವಿಶಿಷ್ಟ-

ಸ್ತಥಾಂತಿರುಷಸ್ತಿತಿಕ್ಷುರ್ವಿಶಿಷ್ಟಃ

ಅಮಾನುಷೇಭ್ಯೋ ಮಾನುಷಶ್ಚ ಪ್ರಧಾನೋ

ವಿದ್ವಾಂಸ್ತಥೈವಾವಿದುಷಃ ಪ್ರಧಾನಃ ||

ಕೋಪಿಷ್ಠರಿಗಿಂತ ಎಂದೂ ಕೋಪಗೊಳ್ಳದ ಶಾಂತ ಮನುಷ್ಯನು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಸಹನ ಶಕ್ತಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಿಗಿಂತ ತಾಳ್ಮೆ ಉಳ್ಳವನು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಿಂತ ಮಾನವ, ದಡ್ಡರಿಗಿಂತ ಪಂಡಿತ ಶ್ರೇಷ್ಠ.

ಅಕ್ರೋಶ್ಯಮಾನೋ ನಾಕ್ರೋಶೇನ್ ಮನ್ಯುಮೇವ ತಿತಿಕ್ಷತಿ |

ಅಕ್ರೋಷ್ವಾರಂ ನಿರ್ದಹತಿ ಸುಕೃತಂ ಚಾಸ್ಯ ವಿಂದತಿ ||

ರೇಗಿದವರ ಮೇಲೆ, ರೇಗದೆ ಅವನ ಕೋಪವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಆ ಕೋಪವು ಕೋಪಿಷ್ಠನನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಕೋಪಿಷ್ಠನ ಪುಣ್ಯವು ಅದನ್ನು ಸೈರಿಸಿದವರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ನಾರುಂತುಃ ಸ್ಯಾನ್ನ ನೃಶಂಸವಾದೀ |

ನ ಹೀನತಃ ಕಿಮಪ್ಯಭ್ಯಾದದೀತ |

ಯಯಾಸ್ಯ ವಾಚಾ ಪರ ಉದ್ವಿಜೇತ

ನ ತಾಂ ವದೇದ್ರುಶತೀಂ ಪಾಪಲೌಲ್ಯಾಂ ||

ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ಹತ್ತುವ ಮಾತನ್ನು ಆಡಬಾರದು. ಬಿರುಸು ನುಡಿಯನ್ನು ಉಸಿರಬಾರದು. ನೀಚರಿಂದ ಏನನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ದುಷ್ಟ ವಚನವನ್ನು ನುಡಿಯಬಾರದು.

ಅರುಂತುಃ ಪುರುಷಂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಚಂ

ವಾಕ್ಯಂಟಕೈರ್ವಿತುಢಂತಂ ಮನುಷ್ಯಾನ್ |

ವಿಂದ್ಯಾದಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಕತಮಂ ಜನಾನಾಂ

ಮುಖೇ ನಿಬದ್ಧಂ ನಿರೋಯತಿಂ ವಹಂತಂ ||

ಬಿರುಸು ಮಾತನಾಡಿ ಹರಿತ ನುಡಿಗಳೆಂಬ ಮುಳ್ಳಿನಿಂದ ಹೆರವರನ್ನು ಚುಚ್ಚುವ ಮನುಷ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂಥವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರು ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸದ್ಧಿಃ ಪುರಸ್ತಾದಭಿಪೂಜಿತಃ ಸ್ಯಾ

ತ್ಸದ್ಧಿಸ್ತಥಾ ಪೃಷ್ಠತೋ ರಕ್ಷಿತಃ ಸ್ಯಾತ್ |

ಸದಾಸತಾಮತಿವಾದಾಂಸ್ತಿತಿಕ್ಷೀ

ತ್ಸತಾಂ ವೃತ್ತಂ ಪಾಲಯನ್ಸಾಧುವೃತ್ತಃ

ಸಜ್ಜನರ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ದುರ್ಜನರು ಏನಾದರೂ ಸಿಡಿದು ನುಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಥವರನ್ನು ಸಜ್ಜನರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಆದರಿಸುವರು ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವರು.

ವಾಕ್ಸಾಯಕಾ ವದನಾನ್ನಿಷ್ಟತಂತಿ
ಯೈರಾಹತಃ ಶೋಚತಿ ರಾತ್ರೃಹಾನಿ |
ಪರಸ್ಯ ನೋ ಮರ್ಮಸು ಯೇ ಪತಂತಿ |
ತಾನ್‌ಪಂಡಿತೋ ನಾವಸೃಜೇತ್ಪರೇಷು ||

ಬಿರುನುಡಿಗಳು ಬಾಣಗಳಂತಿರುತ್ತವೆ. ಅದರ ಪೆಟ್ಟು ತಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಹಗಲಿರುಳು ದುಃಖಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅವು ಹೆರರ ಮರ್ಮಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ವಾಗ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ವಿವೇಕಿಯು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಎಸೆಯಬಾರದು.

ನಾಸ್ತೀದೃಶಂ ಸಂವನನಂ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಕಿಂಚನ |
ಯಥಾ ಮೈತ್ರೀ ಚ ಲೋಕೇಷು ದಾನಂ ಚ ಮಧುರಾ ಚ ವಾಕ್ ||
ಗೆಳೆತನ, ದಾನ ಮತ್ತು ಮಧುರಮಾತು ಈ ಮೂರಂಥಹ ದೇಹಕ್ಕೆ ಭೂಷಣವು ಬೇರೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವೇ ನಿಜವಾದ ರಕ್ಷಾಕವಚ.

ತಸ್ಮಾತ್ ಕಾಂತಂ ಸದಾ ವಾಚ್ಯಂ ನ ವಾಚ್ಯಂ ಪರುಷಂ ಕ್ವಚಿತ್ |
ಪೂಜ್ಯಾನ್ ಸಂಪೂಜಯೇದ್ದದ್ಯಾನ್ನಾಭಿಶಾಫಂ ಕದಾಚನ ||
ಆದುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೃದುನುಡಿಗಳನ್ನೇ ನುಡಿಯಬೇಕು. ಬಿರುನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಡಬಾರದು. ಯೋಗ್ಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಯಾರಿಗೂ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು.

ಪ್ರತಿಕೂಲಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಪಾಪಮಾಹು
ಸ್ತದ್ವರ್ತಿನಾಂ ಪ್ರವಣಂ ಪಾಪಲೋಕಂ |

ಸಂತೋಽಸತೋ ನಾನುವರ್ತಂತ ತೇ ವೈ
ಯದಾತ್ಮನೈಷಾಂ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದೀ ||
ವಿಹಿತಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುವದೇ ಪಾಪ. ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವರಿಗೆ ನರಕವೇ ಗತಿ. ಸಜ್ಜನರು ದುರ್ಜನರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕೆಟ್ಟ ಜನರು ಇವರಿಗೆ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತನಾಡುವ ಸ್ವಭಾವದವರು.

ನಾನಾಭಾವಾ ಬಹವೋ ಜೀವಲೋಕೇ
ದೈವಾಧೀನಂ ನಚೇಷ್ಟಾಧಿಕಾರಾಃ
ತತ್ತತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ವಿಹನ್ಯೇತ ಧೀರೋ
ದಿಷ್ಟಂ ಬಲೀಯ ಇತಿ ಮತ್ಸಾರತ್ಯಬುಧ್ಧಾ ||

ಈ ಜೀವರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರುವಿಧಪ್ರಾಣಿಗಳಿವೆ. ಎಲ್ಲವೂ ದೈವದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರ ಅವುಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಆಗಾಗ ಎದುರಾಗುವ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಿಗೆ ಧೀರನಾದವನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿರ್ವಿಕಾರಭಾವದಿಂದಿರಬೇಕು. 'ವಿಧಿಯುಬಲಿಷ್ಠ'ವೆಂದು ತಿಳಿದು ದೈರ್ಯದಿಂದ ಇರಬೇಕು.

ಸುಖಂ ಹಿ ಜಂತುರ್ಯದಿ ವಾಽಪಿ ದುಃಖಂ

ದೈವಾಧೀನಂ ವಿಂದತಿ ನಾತ್ಮಶಕ್ತ್ಯಾ |

ತಸ್ಮಾದ್ಧಿಷ್ಟಂ ಬಲವನ್ಮನಃಮಾನೋ

ನ ಸಂಜ್ವರೇನ್ನಾಪಿ ಹೃಷ್ಯೇತ್ಕದಾಚಿತ್ ||

ದೈವವಶಾತ್ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ದುಃಖ ಬಂದಾಗ ಕುಗ್ಗುವದು ಸುಖ ಬಂದಾಗ ಉಬ್ಬುವದೂ ಎಂದಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ.

ದುಃಖೇ ನ ತಪ್ಯೇತ ಸುಖೇ ನ ಹೃಷ್ಯೇ-

-ತ್ಸಮೇನ ವರ್ತೇತ ಸದೈವ ಧೀರಃ |

ದಿಷ್ಟಂ ಬಲೀಯ ಇತಿ ಮನ್ಯಮಾನೋ

ನ ಸಂಜ್ವರೇನ್ನಾಪಿ ಹೃಷ್ಯೇತ್ಕದಾಚಿತ್ ||

ದುಃಖದಿಂದ ಸಂಕಟಪಡದೆ, ಸುಖದಿಂದ ಹಿಗ್ಗದೆ ಇರುವವನು, ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನಿಯು. ದೈವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೀಗಾಗುವದು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳದೇ ಸುಖ ಬಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗದೇ ದುಃಖ ಬಂದಾಗ ಕುಗ್ಗದೆ ಇರಬೇಕು.

ಭಯೇ ನ ಮುಹ್ಯಾಮೃಷ್ಯಕಾಽಹಂ ಕದಾಚಿ

ತ್ಸಂತಾಪೋ ಮೇ ಮಾನಸೋ ನಾಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ |

ಧಾತಾ ಯಥಾ ಮಾಂ ವಿದಧಾತಿ ಲೋಕೇ

ಧ್ರುವಂ ತಥಾಹಂ ಭವಿತೇತಿ ಮತ್ಸಾ ||

ಓ ಅಷ್ಟಕನೇ, ಹೆದರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೋಹ ಪರವಶನಾಗದೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. 'ಬ್ರಹ್ಮನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಇಡುವನೋ ಹಾಗೆ ಇರುವೆನು' ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ.

ಸಂಸ್ವೇದಜಾ ಹ್ಯಂಡಜಾ ಹ್ಯದ್ವಿದಶ್ಚ

ಸರೀಸೃಪಾಃ ಕೃಮಯೋಽಪೃಪ್ಸು ಮತ್ಸ್ಯಾಃ |

ತಥಾಽಶ್ವಾನಸ್ತೃಣಕಾಷ್ಠಂ ಚ ಸರ್ವಂ

ದಿಷ್ಟಕ್ಷಯೇ ಸ್ವಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಭಜಂತೇ ||

ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಜೀವರಾಶಿಗಳು. ಅಂದರೆ ಬೆವರಿನಿಂದ, ಮೊಟ್ಟೆಯಿಂದ, ನೆಲದಿಂದ, ಜಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಹಾಗೂ ಹರಿದಾಡುವ ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಜಂತುಗಳೂ, ಹುಳಗಳೂ, ಮೀನುಗಳೂ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲು, ಹುಲ್ಲು ಕಟ್ಟಿಗೆ

ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜೀವಜಂತುಗಳೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿಯುತ್ತಲೇ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ತಪಶ್ಚ ದಾನಂ ಚ ಶಮೋ ದಮಶ್ಚ
ಹೀರಾರ್ಜವಂ ಸರ್ವಭೂತಾನುಕಂಪಾ |

ಸ್ವರ್ಗಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ವದಂತಿ ಸಂತೋ
ದ್ವಾರಾಣಿ ಸಪ್ತೈವ ಮಹಾಂತಿ ಪುಂಸಾಂ ||

ತಪಸ್ಸು, ದಾನ, ದೇವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ, ಪಾಪಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜೆ, ನಿಷ್ಕಪಟತೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆ, ಇವೇ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಉತ್ತಮ ಏಳು ದ್ವಾರಗಳು ಎಂದು ಸಜ್ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವಾಣಿ ಚೈತಾನಿ ಯಥೋದಿತಾನಿ
ತಪಃ ಪ್ರಧಾನಾನ್ಯಭಿಮರ್ಷಕೇಣ |
ನಶ್ಯಂತಿ ಮಾನೇನ ತಮೋಽಭಿಭೂತಾಃ
ಪುಂಸಃ ಸದೈವೇತಿ ವದಂತಿ ಸಂತಃ ||

ಗರ್ವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಪಸ್ಸೇ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಸದ್ಗುಣಗಳೂ ಹಾಳಾಗುವವು. ಗರ್ವದದುರಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ತಮೋಗುಣ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಧೀಯಾನಃ ಪಂಡಿತಂ ಮನ್ಯಮಾನೋ
ಯೋ ವಿದ್ಯಯಾ ಹಂತಿ ಯಶಃ ಪರಸ್ಯ |
ತಸ್ಯಾಂತವಂತಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಲೋಕಾ
ನ ಚಾಸ್ಯ ತದ್ಭ್ರಹ್ಮಫಲಂ ದದಾತಿ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಪಠಣದಿಂದ ಪಂಡಿತನೆಂದು ತಿಳಿದು, ವಿದ್ಯಾಮದದಿಂದ ಇತರರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸುವವನು ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಶುಭಲೋಕಪಡೆಯಲಾರನು, ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿದ ವೇದವೂ ಅವನಿಗೆ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಚತ್ವಾರಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಭಯಂಕರಾಣಿ
ಭಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತ್ಯಯಥಾ ಕೃತಾನಿ
ಪಾನಾನ್ನಿ ಹೋತ್ರ ಮುತ ಮಾನಮೌನಂ
ಮಾನೇನಾಧಿಮುತ ಮಾನಯಜ್ಞಃ ||

ಈ ನಾಲ್ಕು ಕರ್ಮಗಳು ಭಯಂಕರವಾದವುಗಳು. ಪಾನ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ, ಮಾನ, ಮಂತ್ರ, ಭಜನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಬರಿ ಮೌನ. ಇವುಗಳನ್ನು ಋಜುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಪಾನ ಎಂದರೆ ತೀರ್ಥಪಾದೋದಕಾದಿ ಪಾನ, ವೈಶ್ವ ದೇವಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ, ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತಿ, ಗೌರವ ತೋರಿಸಬೇಕು. ವಿವೇಕಸಹಿತ ಮಾನವು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಯಜ್ಞವಿದ್ದಂತೆ.

ನ ಮಾನ್ಯಮಾನೋ ಮುದಮಾದದೀತ
 ನ ಸಂತಾಪಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಚ್ಛಾವಮಾನಾತ್ |
 ಸಂತಃ ಸತಃ ಪೂಜಯಂತೀಹ ಲೋಕೇ
 ನಾಽ ಸಾಧವಃ ಸಾಧು ಬುದ್ಧಿಂ ಲಭಂತೇ ||

ಗೌರವದಿಂದ ಹಿಗ್ಗಬಾರದು. ಅಪಮಾನದಿಂದ ದುಃಖಿಸಬಾರದು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಸಜ್ಜನರೇ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಇಂಥ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟದು.

ಇತಿ ದದ್ಯಾದಿತಿ ಯಜೇದಿತ್ಯಧೀಯೀತ ಮೇ ಶ್ರುತಂ |

ಇತ್ಯೇತಾನ್ಯಭಯಾನ್ಯಾಹು ಸ್ತಾನ್ಯವರ್ಜ್ಯಾನಿ ನಿತ್ಯತಃ ||

“ಹೀಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು, ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು” ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮಾರ್ಗಗಳು ಭಯರಹಿತವಾದವು. ಪ್ರತಿದಿನ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು.

ಯೇನಾಽಶ್ರಯಂ ವೇದಯಂತೇ ಪುರಾಣಂ

ಮನಿಷಿಣೋ ಮಾನಸೇ ಮಾನಯುಕ್ತಂ |

ತನ್ನಿಶ್ರೇಯಸ್ತೇನ ಸಂಯೋಗಮೇತ್ಯ

ಪರಾಂ ಶಾಂತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯುಃ ಪ್ರೇತ್ಯ ಚೇಹ ||

ಇಂತಹ ವಿಹಿತ ಮಾರ್ಗಾಚರಣೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೃದಯಾಂತಸ್ಥನಾದ ಪುರಾಣ ಪುರುಷನನ್ನು ಅರಿಯುವರು. ಇದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿ ಸಜ್ಜನರು ಇಹ ಪರಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವರು.

ನಾಕು ಆಶ್ರಮಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮ ಏನು ?

ಚರನ್ಗೃಹಸ್ಥಃ ಕಥಮೇತಿ ದೇವಾನ್

ಕಥಂ ಭಿಕ್ಷುಃ ಕಥಾಮಾಚಾರ್ಯ ಕರ್ಮಾ |

ವಾನಪ್ರಸ್ಥಃ ಸತ್ಪಥೇ ಸನ್ನಿವಿಷ್ಟೋ

ಬಹೂನ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಸಂಪ್ರತಿ ವೇದಯಂತಿ ||

ಗೃಹಸ್ಥನು ಯಾವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ಪದ ನೆನಿಸುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಧರ್ಮಗಳಾವುವು? ವಾನಪ್ರಸ್ಥನ ಆಚಾರ ಹೇಗಿರಬೇಕು, ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇವರು ಹೇಗೆ ನಡೆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗುವರು?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ

ಆಹೂತಾಧ್ಯಯನೀ ಗುರುಕರ್ಮಸು ಜೋದ್ಯತಃ

ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಯೀ ಚರಮಂ ಚಾಥ ಶಾಯೀ |

ಮೃದುರ್ದಾರ್ಢತೋ ಧೃತಿಮಾನಪ್ರಮತ್ತಃ

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಶೀಲಃ ಸಿದ್ಧಿತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ||

ಗುರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಭಯ ಭಕ್ತಿಯಿಟ್ಟು, ಸೇವೆಗೈಯಬೇಕು. ಅವನು ಮಲಗಿದ ನಂತರ ಮಲಗಬೇಕು. ಅವರು ಏಳುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಏಳಬೇಕು. ಅವರ ಸೇವೆಗೈಯಬೇಕು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯವಾಗಿ, ಯಾವುದೇ ಪ್ರಮಾದ ಮಾಡದೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟರೆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಫಲ ಪಡೆಯುವನು.

ಧರ್ಮಾಗತಂ ಪ್ರಾಪ್ತ್ಯ ಧನಂ ಯಜೇತ

ದದ್ಯಾತ್ಸದೈವಾತಿಥೀನ್ ಭೋಜಯೇಚ್ಛ

ಅನಾದದಾನಶ್ಚ ಪರೈರದತ್ತಂ

ಸೈಷಾ ಗೃಹಸ್ಥೋಪನಿಷತ್ತುರಾಣೀ ||

ಧರ್ಮದಿಂದ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸತ್ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಜ್ಞ ಯಾಗ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇತರರು ಕೊಡದ ಹೊರತು ಯಾವದೇ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಾನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇದೇ ಪರಂಪರಾಗತ ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮ.

ಸ್ವವೀರ್ಯ ಜೀವೀ ವೃಜನಾನ್ನಿವೃತ್ತೋ

ದಾತಾ ಪರೇಭ್ಯೋ ನ ಪರೋಪತಾಪೀ |

ತಾದೃಜ್ಮುನಿಃ ಸಿದ್ಧಿಮುಪೈತಿ ಮುಖ್ಯಾಂ

ವಸನ್ನರಣ್ಯೇ ನಿಯತಾಹಾರ ಚೇಷ್ಟಃ ||

ತನ್ನ ಯತ್ನ ಹಾಗೂ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಜೀವಿಸುತ್ತ ಪಾಪರಹಿತನಾಗಿ, ದಾನಿಯಾಗಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನೋಯಿಸದೇ, ಆಹಾರ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯಮದಿಂದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವನೇ ವಾನಪ್ರಸ್ಥನು. ಅವನೇ ಮುನಿ ಎನಿಸಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಅಶಿಲ್ಪಜೀವೀ ವಿಗೃಹಶ್ಚ ನಿತ್ಯಂ

ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ಸರ್ವತೋ ವಿಪ್ರಯುಕ್ತಃ

ಅನೋಕಶಾಯೀ ಲಘು ಲಿಪ್ತಮಾನ

ಶ್ವರನ್ನೇಶಾನೇಕಾಂಬರಃ ಸ ಭಿಕ್ಷುಃ ||

ಸನ್ಯಾಸಿಯು ಯಾವುದೇ ಶಿಲ್ಪಕಲಾದಿ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೂ ತನ್ನ ಉಪಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಂತಮನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವದಿಂದ, ಯಾವ ಮೋಹಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೇ ತರುತಲಶಾಯಿಆಗಿ ಒಂದೇ ವಸ್ತ್ರ ಉಟ್ಟು ದೇಶಾಟನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅವನಿಗೇ ಭಿಕ್ಷು ಎನ್ನುವರು.

ರಾತ್ಯಾ ಯಯಾ ಚಾಭಿರತಾಶ್ಚ ಲೋಕಾ

ಭವಂತಿ ಕಾಮಾಭಿಜಿತಾಃ ಸುಖೇನ ಚ |

ತಾಮೇವ ರಾತ್ರಿಂ ಪ್ರಯತೇತ ವಿದ್ವಾ

ನರಣ್ಯ ಸಂಸ್ಥೋ ಭವಿತುಂ ಯತಾತ್ಮಾ ||

ಜನರು ಕಾಮುಕರಾಗಿ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯುವರೋ ಅದೇ ರಾತ್ರಿ, ಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು ಗೆಲ್ಲಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಬೇಕು.

ದಶೈವ ಪೂರ್ವಾನ್ ದಶ ಚಾಪರಾಂಸ್ತು
ಜ್ಞಾತೀಂಸ್ತಥಾತ್ಮಾನಮಥೈಕವಿಂಶಂ ।
ಅರಣ್ಯವಾಸೀ ಸುಕೃತಂ ದಧಾತಿ
ಮುಕ್ತಾತ್ಪರಣ್ಯೇ ಸ್ವಶರೀರಧಾತೂನ್ ॥೨೨

ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತ ಅರಣ್ಯ ವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪಂಚಭೌತಿಕ ದೇಹಬಿಡುವ ಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಹತ್ತು ತಲೆಮಾರಿನ ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲದೆ ಮುಂದಿನ ಹತ್ತು ತಲೆಯ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸುಕೃತಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗುವನು.

ಅರಣ್ಯೇ ವಸತೋ ಯಸ್ಯ ಗ್ರಾಮೋ ಭವತಿ ಪೃಷ್ಠತಃ

ಗ್ರಾಮೇ ವಾ ವಸತೋಽರಣ್ಯಂ ಸ ಮುನಿಃ ಸ್ಯಾಜ್ಜನಾಧಿಪ ॥

ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ದೂರ ಇರುವವನೇ ಮುನಿಯು. ಹಾಗೆಯೇ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಅರಣ್ಯಕರ್ತಾಗತಪಾದಿ ಮಾಡುವವನಿಗೂ ಸಹ ಮುನಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರು.

ನ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಮುಪಯುಂಜೀತ ಯ ಅರಣ್ಯೋ ಮುನಿರ್ಭವೇತ್

ತದಾಸ್ಯ ವಸತೋಽರಣ್ಯೇ ಗ್ರಾಮೋ ಭವತಿ ಪೃಷ್ಠತಃ ॥

ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮುನಿಯು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಅಂದರೆ ವನದಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಗ್ರಾಮವು ಹಿಂದುಗಡೆ ಬಂದಿತೆಂದು ಅರ್ಥ.

ಅನಗ್ನಿರನಿಕೇತಶ್ಚಾಪ್ಯಗೋತ್ರ ಚರಣೋ ಮುನಿಃ ।

ಕೌಪೀನಾಚ್ಛಾದನಂ ಯಾವತ್ತಾವದಿಚ್ಛೇಚ್ಚ ಜೀವನಂ ॥

ಯಾವತ್ಪ್ರಾಣಾಭಿಸಂಧಾನಂ ತಾವದಿಚ್ಛೇಚ್ಚ ಭೋಜನಂ ।

ತದಾಸ್ಯ ವಸತೋ ಗ್ರಾಮೋಽರಣ್ಯಂ ಭವತಿ ಪೃಷ್ಠತಃ ॥

ಮನೆ, ಮಡದಿ, ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದವನು, ಅಗ್ನಿಯಿಲ್ಲದವನು ಮುನಿಯು. ತನ್ನ ಬಾಂಧವರು ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಮಾನ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ತುಂಡುಬಟ್ಟೆ, ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಗೆ ತುತ್ತು ಆಹಾರ. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಗ್ರಾಮವಾಸಿಯಾದ ಅವನು ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿದಂತೆ.

ಯಸ್ತು ಕಾಮಾನ್ವರಿತ್ಯಜ್ಯ ತ್ಯಕ್ತಕರ್ಮಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ

ಆತಿಷ್ಠೇತ ಮುನಿರ್ಮೌನಂ ಸ ಲೋಕೇ ಸಿದ್ಧಿಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ॥

ವಿಷಯ ಸುಖಬಿಟ್ಟು, ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಬಿಟ್ಟು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಮೌನವ್ರತ ದಿಂದಿರುವ ಮುನಿಯು ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯುವನು.

ಧೌತ ದಂತಂ ಕೃತನಖಂ ಸದಾ ಸ್ನಾತಮಲಂಕೃತಂ ।

ಅಸಿತಂ ಸಿತ ಕರ್ಮಸ್ಥಂ ಕಸ್ತಂ ನಾರ್ಚಿತುಮಮರ್ಹತಿ ॥

ಶುಭ್ರ ಹಲ್ಲು, ಕತ್ತರಿಸಿದ ಉಗುರು, ತ್ರಿಕಾಲಸ್ನಾನ, ಊರ್ಧ್ವಪುಂಡ್ರಾದಿಗಳ ಅಲಂಕಾರ, ನಿರ್ಮಲ ಪರಿಶುದ್ಧ ದೇಹ, ಸಾತ್ವಿಕ ಕರ್ಮಾಣುಷ್ಠಾನ ಇವುಗಳಿದ್ದ ಮುನಿಯನ್ನು ಯಾರು ಗೌರವಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ?

ತಪಸಾ ಕರ್ಶಿತಃ ಕ್ಷಾಮಃ ಕ್ಷೀಣ ಮಾಂಸಾಽಸ್ಥಿ ಶೋಣಿತಃ |

ಯದಾ ಭವತಿ ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವೋ ಮುನಿರ್ಮೌನಂ ಸಮಾಸ್ಥಿತಃ ||

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಳಲಿ, ಮಾಂಸ, ಮೂಳೆ ಬತ್ತಿಹೋಗಿರಲು ಶೀತೋಷ್ಣ, ಆಹಾರ, ಪಾನೀಯಗಳಿಂದ ವಿಕಾರ ಹೊಂದದೆ ಇದ್ದರೆ ಅವನು ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸಿದರೆ ಮುನಿ ಎನಿಸುವನು.

ಅಥ ಲೋಕಮಿಮಂ ಜಿತ್ವಾ ಲೋಕಂ ಚಾಪಿ ಜಯೇತ್ಪರಂ |

ಆಸ್ಯೇನ ತು ಯದಾಹಾರಂ ಗೋವನ್ಮೃಗಯತೇ ಮುನಿಃ ||

ಅಥಾಸ್ಯಲೋಕಃ ಸರ್ವೋ ಯಃಸೋಽಮೃತತ್ವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ||

ಅವನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಬಳಿಕ ಪರಲೋಕವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗೆಲ್ಲುವನು. ಶರೀರ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಹಸುವಿನಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ, ಸಿಕ್ಕಷ್ಟೇ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವನ ಮಾಡುವನು. ಹೀಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಅವನದೇ. ಮೋಕ್ಷವು ಅವನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಬುತ್ತಿ.

ಅನಿಕೇತೋ ಗೃಹಸ್ಥೇಷು ಕಾಮವೃತ್ತೇಷು ಸಂಯತಃ

ಗ್ರಾಮ ಏವ ಚರನ್ ಭಿಕ್ಷುಸ್ತಯೋಃ ಪೂರ್ವತರಂ ಗತಃ ||

ಸ್ವಂತಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಗೃಹಸ್ಥರ ನಡುವೆಯೂ ಜಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಮುನಿಯು ಕೊನೆಗೆ ಗೃಹಸ್ಥ ವಾನಪ್ರಸ್ಥರಗಿಂತ ಮೊದಲು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸೇರುವನು.

ಅಪ್ರಾಪ್ಯಂ ದೀರ್ಘಮಾಯುಶ್ಚ ಯಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋವಿಕೃತಂ ಚರೇತ್ |

ತಪ್ಯೇತ ಯದಿ ತತ್ಕೃತ್ವಾ ಚರೇತ್ಸೋಗ್ರಂ ತಪಸ್ತತಃ ||

ಆಯುಷ್ಯದೀರ್ಘ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಅದು ದೊರಕಿದಾಗ ವೃಥಾವಾಗಿ ಅಂಥ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಸುಖ-ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಬಿಟ್ಟರೆ, ನಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡಬೇಕಾಗುವದು. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಿಕ ತಪವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಯದ್ವೈ ನೃಶಂಸಂ ತದಪಥ್ಯಮಾಹುಃ

ಯಃ ಸೇವತೇಽಧರ್ಮಮನರ್ಥ ಬುದ್ಧಿಃ |

ಅಸಾವನೀಶಃ ಸ ತಥೈವ ರಾಜಂ-

ಸ್ತದಾರ್ಜವಂ ಸ ಸಮಾಧಿಸ್ತದಾರ್ಯಂ ||

ಯಾವದು ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸವೋ ಅದು ಅಹಿತ. ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು. ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವವನು ಜಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲ. ಕಾಯಾ ಮನಸಾ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿರುವದೂ ಒಂದು ತಪಸ್ಸೇ ಸರಿ. ಅದು ಆದರಣೀಯವೂ ಅಹುದು.

ನ ಮಿಥ್ಯಾಹಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ವೈ ಸ್ಮರಾಮಿ
ಮಯಾ ಕೃತಂ ಶಿಶುಭಾವೇಽಪಿ ರಾಜನ್ |
ಕುರ್ಯಾಂ ನ ಚೈವಾಕೃತಪೂರ್ವಮನ್ಯೈ
ವಿವಿತ್ಸಮಾನೋ ವಸುಮನ್ನ ಸಾಧು ||

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡ ಅಸತ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದು ನನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ಹಿಂದಿನ ಪೂರ್ವಪುರುಷರು ಮಾಡದಿರುವ ಕಾರ್ಯವು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ಅದನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ.

ಅನಸೂಯಾ ತಥಾ ಲೋಕೋ ಶೌಚಮಂತರ್ಬಹಿರ್ವಿಪಾಃ |
ಅನಾಯಾಸೇಷು ಕಾರ್ಯೇಷು ಮಾಂಗಲ್ಯಾಚಾರಸೇವನಂ ||
ನ ಚ ದ್ರವ್ಯೇಷು ಕಾರ್ಪಣ್ಯಮರ್ಥೇಷೂಪಾರ್ಜಿತೇಷು ಚ
ತಥಾಽಸ್ಪೃಹಾ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ಪರಸ್ತ್ರೀಷು ಚ ಸರ್ವದಾ ||
ಅಷ್ಟಾವಾತ್ಮಗುಣಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪುರಾಣಸ್ಯ ತು ಕೋವಿದೈಃ |
ಅಯಮೇವ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗೋ ಜ್ಞಾನ ಯೋಗಸ್ಯ ಸಾಧಕಃ ||

ಒಳಗಿನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಪರಿಶುದ್ಧಿ, ಒಳ್ಳೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವದು, ಮಂಗಲಮಯ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಅಸೂಯಾರಾಹಿತಗಳು. ಸನ್ಮಾರ್ಗದ ಅನುಸರಣೆ, ದೀನದಲಿತರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುವದು, ಪರಸ್ತ್ರೀ, ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹ ಮಾಡದೆ ಇರುವದು, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಎಂಟು ಕರ್ಮಯೋಗದ ಸಾಧನಗಳು. ಜ್ಞಾನಯೋಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕಾರಿಗಳು.

ಕರ್ಮಯೋಗಂ ವಿನಾ ಜ್ಞಾನಂ ಕಸ್ಯಚಿನ್ನೇಹ ದೃಶ್ಯತೇ |
ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತ್ಯುದಿತಂ ಧರ್ಮ ಮುಪತಿಷ್ಠೇತ್ಪ್ರಯತ್ನತಃ ||

ಕರ್ಮಯೋಗದ ವಿನಃ ಯಾರಿಗೂ ಜ್ಞಾನಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಶ್ರುತಿ, ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ದೇವತಾನಾಂ ಪಿತೃಣಾಂ ಚ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಸರ್ವದಾ |
ಕುರ್ಯಾದಹರಹರ್ಯಜ್ಞೈರ್ಭೂತರ್ಷಿಗಣತರ್ಪಣಂ ||

ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ದೇವ, ಪಿತೃ, ಮನುಷ್ಯ, ಭೂತ, ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೈರರ್ಚಯೇಚ್ಛರ್ಷೀನ್ದೋಮೈರ್ದೇವಾನ್ಯಥಾವಿಧಿ |
ಪಿತೃನ್ಶ್ರಾದ್ಧೈರನ್ನದಾನ್ಯೈರ್ಭೂತಾನಿ ಬಲಿಕರ್ಮಭಿಃ ||

ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಋಷಿಗಳನ್ನು, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ಶ್ರಾದ್ಧಗಳಿಂದ ಪಿತೃಗಳನ್ನು, ಅನ್ನದಾನಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ ಬಲಿಕರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕು.

ಪಂಚೈತೇ ವಿಹಿತಾ ಯಜ್ಞಾಃ ಪಂಚಸೂನಾಪನುತ್ತಯೇ |
ಕಂಡಿನೀ ಪೇಕ್ಷಣೀ ಚುಲ್ಲಿ ಜಲಕುಂಬೇ ಪ್ರಮಾರ್ಜನೀ ||
ಪಂಚ ಸೂನಾ ಗೃಹಸ್ಥಸ್ಯ ತೇನ ಸ್ವರ್ಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ |
ತತ್ಪಾಪನಾಶನಾಯೇತಿ ಪಂಚ ಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ||

ಐದು ಬಗೆಯ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳಿವೆ. ಒರಳು, ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲು, ಒಲೆ, ನೀರುತುಂಬುವಪಾತ್ರೆ, ಕಸಬರಿಗೆ ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆಗಾಗ ಪ್ರಾಣಿಹತ್ಯಾದೋಷ ಬರುವದುಂಟು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞ ತಾರಕವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ನರನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ದ್ವಾವಿಂಶತಿಸ್ತಥಾಷ್ಟೌ ಚ ಯೇ ಸಂಸ್ಕಾರಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ |
ತದ್ಯುಕ್ತೋಽಪಿ ನ ಮೋಕ್ಷಾಯ ಯಸ್ತಾಸ್ವತ್ಯ ಗುಣ ವರ್ಜಿತಃ ||
ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಮೂವತ್ತೆಂಟು ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಗುಣಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ.

ತಸ್ಮಾದಾತ್ಮಗುಣೋಪೇತಃ ಶ್ರುತಿಕರ್ಮ ಸಮಾಚರೇತ್ |
ಗೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ವಿತ್ತೇನ ಸರ್ವದಾ ಭದ್ರಮಾಚರೇತ್ ||
ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮಗುಣ ಪಡೆದು ವೇದೋಕ್ತ ಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕು. ತನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯಿಂದ ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಿತ ಸಾಧಿಸಬೇಕು.

ವ್ರತೋಪವಾಸೈರ್ವಿಧಿವಚ್ಛದ್ಧಯಾ ಚ ವಿಮತ್ಸರಃ
ಯೋಽಸಾವಾತೀಂದ್ರಿಯಶ್ಯಾಂತಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮೋಽವ್ಯಕ್ತಃ ಸನಾತನಃ |
ವಾಸುದೇವೋ ಜಗನ್ಮೂರ್ತಿಸ್ತಸ್ಯ ಸಂಭೂತಯೋಹ್ಯಮೀ ||
ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಭಗವಾನ್ ಮಾತರ್ಂಡೋ ವೃಷವಾಹನಃ |
ಅಷ್ಟೌ ಚ ವಸವಸ್ತದ್ವದೇಕಾದಶ ಗಣಾಧಿಪಾಃ |
ಲೋಕಪಾಲಾಧಿಪಾಶ್ಚೈವ ಪಿತರೋ ಮಾತರಸ್ತಥಾ ||

ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಪರಮೇಶ್ವರ, ಸೂರ್ಯ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಏಕಾದಶರುದ್ರರು, ಲೋಕಪಾಲಕರು, ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರು, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಗೋಚರವಾಗದ ಜಗನ್ನಿಯಾಮಕ ವಾಸುದೇವನ ವಿಭೂತಿ ವಿಶೇಷಗಳು. ಅವನನ್ನು ವ್ರತ ಉಪವಾಸ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಧ್ಯಾನ, ಉಪಾಸನೆಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸಿ ಒಲಿಸಿಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇಮಾ ವಿಭೂತಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಶ್ಚ ರಾಚರಸಮನ್ವಿತಾಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಾಶ್ಚತುರೋ ಮೂಲಮವ್ಯಕ್ತಾಧಿಪತಿಸ್ಸೃತಃ ||

ಚರಾಚರಸಹಿತ ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ಈ ನಾಲ್ವರು ವಾಸುದೇವನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿಧಾನೋಷಿತ ವಿಭೂತಿಗಳು. ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಅವನೇ ಮೂಲ. ಅವನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಧಿಪತಿ.

ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಚಾಥ ಸೂರ್ಯೇಣ ವಿಷ್ಣುನಾಥ ಶಿವೇನ ವಾ ।

ಅಭೇದಾತ್ಪೂಜಿತೇನ ಸ್ಯಾತ್ಪೂಜಿತಂ ಸಚರಾಚರಂ ॥

ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ ಈ ನಾಲ್ವರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳಿಗೆ ಭೇದ-ಬುದ್ಧಿ ಎಣಿಸದೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ. ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಿದಂತೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಪರಂ ಧಾಮ ತ್ರಯಾಣಾಮಪಿ ಸಂಸ್ಥಿತಿಃ ।

ವೇದಮೂರ್ತಿವರಃ ಪೂಷಾ ಪೂಜನೀಯಃ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ॥

ಸೂರ್ಯನು ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವರೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನು. ವೇದಮೂರ್ತಿಯು. ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ತಸ್ಮಾದಗ್ನಿಂ ದ್ವಿಜಮುಖಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಸಂಪೂಜಯೇದಿಮಾನ್ ।

ದಾನೈರ್ವರ್ತೋಪವಾಸೈಶ್ಚ ಜಪ ಹೋಮಾದಿನಾ ನರಃ ॥

ಆದುದರಿಂದ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ದಾನ, ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ಇತಿ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗ ಪರಾಯಣಸ್ಯ

ವೇದಾಂತ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಮೃತಿವತ್ಸಲಸ್ಯ

ವಿಕರ್ಮಭೀತಸ್ಯ ಸದಾ ನ ಕಿಂಚಿ

ತ್ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಮಸ್ತೀಹ ಪರೇ ಚ ಲೋಕೇ ॥

ಈ ರೀತಿಯಾದ ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದ ವೇದಾಂತ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಭಕ್ತಿಯಿರಿಸಿ, ದುಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿ ನಡೆಯುವ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖ, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

॥ ಮತ್ಸ್ಯ ಉವಾಚ ॥

ಪುರಾಣಂ ಸರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರಥಮಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸ್ಮೃತಂ ।

ಅನಂತರಂ ಚ ವಕ್ತ್ರೇಭ್ಯೋ ವೇದಾಸ್ತಸ್ಯ ವಿನಿರ್ಗತಾಃ ॥

ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಪುರಾಣವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಮೃತಿ ಪಥಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ತರುವಾಯ ಅವನ ಮುಖದಿಂದ ವೇದಗಳು ಹೊರಟವು.

ಯದ್ಯದಿಷ್ಟತಮಂ ಲೋಕೇ ಯಚ್ಚಾಸ್ಯ ದಯಿತಂ ಗೃಹೇ ।

ತತ್ತದ್ಗುಣವತೇ ದೇಯಂ ತದೇವಾಕ್ಷಯಮಿಚ್ಛತಾ ॥

ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದದ್ದನ್ನೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದನ್ನೂ ಗುಣವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಅದು ದಾನಿಗೆ ಅನಂತಪಟ್ಟಾಗಿ ಅಕ್ಷಯವಾಗಿ ಲಭಿಸುವುದು.

ರೂಪ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಂಪನ್ನಃ ಪುನರ್ಜನ್ಮನಿ ಜನ್ಮನಿ ।
 ವಿಷ್ಣೌ ವಾಽಥ ಶಿವೇ ಭಕ್ತಃ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಾಧಿಪೋ ಭವೇತ್ ॥
 ವಿಷ್ಣು ಅಥವಾ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡಿದವನು ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ರೂಪ
 ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾಗುವನು.

॥ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಉವಾಚ ॥

ಏವಂ ತೀರ್ಥೇ ನ ಗೃಹ್ಣೀಯಾತ್ಪುಣ್ಯೇಷ್ಟಾಯತನೇಷು ಚ ।
 ನಿಮಿತ್ತೇಷು ಚ ಸರ್ವೇಷು ಹೃಪ್ರಮತ್ತೋ ಭವೇದ್ವಿಜಃ ॥
 ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ
 ಬಾರದು. ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಪ ಕಾರ್ಯಗಳು
 ತನ್ನಿಂದ ಆಗದಂತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರಬೇಕು.

ಯಾ ಗತಿಯೋಗಯುಕ್ತಸ್ಯ ಸತ್ಯಸ್ಥಸ್ಯ ಮನೀಷಿಣಃ ।
 ಸಾ ಗತಿಸ್ತ್ಯಜತಃ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಗಂಗಾಯಾಮನ ಸಂಗಮೇ ॥
 ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನಾದ ಯೋಗಿಗಾಗುವ ಸದ್ಗತಿಯೇ ಗಂಗಾಯಮನಾಸಂಗಮದಲ್ಲಿ
 ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ದೊರಕುವದು.

ಯತ್ರ ಗಂಗಾ ಮಹಾಭಾಗಾ ಸ ದೇಶಸ್ತತ್ತಪೋವನಂ ।
 ಸಿದ್ಧಿ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಚ ವಿಚ್ಛೇಯಂ ಗಂಗಾತೀರ ಸಮನ್ವಿತಂ ॥
 ಗಂಗೆಯು ಹರಿದ ದೇಶವೇ ತಪೋವನ. ಗಂಗೆಯ ತಟಾಕದಲ್ಲಿರುವ
 ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧಿಕ್ಷೇತ್ರ.

॥ ವಾಸುದೇವ ಉವಾಚ ॥

ಪ್ರತಿಗ್ರಹಾದುಪಾವೃತ್ತಃ ಸಂತುಷ್ಟೋ ನಿಯತಃ ಶುಚಿಃ ।
 ಅಹಂಕಾರ ನಿವೃತ್ತಶ್ಚ ಸ ತೀರ್ಥ ಫಲಮಶ್ನುತೇ ॥
 ದಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೇ ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ
 ಶುಚಿಯಾಗಿ ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದೇ ಇರುವವನು ತೀರ್ಥಸ್ನಾನದ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಅಕೋಪನಶ್ಚ ಸತ್ಯಶ್ಚ ಸತ್ಯವಾದೀ ದೃಢವ್ರತಃ ।
 ಕೃಪಾಯುತಶ್ಚ ಭೂತೇಷು ಸ ತೀರ್ಥ ಫಲಮಶ್ನುತೇ ॥
 ಕೋಪಬಿಟ್ಟು, ಸತ್ಯ ನುಡಿದು ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆಯುವ, ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ
 ವ್ರತಾಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು ತೀರ್ಥಸ್ನಾನದ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಋಷಿಭಿಃ ಕ್ರತವಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ದೇವೈಶ್ಚಾಪಿ ಯಥಾ ಕ್ರಮಂ ।
 ನ ಹಿ ಶಕ್ಯಾ ದರಿದ್ರೇಣ ಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ ಮಹೀಪತೇ ॥

ಋಷಿಗಳೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಹೇಳಿದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಬಡವರಿಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಹು ಪ್ರಕರಣಾ ಯಜ್ಞಾ ನಾನಾ ಸಂಭಾರವಿಸ್ತರಾಃ ।

ಪ್ರಾಪ್ಯಂತೇ ಪಾರ್ಥಿವೈರೇತೈಃ ಸಮೃದ್ಧೈರ್ವಾ ನರೈಃ ಕ್ವಚಿತ್ ॥

ಬಹುವಿಧ ಸಾಮಗ್ರೀ ಸನ್ನಾಹದಿಂದ ರಾಜರೂ ಸಿರಿವಂತರೂ ಮಾತ್ರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು.

ಯೋ ದರಿದ್ರೈರಪಿ ವಿಧಿಃ ಶಕ್ಯಃ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ ನರೇಶ್ವರ ।

ತುಲ್ಯೋ ಯಜ್ಞಫಲೈಃ ಪುಣ್ಯೈ ಸ್ತನ್ನಿಬೋಧ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ॥

ಬಡವರಿಗೂ ಮಾಡಲು ಬರುವಂಥ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.

ಋಷೀಣಾಂ ಪರಮಂ ಗುಹ್ಯಮಿದಂ ಭರತಸತ್ತಮ ।

ತೀರ್ಥಾನುಗಮನಂ ಪುಣ್ಯಂ ಯಜ್ಞೇಭ್ಯೋಽಪಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೇ ॥

ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯೆಂಬುದು ಯಜ್ಞ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪುಣ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಇದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಋಷಿಗಳು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ.

ದಶ ತೀರ್ಥ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ತಿಸ್ರಃ ಕೋಟಿಸ್ತಥಾಽಽಪಗಾಃ ।

ಮಾಘ ಮಾಸೇ ಗಮಿಷ್ಯಂತಿ ಗಂಗಾಯಾಂ ಭರತವರ್ಷಭ ॥

ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ತೀರ್ಥಗಳೂ ಮೂರು ಕೋಟಿ ನದಿಗಳೂ ಗಂಗಾನದಿಗೆ ಬಂದು ಕೂಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯ ನದೀತೀರ್ಥಗಳು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

॥ ಸೂತ ಉವಾಚ ॥

ಪರಂಪರಾಗತಂ ಧರ್ಮಂ ಸ್ಮಾರ್ತಂ ತ್ವಾಚಾರ ಲಕ್ಷಣಂ ।

ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರಯುತಂ ಮನುಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋಽಬ್ರವೀತ್ ॥

ಸ್ಮೃತಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮತ್ತು ಪರಂಪರಾಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅನುಸಾರಿಯಾದ ಸದಾಚಾರವೇ ಧರ್ಮ ಎಂದು ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಆರಂಭಯಜ್ಞಃ ಕ್ಷತ್ರಸ್ಯ ಹವಿರ್ಯಜ್ಞಾ ವಿಶಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ।

ಪರಿಚಾರಯಜ್ಞಾ ಶೂದ್ರಾಶ್ಚ ಜಪಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ॥

ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಯಜ್ಞ, ಹೋಮ. ಹವನ ಮಾಡಿಸುವುದು ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಯಜ್ಞ. ಸೇವೆಗೈಯುವದೇ ಶೂದ್ರರ ಯಜ್ಞ. ಜಪಮಾಡುವದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಯಜ್ಞ.

ಚಕ್ರಂ ರಥೋ ಮಣಿಭಾರ್ಯಾ ನಿಧಿರಶ್ವೋ ಗತಿಸ್ತಥಾ |

ಪ್ರೋಕ್ತಾನಿ ಸಪ್ತ ರತ್ನಾನಿ ಪೂರ್ವಂ ಸ್ವಾಯಂಭುವೇಂತರೇ ||

ಗಾಲಿ, ರಥ, ರತ್ನ, ಹೆಂಡತಿ, ನಿಧಿ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ ಇವು ಏಳು ರತ್ನಗಳು ಎಂದು ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಸಾಮಾನ್ಯೇಷು ಚ ಧರ್ಮೇಷು ತಥಾ ವೈಶೇಷಿಕೇಷು ಚ |

ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷತ್ರ ವಿಶೋ ಯುಕ್ತಾಃ ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತೇನ ಕರ್ಮಣಾ ||

ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮತ್ತು ವೈಶ್ಯರು ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬೇಕು.

ವರ್ಣಾಶ್ರಮೇಷು ಯುಕ್ತಸ್ಯ ಸುಖೋದಕಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಗತೌ |

ಶ್ರೌತ ಸ್ಮಾರ್ತೋ ಹಿ ಯೋ ಧರ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಧರ್ಮಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ||

ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಧರ್ಮವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ.

ವಿದ್ಯಾನಾಂ ಸಾಧನಾತ್ಸಾಧು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಗುರೋಹಿತಃ |

ಕಾರಣಾತ್ಸಾಧನಾಚ್ಚೈವ ಗ್ರಹಸ್ಥಃ ಸಾಧುರುಚ್ಯತೇ ||

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ವಿದ್ಯೆ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸದಾಚಾರಿಯಾಗಿ, ವಿದ್ಯೋಪದೇಶಕ ಗುರುಗಳ ಸೇವೆಮಾಡಿ ಸಾಧು ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಹಸ್ಥನು ಮಿಕ್ಕ ಆಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳು ನಡೆಯಲು ಸಹಕಾರಿ ಆಗಿರುವದರಿಂದ, ವಂಶವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವದರಿಂದ ಸಾಧು ಎನ್ನಿಸುವನು.

ತಪಸಾ ಚ ತಥಾಽರಣ್ಯೇ ಸಾಧುವೈಖಾನಸಃ ಸ್ಮೃತಃ |

ಯತಮಾನೋ ಯತಿಃ ಸಾಧುಃ ಸ್ಮೃತೋ ಯೋಗಸ್ಯ ಸಾಧನಾತ್ ||

ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದರೆ ಸಾಧು ಎನಿಸುವನು. ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಿವ್ಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಿಸುವ ಸನ್ಯಾಸಿಯು ಸಾಧು ಎನಿಸುವನು.

ಧರ್ಮೋ ಧರ್ಮಗತಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಶಬ್ದೋ ಹೈಷ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಃ |

ಕುಶಲಾಕುಶಲಂ ಕರ್ಮ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಽ ಬ್ರವೀತ್ಯಭುಃ ||

ಕ್ರಿಯಾವಾಚಕವಾದ ಧರ್ಮಶಬ್ದವು ಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯ ಅರ್ಥಕೊಡುತ್ತದೆ. ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾದದ್ದು ಧರ್ಮ. ಆಗದಿದ್ದದ್ದು ಅಧರ್ಮ ಎಂದು ದೇವರು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅಥ ದೇವಾಶ್ಚ ಪಿತರ ಋಷಯಶ್ಚೈವ ಮಾನುಷಾಃ |

ಅಯಂ ಧರ್ಮೋ ಹ್ಯಯಂ ನೇತಿ ಬ್ರುವತೇ ಮೌನಮೂರ್ತಿನಾ ||

ದೇವತೆಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಮುಂತಾದ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಇದು ಧರ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇ ಧರ್ಮ, ಅಲ್ಲ ಎಂದದ್ದೇ ಅಧರ್ಮ.

ಧರ್ಮೇತಿ ಧಾರಣೇ ಧಾತುರ್ಮಹತ್ವೇ ಚೈವಮುಚ್ಯತೇ |

ಆಧಾರಣೇ ಮಹತ್ವೇ ವಾ ಧರ್ಮಃ ಸ ತು ನಿರುಚ್ಯತೇ ||

ಧೃ ಧಾತುವು ಧಾರಣ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ 'ಧರ್ಮ' ಶಬ್ದವು ಜನರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಕೃತಿಯೇ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ತತ್ರೇಷ್ಟ ಪ್ರಾಪಕೋ ಧರ್ಮ ಆಚಾರೈರುಪದಿಶ್ಯತೇ |

ಅಧರ್ಮಶ್ಚಾನಿಷ್ಠಫಲ ಆಚಾರೈರ್ನೋಪದಿಶ್ಯತೇ ||

ಅದರಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳು ನಮಗೆ ಇಷ್ಟಫಲನೀಡುವ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಿಷ್ಠ ಫಲ ಕೊಡುವ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ವೃದ್ಧಾಶ್ಚಾಲೋಲುಪಾಶ್ಚೈವ ಆತ್ಮವಂತೋ ಹೃದಾಂಭಿಕಾಃ |

ಸಮೃದ್ಧಿನೀತಾ ಮೃದವಸ್ತಾನಾಚಾರ್ಯಾನ್ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ||

ಆಚಾರ್ಯರು, ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರು, ವಿಷಯಲೋಲುಪತೆ ಇಲ್ಲದವರು, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಉಳ್ಳವರೂ, ದಂಭವರ್ಜಿತರೂ, ವಿನಯಶಾಲಿಗಳೂ, ಶಾಂತರೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇದೇ ಅವರ ಲಕ್ಷಣ.

ಧರ್ಮಚ್ಛೈರ್ವಿಹಿತೋ ಧರ್ಮಃ ಶ್ರೌತಸ್ಮಾತೋ ದ್ವಿಜಾತಿಭಿಃ |

ದಾರಾಗ್ನಿ ಹೋತ್ರ ಸಂಬಂಧಮಿಚ್ಛಾ ಶ್ರೌತಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ||

ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತವರು ಶ್ರೌತಧರ್ಮ, ಸ್ಮಾರ್ತಧರ್ಮವೆಂದು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿ ಪತ್ನಿ, ಅಗ್ನಿ, ಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಯಜ್ಞಮಾಡುವದು, ಶ್ರೌತಧರ್ಮ.

ಸ್ಮಾತೋ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರೋ ಯಮೈಶ್ಚ ನಿಯಮೈರ್ಯುತಃ |

ಪೂರ್ವೇಭ್ಯೋ ವೇದಯಿತ್ವೇಹ ಶ್ರೌತಂ ಸಪ್ತರ್ಷಯೋಽಭ್ಯವನ್ ||

ಯಮನಿಯಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಆಚರಿಸುವದು, ಹಿರಿಯರಿಂದ ಕೇಳಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ನಡೆಯುವದು ಸ್ಮಾರ್ತಧರ್ಮ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಇದನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿಷ್ಟೈರಾಚರ್ಯತೇ ಯಸ್ಮಾತ್ತುನಶ್ಚೈವ ಮನುಷ್ಯಯೇ |

ಪೂರ್ವೈಃ ಪೂರ್ವೈರ್ಮತತ್ವಾಚ್ಚ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಃ ಸ ಶಾಶ್ವತಃ ||

ಹೊಸ ಮನ್ವಂತರ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಶಿಷ್ಟ ಜನರ ಆಚಾರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವ ಶಿಷ್ಟರಿಗೆ ಸಮೃತವಾದ ಆಚಾರವು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ದಾನಂ ಸತ್ಯಂ ತಪೋ ಲೋಕೋ ವಿದ್ಯೇಜ್ಯಾ ಪೂಜನಂ ದಮಃ |

ಅಷ್ಟೌ ತಾನಿ ಚರಿತ್ರಾಣಿ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ||

ದಾನ, ಸತ್ಯ, ತಪಸ್ಸು, ಲೋಕಸಂಗ್ರಹ, ವಿದ್ಯೆ, ಯಜ್ಞ, ಉಪಾಸನಇಂದ್ರಿಯ
ನಿಯಮನ ಇವು ಎಂಟು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ಶಿಷ್ಟಾ ಯಸ್ಮಾಚ್ಚರಂತೇನಂ ಮನುಃ ಸಪ್ತರ್ಷಯಶ್ಚ ಹ |

ಮನ್ವಂತರೇಷು ಸರ್ವೇಷು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಸ್ತತಃ ಸ್ಮೃತಃ ||

ಶಿಷ್ಟರಾದ ಮನುಮಹರ್ಷಿ, ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಪ್ರತಿಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಿಸು
ವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಶ್ರವಣಾಚ್ಛ್ರೌತಃ ಸ್ಮರಣಾತ್ಸ್ಮಾರ್ತ ಉಚ್ಚತೇ |

ಇಜ್ಯಾ ವೇದಾತ್ಮಕಃ ಶ್ರೌತಃ ಸ್ಮಾರ್ತೋ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾತ್ಮಕಃ ||

ಕಿವಿಯಿಂದ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿ, ತಿಳಿದ ಧರ್ಮವು ಶ್ರೌತ. ಹಿಂದಿನ ಮನ್ವಂತರದ
ಧರ್ಮವನ್ನು ಮನು ಮಹಾರಾಜನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಜನರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ
ಈ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸ್ಮಾರ್ತ ಧರ್ಮವೆನ್ನುವರು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳು ಶ್ರೌತ ಧರ್ಮ
ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಆಚಾರವು ಸ್ಮಾರ್ತ ಧರ್ಮ.

ಪ್ರತ್ಯಂಗಾನಿ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಧರ್ಮಸೈಹ ತು ಲಕ್ಷಣಂ |

ದೃಷ್ಟ್ವಾಸ್ವಂಭೂತಮರ್ಥಂ ಚ ಯಃ ಪೃಷ್ಟೋ ನ ನಿಗೂಹತೇ |

ಯಥಾಭೂತ ಪ್ರವಾದಸ್ತು ತದೇತತ್ಸತ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ||

ಧರ್ಮದ ಅಂಗಗಳಾದ ಸತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ
ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಹೆರವರು ಕೇಳಿದಾಗ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದು ನೋಡಿ
ಮರೆಮಾಚದೆ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಇದು ಸತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ.

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ತಪೋ ಮೌನಂ ನಿರಾಹಾರತ್ವಮೇವ ಚ |

ಇತ್ಯೇತತ್ತಪಸೋ ರೂಪಂ ಸುಘೋರಂ ತು ದುರಾಸದಂ ||

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ತಪಸ್ಸು, ಮೌನ, ಉಪವಾಸ ಇವು ಉಗ್ರ ದುರ್ಮಿಗಳ ತಪಸ್ಸಿನ
ಪ್ರಕಾರಗಳು.

ಪಶೂನಾಂ ದ್ರವ್ಯ ಹವಿಷಾಮೃತ್ಸಾಮಯಜುಷಾಂ ತಥಾ |

ಋತ್ವಿಜಾಂ ದಕ್ಷಿಣಾಯಾಶ್ಚ ಸಂಯೋಗೋ ಯಜ್ಞ ಉಚ್ಚತೇ ||

ಪಶು, ದ್ರವ್ಯ, ಹವಿಸ್ಸು, ಋಗ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಅಥರ್ವಣ ಎಂಬ ಮೂರು
ವೇದಗಳು, ಋತ್ವಿಜ, ದಕ್ಷಿಣೆ, ಎಲ್ಲ ಕೂಡಿ ನಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯವೇ ಯಜ್ಞ.

ಆತ್ಮವತ್ಸರ್ವ ಭೂತೇಷು ಯೋ ಹಿತಾಯ ಶುಭಾಯ ಚ |

ವರ್ತತೇ ಸತತಂ ಹೃಷ್ಠಃ ಕ್ರಿಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ದಯಾ ಸ್ಮೃತಾ ||

ತನ್ನಂತೆ ಪರರು ಎಂದು ಬಗೆದು ಎರಡನೆಯವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ
ವರ್ತಿಸುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ದಯಾ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಕ್ರೂಷ್ಣೋಽಭಿಹತೋ ಯಸ್ತು ನಾಽಕ್ರೋಶೇತ್ಪ್ರಹರೇದಪಿ ।

ಅದುಷ್ಣೋ ವಾಙ್ಮನಃ ಕಾರ್ಷ್ಣಸ್ತಿತಿಕ್ಷುಃ ಸಾ ಕ್ಷಮಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥

ಪರರು ಬೈಯಲಿ, ಹೊಡೆಯಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೊಡೆಯಬಾರದು. ಮತ್ತೆ ರೇಗಬಾರದು. ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಂಡು ಮಾತು, ಮನಸ್ಸು, ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಭಾವ ಇಲ್ಲ ದಿರುವಿಕೆ ಕ್ಷಮೆ ಎನಿಸುವದು.

ಸ್ವಾಮಿನಾಽ ರಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾನಾಮುತ್ಸೃಷ್ಟಾನಾಂ ಚ ಸಂಭ್ರಮೇ ।

ಪರಸ್ವಾನಾಮನಾದಾನಮಲೋಭ ಇತಿ ಸಂಜ್ಞಿತಃ ॥

ವಸ್ತುವಿನ ಒಡೆಯನು ಗಡಿಬಡಿಯಲ್ಲಿ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವದು ಅಲೋಭ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೈಥುನಸ್ಯಾಽಸಮಾಚಾರೋ ಜಲ್ಪನಾಚ್ಚಿಂತನಾತ್ತಥಾ ।

ನಿವೃತ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಂ ಚ ತದೇತಚ್ಚಮಲಕ್ಷಣಂ ॥

ಕಾಮುಕಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಬಾಯಿಯಿಂದ ನುಡಿಯಬಾರದು, ಕೈಯಿಂದ ಮಾಡಬಾರದು. ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿಂದ ಇರುವದೇ ಶಮ ಎನ್ನುವರು.

ಆತ್ಮಾರ್ಥೇ ವಾ ಪರಾರ್ಥೇ ವಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಣೀಹ ಯಸ್ಯ ವೈ ।

ವಿಷಯೇ ನ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ದಮಸ್ಯೈತತ್ಪ್ರಲಕ್ಷಣಂ ॥

ತನಗಾಗಿ, ಅಥವಾ ಪರರಿಗಾಗಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಸರ್ವಥಾ ತೊಡಗದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ದಮ ಎನ್ನುವರು.

ಪಂಚಾತ್ಮಕೇ ಯೋ ವಿಷಯೇ ಕಾರಣೇ ಚಾಷ್ಟಲಕ್ಷಣೇ ।

ನ ಕ್ರುದ್ಯತೇ ಪ್ರತಿಹತಃ ಸ ಜಿತಾತ್ಮಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥

ತನ್ನ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯ ಸುಖಾನುಭವಕ್ಕೂ, ಎಂಟು ವಿಧವಾದ ಸುಖಸಾಧನೆಗಳಿಗೂ ಯಾರಿಂದಾದರೂ ಅಡ್ಡಿ ಒದಗಿದರೂ ಕೋಪಗೊಳ್ಳದವನೇ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು.

ಯದ್ಯದಿಷ್ಟತಮಂ ದ್ರವ್ಯಂ ನ್ಯಾಯೇನೈವಾಗತಂ ಚ ಯತ್ ।

ತತ್ತದ್ಗುಣವತೇ ದೇಯಮಿತ್ಯೇತದ್ದಾನಲಕ್ಷಣಂ ॥

ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ, ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಹಣವನ್ನಾಗಲಿ, ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾದವರಿಗೆ ಕೊಡುವದು ದಾನವೆನಿಸುವದು.

ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಭ್ಯಾಂ ವಿಹಿತೋ ಧರ್ಮೋ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾತ್ಮಕಃ ।

ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಪ್ರವೃದ್ಧಶ್ಚ ಧರ್ಮೋಽಯಂ ಸಾಧುಸಮ್ಮತಃ ॥

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮವು ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದಿಂದ ಅದು ಬೆಳೆದು ಎಲ್ಲ ಸಾಧು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧೋ ಹ್ಯನಿಷ್ಟೇಷು ಇಷ್ಟಂ ವೈ ನಾಭಿನಂದತಿ |

ಪ್ರೀತಿ ತಾಪ ವಿಷಾದಾನಾಂ ವಿನಿವೃತ್ತಿರ್ವಿರಕ್ತತಾ ||

ಕಷ್ಟ ಬಂದಾಗ ಕಿಂಕರ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾದಾಗ ಅತಿ ಹಿಗ್ಗದೆ, ಪ್ರೀತಿ, ತಾಪ ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಕೊಡದಿರುವದೇ ವೈರಾಗ್ಯ ಲಕ್ಷಣ.

ಸಂನ್ಯಾಸಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ನ್ಯಾಸಃ ಕೃತಾನಾಮಕೃತ್ಯಃ ಸಹ |

ಕುಶಲಾಕುಶಲಾಭ್ಯಾಂ ತು ಪ್ರಹಾಣಂ ನ್ಯಾಸ ಉಚ್ಚ್ಯತೇ ||

ತಾನು ಮಾಡಿದ ಅಥವಾ ಮಾಡಲಿರುವ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಷ್ಕಾಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಸನ್ಯಾಸ ಅನಿಸುವದು. ಕರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮವಾದ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವದೇ ನ್ಯಾಸ ಅರ್ಥಾತ್ ಸನ್ಯಾಸ ಎನಿಸುವದು.

ಗತ್ಯರ್ಥಾದೃಪತೇರ್ಧಾತೋರ್ನಾಮ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣಂ |

ಯಸ್ಯಾದೇಷ ಸ್ವಯಂಭೂತಸ್ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಋಷಿತಾ ಮತಾ ||

ಗತ್ಯರ್ಥಕವಾದ 'ಋಷತೆ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಋಷಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭೂ ಎನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿಜವಾಗಿ ಋಷಿ ಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯ ಅರ್ಥ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಈಶ್ವರಾಃ ಸ್ವಯಮುದ್ಭೂತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮಾನಸಾಃ ಸುತಾಃ |

ನಿವರ್ತಮಾನೈಸ್ತೈರ್ಬುಧ್ಧ್ಯಾ ಮಹಾನ್ ಪರಿಗತಃ ಪರಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಕೆಲವು ಮಾನಸಪುತ್ರರು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದರೂ ಅಯೋನಿಜರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಈಶ್ವರ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಸಂಸಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾದ ಅವರು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಋಷಿಸ್ತಸ್ಮಾತ್ಪರತ್ವೇನ ಭೂತಾದಿಋಷಯಸ್ತತಃ |

ಋಷಿಪುತ್ರಾ ಋಷೀಕಾಸ್ತು ಮೈಥುನಾದ್ಗರ್ಭ ಸಂಭವಾಃ ||

ಋಷಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಈ ಈಶ್ವರರು ಮಹರ್ಷಿ ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಜನ ಜರಸ ಮತ್ತು ಮಾನಸ ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿ ಋಷಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾದರು.

ಪರತ್ವೇನ ಋಷಂತೇ ವೈ ಭೂತಾದೀನ್ಯುಷಿಕಾಸ್ತತಃ |

ಋಷಿಕಾಣಾಂ ಸುತಾ ಯೇತು ವಿಚ್ಛೇಯಾ ಋಷಿಪುತ್ರಕಾಃ ||

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವವರು ಋಷಿಕರು. ಋಷಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಋಷೀಕ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದ್ದು, ಇವರು ದಾಂಪತ್ಯ ಧರ್ಮದಿಂದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದವರು. ಈ ಋಷೀಕ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಋಷಿಪುತ್ರರೆಂದು ಹೆಸರು.

ಸಾಮಪೂರ್ವಾ ಸ್ಮೃತಾ ನೀತಿಶ್ಚತುರಂಗಾ ಪತಾಕಿನೀ ।

ಜಿಗೀಷತಾಂ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ಥಿತಿರೇಷಾ ಸನಾತನೀ ॥

ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವವರ ಸ್ಮೃತ್ಯವು ಚತುರಂಗವಾಗಿರುವಂತೆ ನೀತಿಯು ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ, ದಂಡ ಎಂದು ಚತುರಂಗವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿರಬೇಕು. ಇದು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಬಂದ ಕ್ರಮ.

ಸಾಮ ಭೇದಸ್ತಥಾ ದಾನಂ ದಂಡಶ್ಚಾಂಗ ಚತುಷ್ಟಯಂ ।

ನೀತೌ ಕ್ರಮಾದ್ಭೇದ ಕಾಲ ರಿಪು ಯೋಗ್ಯ ಕ್ರಮಾದಿದಂ ॥

ನೀತಿಯು ದೇಶ, ಕಾಲ, ವೈರಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ, ದಂಡ ಎಂದು ಚತುರಂಗಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾಮ ದೈತ್ಯೇಷು ನೈವಾಸ್ತಿ ಯತಸ್ತೇ ಲಬ್ಧಸಂಶ್ರಯಾಃ ।

ಜಾತಿ ಧರ್ಮೇಣ ವಾಽಭೇದ್ಯಾ ದಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ತತ್ರಿಯೇ ಚ ಕಿಂ ॥

ಬಲವಾದ ಆಶ್ರಯವುಳ್ಳ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಾಮೋಪಾಯವು ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಜಾತಿಧರ್ಮದಿಂದ ಏಕೀಕೃತರಾದ ಅವರಲ್ಲಿ ಭೇದೋಪಾಯ ನಡೆಯಲಾರದು. ಸ್ವಯಂ ಸಿರಿವಂತರಾದ ಅವರನ್ನು ದಾನದಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಏಕೋಽಭ್ಯುಪಾಯೋ ದಂಡೋಽತ್ರ ಭವತಾಂ ಯದಿ ರೋಚತೇ ।

ದುರ್ಜನೇಷು ಕೃತಂ ಸಾಮ ಮಹದ್ಯಾತಿ ಚ ವಾಚ್ಯತಾಂ ॥

ದುಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾಮೋಪಾಯ ವ್ಯರ್ಥ ಆದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೆ ದುರ್ಜನರ ಮೇಲೆ ದಂಡೋಪಾಯವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ದುರ್ಜನರಲ್ಲಿ ಸಾಮಪ್ರಯೋಗ ಹೇಯವಾಗಿದೆ.

ಮನ್ಯಂತೇ ದುರ್ಜನಾ ನಿತ್ಯಂ ಸಾಮ ಚಾಪಿ ಭಯೋದಯಂ ।

ತಸ್ಮಾದ್ಧುರ್ಜನಮಾಕ್ರಾಂತುಂ ಶ್ರೇಯಾನ್ ಪೌರುಷ ಸಂಶ್ರಯಃ ॥

ದುರ್ಜನರು ಸೌಮ್ಯನಡತೆಯನ್ನು ಹೆದರಿಕೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ದುರ್ಜನರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪೌರುಷ ದಂಡವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು.

ಆಕ್ರಾಂತೇ ತು ಕ್ರಿಯಾ ಯುಕ್ತಾ ಸತಾಮೇತನ್ಮಹಾವ್ರತಂ ।

ದುರ್ಜನೋ ಸುಜನತ್ವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ನ ಕದಾಚನ ॥

ದುರ್ಜನರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಬಳಿಕಾದರೂ ಅವನ ನಿಗ್ರಹಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು. ದುರ್ಜನರು ಎಂದೂ ಸಜ್ಜನರಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ದುರ್ಜನೈರ್ಲಬ್ಧರಂಧ್ರಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ಕುತಃ ಕ್ರಿಯಾಃ ।

ಶಕ್ತೇನೋಪೇಕ್ಷಿತೋ ನೀಚೋ ಮನ್ಯತೇ ಬಲಮಾತ್ಮನಃ ॥

ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಲೋಪದೋಷವು ಕಂಡರೆ ಅವರು ಮುಂದೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಗೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮರ್ಥರಾದವರು

ದುರ್ಜನರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸದೇ ಉದಾಸೀನ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅದು ತಮ್ಮದೇ ಪೌರುಷ ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಸಾರಸ್ಯಾತಿ ದೋಷಸ್ಯ ದುರ್ವಿಚ್ಛೇಯಾ ಗತಿಯುತಃ |

ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದೋಷ ಬಹಳ. ಅದರ ಬಗೆ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು.

ಸೃಷ್ಟ್ಯಾಂ ಚಾವಶ್ಯ ಭಾವಿನ್ಯಾಂ ಕೇನಾಪ್ಯತಿಶಯಾತ್ಮನಾ |

ಕರ್ತೃ ಪ್ರಣೀತಾ ಮರ್ಯಾದಾ ಸ್ಥಿತಾ ಸಂಸಾರಿಣಾಮಿಯಂ ||

ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವರನ್ನೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿಸುವ ಇದರ ಮೂಲ ಕರ್ತಾರನು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನಿಯಮವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಯೋ ಜಾಯತೇ ಹಿ ಯದ್ವಿಜೋ ಜನಿತುಃ ಸಹ್ಯಸಾರ್ಥಕಃ |

ಜನಿತಾ ಚಾಪಿ ಜಾತಸ್ಯ ನ ಕಶ್ಚಿದಿತಿ ಯತ್ಸ್ಫುಟಂ ||

ಯಾವ ಬೀಜದಿಂದ ಯಾವ ವಸ್ತುವು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವದೋ ಅದಕ್ಕೂ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನಿಗೂ, ಎರಡರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಕರ್ಮಣೈವ ಜಾಯಂತೇ ವಿವಿಧಾ ಭೂತಜಾತಯಃ |

ಅಂಡಜೋ ಹ್ಯಂಡಜಾಜ್ಞಾತಃ ಪುನರ್ಜಾಯೇತ ಮಾನವಃ ||

ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಅದೃಷ್ಟಾನುಸಾರ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಪಕ್ಷಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪಕ್ಷಿಯು ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ಮಾನವನೂ ಆಗಬಹುದು.

ಮಾನುಷೋಽಪಿ ಸರೀಸೃಪ್ಯಾಂ ಮನುಷ್ಯತ್ವೇನ ಜಾಯತೇ |

ತತ್ರಾಪಿ ಜಾತೌ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಯಾಂ ಧರ್ಮಸ್ಯೋತ್ಕರ್ಷಣೇನ ತು ||

ಮಾನವರು ಹಾವು ಆಗಬಹುದು, ಹೆಣ್ಣು ಹಾವಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರು ಹುಟ್ಟಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿದೆ. ಒಳ್ಳೇ ಧರ್ಮ ಮಾಡಿದವರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.

ಆಪುತ್ರಜನ್ಮನಃ ಶೇಷಾಃ ಪ್ರಾಣಿನಃ ಸಮವಸ್ಥಿತಾಃ |

ಮನುಷ್ಯನ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳನ್ನು ಹಡೆದು ಅವು ದೊಡ್ಡವರಾದ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳ ಪಾಲನ ಪೋಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರ ಸಂಬಂಧ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲ.

ಮನುಜಾಸ್ತತ್ರ ಜಾಯಂತೇ ಯತೋ ನ ಗೃಹಧರ್ಮಿಣಃ |

ಕ್ರಮೇಣಾಶ್ರಮಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ವ್ರತಾದನು ||

ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಜನ್ಮದಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಿದೆ.

ತಸ್ಯ ಕರ್ತುರ್ನಿಯೋಗೇನ ಸಂಸಾರೋ ಯೇನ ವರ್ಧಿತಃ ।

ಸಂಸಾರಸ್ಯ ಕುತೋ ವೃದ್ಧಿಸ್ಸರ್ವೇ ಸ್ವರ್ಯದತಿಗ್ರಹಾಃ ॥

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಸಂಸಾರಸ್ಥನಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂಬುದು ಭಗವಂತನ ಕಟ್ಟಳೆ. ಇದನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ ಸಂಸಾರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ.

ಅತಃ ಕರ್ತೃ ತು ಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಸುತಲಾಭಃ ಪ್ರಶಂಸಿತಃ ।

ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಮೋಹನಾರ್ಥಾಯ ನರಕತ್ರಾಣ ಸಂಶ್ರಯಾತ್ ॥

ಪುತ್ರನು ನರಕದಿಂದ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಮೋಹಗೊಳಿಸಲು ಪುತ್ರಲಾಭವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ತ್ರಿಯಾ ವಿರಹಿತಾ ಸೃಷ್ಟಿರ್ಜಂತೂನಾಂ ನೋಪಪದ್ಯತೇ ।

ಸ್ತ್ರೀ ಜಾತಿಸ್ತು ಪ್ರಕೃತ್ಯೈವ ಕೃಪಣಾ ದೈನ್ಯಭಾಷಿಣೀ ।

ಶಾಸ್ತ್ರಾಽಲೋಚನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮುಜ್ಜಿತಂ ತಾಸು ವೇಧಸಾ ॥

ಸ್ತ್ರೀಯಿಲ್ಲದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಅಸಹಾಯಳು, ಅವಳು ದೈನ್ಯಭಾವನಾಮಯಿ. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿಚಾರ ಜ್ಞಾನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಓದದಿದ್ದರೂ ದೇವರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರೇಷೂಕ್ತಮಸಂದಿಗ್ಧಂ ಬಹುವಾರಂ ಮಹಾಫಲಂ ।

ದಶಪುತ್ರ ಸಮಾ ಕನ್ಯಾ ಯಾ ನ ಸ್ಯಾಚ್ಛೀಲವರ್ಜಿತಾ ॥

ಒಳ್ಳೆ ನಡತೆಯುಳ್ಳ ಕನ್ಯೆಯು ಹತ್ತುಜನಪುತ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನಳು. ಮತ್ತು ಸತ್ಕಲವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವಳೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಾರಿವೆ.

ವಾಕ್ಯಮೇತತ್ಪಲಭ್ಯಂ ಪುಂಸಾಂ ಗ್ಲಾನಿಕರಂ ಪರಂ ।

ಕನ್ಯಾ ಹಿ ಕೃಪಣಾ ಶೋಚ್ಯಾ ಪಿತುರ್ದುಃಖವಿವರ್ಧಿನೀ ॥

ಯಾಪಿ ಸ್ಯಾತ್ಪೂರ್ಣಸರ್ವಾರ್ಥಾ ಪತಿಪುತ್ರಧನಾದಿಭಿಃ ।

ಕಿಂ ಪುನರ್ದುರ್ಭಗಾ ಹೀನಾ ಪತಿಪುತ್ರಧನಾದಿಭಿಃ ॥

ಆದರೆ ಈ ವಾಕ್ಯ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಫಲವಿಲ್ಲ. ಪತಿಪುತ್ರಧನಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣಳೆನಿಸಿದ ಕನ್ಯೆಯೂ ಅಸಹಾಯಳು. ತಂದೆಗೆ ಅವಳಿಂದ ದುಃಖಹೆಚ್ಚು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ದುರದೃಷ್ಟಳು ಪತಿ, ಪುತ್ರ, ಧನಾದಿ ರಹಿತಳಾದವಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವದೇನು?

ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಹಿ ಪರಮಂ ಜನ್ಮ ಕುಲಾನಾಮುಭಯಾತ್ಮನಾಂ ।

ಇಹಾಮುತ್ರ ಸುಖಾಯೋಕ್ತಂ ಸತ್ಪತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಸಂಜ್ಞಿತಂ ॥

ಒಳ್ಳೆಯ ಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅದೃಷ್ಟವಿದ್ದ ಕನ್ಯೆಯು ಹುಟ್ಟಿದ ಹಾಗೂ ಹೊಕ್ಕ ಮನೆಯ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ದುರ್ಲಭಃ ಸತ್ಪತಿಃ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ವಿಗುಣೋಽಪಿ ಪತಿಃ ಕಿಲ |

ನ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ವಿನಾ ಪುಣ್ಯೈಃ ಪರ್ತಿನಾರ್ಯಾ ಕದಾಚನ ||

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪತಿಯು ಲಭಿಸುವದು ಬಹು ವಿರಳ. ಏಕೆಂದರೆ ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ ಒಳ್ಳೆ ಪತಿಯು ದೊರಕಲಾರನು.

ಯತೋ ನಿಃಸಾಧನೋ ಧರ್ಮಃ ಪರಿಮಾಣೋಜ್ಜಿತಾ ರತಿಃ |

ಧನಂ ಜೀವಿತಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ಪತ್ಯೌ ನಾರ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ||

ಏಕೆಂದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನವಾದ ಧರ್ಮ, ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಪ್ರೇಮ, ಅಪಾರಸುಖ, ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ಧನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಲಭಿಸುವದು ಆಕೆಗೆ ಪತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ.

ನಿರ್ಧನೋ ದುರ್ಭಗೋ ಮೂಖಃ ಸರ್ವ ಲಕ್ಷಣ ವರ್ಜಿತಃ |

ದೈವತಂ ಪರಮಂ ನಾರ್ಯಾಃ ಪತಿರುಕ್ತಃ ಸದೈವ ಹಿ ||

ಪತಿಯಾದವನು ಧನರಹಿತನೂ, ಅದೃಷ್ಟಹೀನನೂ, ಮೂರ್ಖನೂ ಆಗಿರಲಿ, ಪತ್ನಿಯು ಅವನನ್ನೇ ದೇವರೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಹೇಗೆ ಇದ್ದರೂ ಪತಿಯೇ ಪರದೇವತೆ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಸಂಸಾರೇ ಜಾಯಮಾನಸ್ಯ ಮ್ರಿಯಮಾಣಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ |

ನಶ್ಯತೇ ದೇಹ ವಿವಾತ್ರ ನಾತ್ಮನೋ ನಾಶ ಉಚ್ಚತೇ ||

ಮಾನವನು ಎಡೆಬಿಡದೆ, ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಾಯುವನು. ಅವನ ದೇಹ ಮಾತ್ರ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಾಶವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸ್ಥಾವರಾಂತೋಽಯಂ ಸಂಸಾರೋ ಯಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ |

ಸ ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುದುಃಖಾರ್ತೋ ದೈವಶಃ ಪರಿವರ್ತತೇ ||

ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಸ್ಥಾವರದವರೆಗಿನ ಈ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳ ದುಃಖಕ್ಕೀಡಾಗಿ ಪರವಶತೆಯಿಂದ ತೊಳಲುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೇ ಸಂಸಾರ ಎನ್ನುವರು.

ಲಕ್ಷಣಂ ದೈವಿಕೋ ಹ್ಯಂಕಃ ಶರೀರಾವಯವಾಶ್ರಯಃ |

ಸರ್ವಾಯುರ್ಧನ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಪರಿಮಾಣ ಪ್ರಕಾಶಕಂ ||

ಲಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು, ಅವಯವದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ದೈವದತ್ತ ಕುರುಹು. ಅದು ಆಯುಸ್ಸು, ಧನ, ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ತಪೋಭಿಃ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇಽಭೀಷ್ಟಂ ನಾಸಾಧ್ಯಂ ಹಿ ತಪಸ್ಯತಃ |

ಭವಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂದೇಹೋ ನಿಯಮೈಃ ಶೋಷಯೇತ್ತನುಂ ||

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ. ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಾಧನವಿದ್ದರೂ ಜನರು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ದುರ್ದೈವಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ವ್ರತನಿಯಮಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ಶೋಷಿಸಬೇಕು.

ಭಾವೀನ್ಯಪಿ ವಿಚಾರ್ಯಾಣಿ ಪದಾರ್ಥಾನಿ ಸದೈವ ತು ।

ಭಾವಿನೋಽರ್ಥಾ ಭವಂತೈವ ಹರೇನಾಽನಿಚ್ಛತೋಽಪಿ ವಾ ॥

ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಂದೆ ಒದಗಲಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. ನಾವು ಇಷ್ಟಪಡದಿದ್ದರೂ ಅವು ಬಂದೇ ಬರುವವು. ಅವುಗಳ ಹಠವೇ ಅದು.

ದ್ವಿವಿಧಂ ತು ಸುಖಂ ತಾವತ್ಪುತ್ರಿ ಲೋಕೇಷು ಭಾವ್ಯತೇ ।

ಶರೀರಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸಂಭೋಗೈಶ್ಚೇತಸಶ್ಚಾಪಿ ನಿರ್ವೃತಿಃ ॥

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖವು ಎರಡು ವಿಧ. ಶಾರೀರಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಎಂದು. ವಿಷಯಗಳ ಅನುಭವದಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖ ಶಾರೀರಿಕ ಸುಖ. ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖ ಮಾನಸಿಕಸುಖ ಎಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಲೋಕಯಾತ್ರಾಽನುಗಂತವ್ಯಾ ವಿಶೇಷೇಣ ವಿಚಕ್ಷಣೈಃ ।

ಸೇವಂತೇ ತೇ ಯತೋ ಧರ್ಮಂ ತತ್ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾತ್ಪರೇ ಸ್ಥಿತಾಃ ॥

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಲೋಕದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಬಿಡದೆ, ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಅವರಂತೆ ಇನ್ನುಳಿದವರೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ನಂಬಿ, ತಾವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು.

ಕುಲಂ ಜನ್ಮ ವಯೋ ರೂಪ ವಿಭೂತ್ಯರ್ಥೈರುತೋಽ ಹಿ ಯಃ ।

ವರಸ್ತಸ್ಯಾಪಿ ಚಾಹೂಯ ಸುತಾ ದೇಯಾ ಹ್ಯಯಾಚತಃ ॥

ಕುಲ, ಜನ್ಮ, ವಯಸ್ಸು, ರೂಪ, ಸಂಪತ್ತು ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವರನನ್ನು ಅವನು ತಾನಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕರೆದು ಕನೈಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.

ಪ್ರಾಯಃ ಸುತಫಲೋ ಲೋಕಃ ಪುತ್ರಿ ಪುಣ್ಯೈಶ್ಚ ಲಭ್ಯತೇ ।

ಅಪುತ್ರಾಶ್ಚ ಪ್ರಜಾಃ ಪ್ರಾಯೋ ದೃಶ್ಯಂತೇ ದೈವಹೇತುತಃ ॥

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಲಾಭವೇ ಬದುಕಿನ ಫಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯ ಬೇಕು. ಜನರಿಗೆ ಸಂತಾನವಾಗದಿರುವುದು ಅವರ ಅದೃಷ್ಟವೇ ಕಾರಣ.

ಏವಂ ನಿರುದಕೇ ದೇಶೇ ಯಃ ಕೂಪಂ ಕಾರಯೇದ್ಬುಧಃ ।

ಬಿಂದೌ ಬಿಂದೌ ಚ ತೋಯಸ್ಯ ವಸೇತ್ಸಂವತ್ಸರಂ ದಿವಿ ॥

ನೀರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾದಲ್ಲಿ ಭಾವಿ ತೋಡಿಸುವ ಪ್ರಾಜ್ಞನು ಒಂದೊಂದು ತೊಟ್ಟು ನೀರಿಗೂ ಒಂದು ವರ್ಷದಂತೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲ ವಾಸಿಸುವನು.

ಸ್ವಕೃತೇನ ಜನಃ ಸರ್ವೋ ಜಾಡ್ಯೇನ ಪರಿಭೂಯತೇ ।

ಅವಶ್ಯಮರ್ಥೀ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಖಂಡನಾಂ ಜನಮಂಡಲೇ ॥

ಜನರೆಲ್ಲರೂ ತಾವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬುದ್ಧಿದೋಷದಿಂದ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾಚಕನಿಗೆ ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ನಿಂದೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಹಂಕಾರಗೃಹೀತಾಶ್ಚ ಪ್ರಕ್ಷೀಣಸ್ನೇಹ ಬಂಧನಾಃ |

ಏಪ್ರಾಃ ಶೂದ್ರಸಮಾಚಾರಾಃ ಸಂತಿ ಸರ್ವೇ ಕಲೌ ಯುಗೇ ||

ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲರೂ ಮದಾಂಧರಾಗುವರು. ಸ್ನೇಹಪಾಶಗಳು ಹರಿಯುವವು. ಅವರ ಆಹಾರ ಆಚಾರಗಳು ಶೂದ್ರರಂತೆ ಆಗುವವು.

ಆಶ್ರಮಾಣಾಂ ವಿಪರ್ಯಾಸಃ ಕಲೌ ಸಂಪರಿವರ್ತತೇ |

ವರ್ಣಾನಾಂ ಚೈವ ಸಂದೇಹೋ ಯುಗಾಂತೇ ರವಿನಂದನ ||

ಕಲಿಯುಗದ ಕೊನೆಗೆ ವರ್ಣ ಆಶ್ರಮಗಳೆಲ್ಲ ತಿರುವುಮುರುವಾಗುತ್ತವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ವರ್ಣಗಳು ಆಗ ಇರುವದೇ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಮಹತ್ವ

ಆರ್ಷಂ ವೈ ಸೇವತಃ ಕರ್ಮ ವನ್ಯಮೂಲ ಫಲಾಶಿನಃ

“ಬ್ರಹ್ಮಯೋನೌ ಪ್ರಸೂತಸ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯಾತ್ಮದರ್ಶಿನಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಂ ಸುಚರಿತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಪಿ ಚಾಲಯೇತ್ ||”

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತಾಯಿ ತಂದೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಪಡೆದ ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನೂ ಕೂಡಾ ನಡುಗಿಸಬಲ್ಲನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಮೂಲ

“ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವಂ ವಿಧೀಯತೇ |

ಏವಮಾಹುಃ ಪರೇ ಲೋಕೇ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವಿದೋ ಜನಾಃ ||”

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವು ಬರುವದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಲೇ. ಅಖಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದು, ವೇದಾಧ್ಯಯನಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದಿಸಿದವನೇ ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣ’ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತ ಪಂಡಿತರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವವೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಲೇ

“ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ಧೈರ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ತಪಃ |

ಯೇ ಸ್ಥಿತಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇಷು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ದಿವಿ ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ ||”

ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ, ಶೌರ್ಯಗಳು, ತೇಜಸ್ಸು ಬರುವದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಲೇ, ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೇ ಮೂಲಾಧಾರ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತ ಪಾಲಿಸಿದವರು, ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ. ಸ್ವರ್ಗದ ಸಿದ್ಧಿ, ಸತ್ವ ಕಾಂತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಸೂಸುತ್ತವೆ. ಮುಂದೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂತೂ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಬುತ್ತಿ.

“ನಾಸ್ತಿ ಯೋಗಂ ವಿನಾ ಸಿದ್ಧಿರ್ನವಾ ಸಿದ್ಧಿಂ ವಿನಾ ಯಶಃ |

ನಾಸ್ತಿ ಲೋಕೇ ಯಶೋಮೂಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾತ್ ಪರಂತಪ ||”

ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಶಸ್ಸು ಇಲ್ಲ. ಆ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಹೊರತು ಬೇರೆಯ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯಬೇಕು.

“ಯೋ ನಿಗೃಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಂ ಭೂತಗ್ರಾಮಂ ಚ ಪಂಚಕಮ್ |

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಸಮಾಧತ್ತೇ ಕಿಮತಃ ಪರಮಂ ತಪಃ ||”

ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಅಖಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದೇ ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ಸು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಪಸ್ಸು ಯಾವದಿದೆ ?

“ಆಯೋಗೇ ಕೇಶಧರಣಮಸಂಕಲ್ಪ ವ್ರತ ಕ್ರಿಯಾ |

ಅಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇ ಚರ್ಯಾ ಚ ತ್ರಯಂ ಸ್ಯಾದ್ ದಂಭಸಂಜ್ಞಕಮ್ ||”

ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಜಟಾಧಾರಣ, ಸಂಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವದು, ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುವದು ಈ ಮೂರು ದಂಭ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವು.

“ಮನಸಾ ನಿರ್ಮಿತಾ ಯೋನಿರಾಧಾತವ್ಯಾ ತಪಸ್ವಿಭಿಃ |

ನ ದಾರಯೋಗೋ ಬೀಜಂ ವಾ ವ್ರತಮುಕ್ತಂ ತಪಸ್ವಿನಾಮ್ ||”

ನಿಜವಾದ ತಪಸ್ವಿಗಳು, ತಮ್ಮ ಮನೋಬಲದಿಂದ ಅಥವಾ ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ, ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಮಡದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸಂತಾನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವದು ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ವಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲ, ವ್ರತವೂ ಅಲ್ಲ.

ಸಮವಿಲ್ಲದ ಮೂರು

“ಮತ್ಸಮಃ ಪುರುಷೋ ನಾಸ್ತಿ ತ್ವತ್ಸಮಾ ನಾಸ್ತಿ ಯೋಷಿತಾಮ್ |

ಅವಿಮುಕ್ತಂ ಸಮಂ ಕ್ಷೇತ್ರ ನ ಭೂತಂ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||”

ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಶಿವನಿಗೆ ಸರಿಯಾದವರಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಂದರೆ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಮರಿಲ್ಲ. ಈ ಅವಿಮುಕ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಕಾಶಿಗೆ ಸಮವಾದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಹಿಂದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಈಗಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ನರ್ಮದೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಪುಣ್ಯಾ ಕನಖಲೇ ಗಂಗಾ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರೇ ಸರಸ್ವತೀ |

ಗ್ರಾಮೇ ವಾ ಯದಿ ವಾಽರಣ್ಯೇ ಪುಣ್ಯಾ ಸರ್ವತ್ರ ನರ್ಮದಾ |

ತ್ರಿಭಿಃ ಸಾರಸ್ವತಂ ತೋಯಂ ಸಪ್ತಾಹೇನ ತು ಯಾಮುನಮ್ |

ಸದ್ಯಃ ಪುನಾತಿ ಗಾಂಗೇಯಂ ದರ್ಶನಾದೇವ ನಾರ್ಮದಮ್ ||

ಕನಖಲಕ್ಷೀತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರ. ಕುರುಕ್ಷೀತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಪರಮ ಪಾವನಿ. ಆದರೆ ನರ್ಮದಾ ಮಾತ್ರ ಕಾಡಿನಲ್ಲೇ ಹರಿಯಲಿ, ನಾಡಿನಲ್ಲೇ ಪ್ರವಹಿಸಲಿ, ಎಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಸರಸ್ವತಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮೂರುದಿನ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವದು. ಯಮುನಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಏಳು ದಿನದ ಸ್ನಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧಿ, ಗಂಗಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವದು. ಆದರೆ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯು ಮಾತ್ರ ಕೇವಲ ದರ್ಶನ ದಿಂದಲೇ ಭಕ್ತರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವದು. ಇನ್ನು ಸ್ನಾನಪಾನಮಾಡಿದರೆ ಕೇಳುವದೇನು?

ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ವರೆ

“ನ ಚ ಮೇ ಸೌಹೃದಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಕೃತಾಂತೇನ ಬಲೀಯಸಾ |

ಧರ್ಮಕಾರ್ಯೇ ತ್ವರಾ ಕಾರ್ಯಾ ಚಲಂ ಯಸ್ಮಾದ್ಧಿ

ಜೀವಿತಮ್ ||”

ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಾಗ ಇಂದು, ನಾಳೆ ಎಂದು ಆಲಸ್ಯ ಮಾಡಬಾರದು. ನಮಗೇನು ಯಮರಾಜನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ-ನೆಂಟಸ್ತಿಕೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಜೀವನವು ಅತ್ಯಂತ ಚಂಚಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆದಷ್ಟು ತ್ವರಿತಗತಿಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕು.

ನಾಳಿನದನ್ನು ಇಂದೇ ಮಾಡಬೇಕು

“ಧರ್ಮಪಥ್ಯಾದನೋ ಜಂತುರ್ಮೃತೋಽಪಿ ಸುಖಮಶ್ನುತೇ |

ಶ್ವಃ ಕಾರ್ಯಮದ್ಯ ಕುರ್ವೀತ ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇಚಾಪರಾಹ್ನಿಕಮ್ ||”

ಸಾವು ಕಾಯುವದಿಲ್ಲ

“ನ ಹಿ ಪ್ರತೀಕ್ಷತೇ ಮೃತ್ಯುಃ ಕೃತಂ ಚಾಸ್ಯ ನ ವಾ ಕೃತಮ್ |

ಕ್ಷೇತ್ರಾಽಪಣ ಗೃಹಾಽಸಕ್ತಮನ್ಯತ್ರ ಗತ ಮಾನಸಮ್ ||”

ಧರ್ಮದ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಮನುಷ್ಯನು ಸತ್ತರೂ ಕೂಡ ಚಿಂತಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಯಾವ ಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸುಖವನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ‘ನಾಳೆ’ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಂದೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಜೆಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಮುಂಜಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೃತ್ಯುವು ಯಾರ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಯುವದಿಲ್ಲ. ಮಾನವನ ಹೊಲ, ಮನೆ ವ್ಯವಹಾರ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಪೂರೈಸುವವರೆಗೆ ತಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಏನೇ ಇರಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೋಗಿರಲಿ. ಹೇಗೆಯೇ ಇರಲಿ ಸಮಯ ಬಂದಕೂಡಲೇ ಸಾವು ಎರಗಿಬಿಡುವದು.

“ವೃಕಶ್ಲೋರಣಮಾಸಾದ್ಯ ಮೃತ್ಯುರಾದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ।
ನೈಕಾಂತೇನ ಪ್ರಿಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ದ್ವೇಷ್ಯಶ್ಚಾಸ್ಯ ನ ವಿದ್ಯತೆ ॥

ಆಯುಷ್ಯ ಕರ್ಮಣಿ ಕ್ಷೀಣೇ ಪ್ರಸಹ್ಯ ಹರತೇ ಜನಮ್ ।
ಪ್ರಾಣವಾಯೋಶ್ಚಲತ್ವಂ ಚ ತ್ವಯಾ ವಿದಿತಮೇವ ಚ ॥”

ಅವನ ಕರ್ಮವು ಒದಗಿ ಬಂದಾಗ ಆಯುಷ್ಯವು ಕ್ಷೀಣವಾದ ಕೂಡಲೇ ಸಾವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಗಿ ಜೀವವನ್ನು ಸೆಳೆದು ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ತೋಳವು ಕುರಿಯನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಎರಗಿ ಅದನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯುವಾಗ ಎಂದಾದರೂ ಅದರ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವದೆ? ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಯಾರೂ ಮಿತ್ರರಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಶತ್ರುಗಳೂ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣವಾಯು ಚಂಚಲವೆಂಬುದು ನಿಮಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ.

ಇಷ್ಟು ಬದುಕಿದ್ದದ್ದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ

“ಯದತ್ರ ಜೀವ್ಯತೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರಂ ತದದ್ಭುತಮ್ ।
ಶರೀರಂ ಶಾಶ್ವತಂ ಮನ್ಯೇ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸೇ ಧನಾರ್ಜನೇ ॥”

ಜೀವನವು ಇಷ್ಟು ಅಶಾಶ್ವತವೂ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವೂ ಆಗಿರುವಾಗ, ಪ್ರಾಣಿಯು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರವಾದರೂ ಬದುಕಿದ್ದದ್ದೇ ಅಶ್ಚರ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಾಗ, ದ್ರವ್ಯ ಗಳಿಸುವಾಗ ಈ ದೇಹವು ಶಾಶ್ವತವೆಂದು ತಿಳಿದೇ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಹೊರಡಬೇಕು.

ಈಯಲಾದ ಹಸುವಿನ ದಾನ

“ಪ್ರಸೂಯಮಾನಾಂ ಗಾಂ ದತ್ವಾ ಮಹತ್ಪುಣ್ಯಫಲಂ ಲಭೇತ್ ।
ಯಾವದ್ವತ್ಸೋ ಯೋನಿಗತೋ ಯಾವದ್ಗರ್ಭಂ ನ ಮುಂಚತಿ ॥”

ಕರುವು ಇನ್ನೂ ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಾರದೇ ತುಸುಮಾತ್ರ ಕೆಚ್ಚಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ತುಂಬ ಈಯಲಾದ ಆಕಳವನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟರೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಪುಣ್ಯವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಗೋದಾನ-ಭೂದಾನ

“ತಾವದ್ವೈ ಪೃಥವೀ ಜ್ಞೇಯಾ ಸಶೈಲ ವನ ಕಾನನಾ ।
ಪ್ರಸೂಯಮಾನಾಂ ಯೋ ದದ್ಯಾದ್ಧೇನುಂ ದ್ರವಿಣ ಸಂಯುತಾಮ್ ॥”

ಕರುಹಾಕುತ್ತಿರುವ ಈಯಲಾದ ಹಸುವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೆಯೊಂದಿಗೆ ದಾನಕೊಟ್ಟರೆ ಬೆಟ್ಟ, ಬಯಲು, ಸಹಿತವಾದ ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ದಾನಕೊಟ್ಟಂತೆ.

“ಸ ಸಮುದ್ರ ಗುಹಾ ತೇನ ಸ ಶೈಲ ವನ ಕಾನನಾ ।
ಚತುರಂತಾ ಭವೇದ್ವತ್ತಾ ಪೃಥಿವೀ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ॥”

ಇಂತಹ ಧೇನುವನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರ, ಗುಡ್ಡ ಗುಹೆ ಸಹಿತವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದಂತಹ ಪುಣ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

“ಯಾವಂತಿ ಧೇನುರೋಮಾಣಿ ವತ್ಸಸ್ಯ ಚ ನರಾಧಿಪ |

ತಾವತ್ಸಂಖ್ಯಂ ಯುಗಗಣಂ ದೇವಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ ||”

ಆ ಹಸುವಿನ ಹಾಗೂ ಕರುವಿನ ಮೈಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳಷ್ಟು ವರ್ಷ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಬಿಳಿ ಹೆಣ್ಣು ಕರಿ ಎತ್ತು

“ಏಷ್ವತ್ಯಾಽಽ ಬಹವಃ ಪುತ್ರಾ ಯದ್ಯೇಕೋಽಪಿ ಗಯಾಂ ವ್ರಜೇತ್ |

ಗೌರಿಂ ಚಾ ಪೃಥ್ವಹೇತ್ಯನ್ಯಾಂ ನೀಲಂ ವಾ ವೃಷಮುತ್ಸೃಜೇತ್ ||”

ಬಹಳ ಜನ ಮಕ್ಕಳಾಗಬೇಕೆಂದು ದೇವತಾರಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಗಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿಷ್ಣು ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಪಿಂಡಹಾಕಿ ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವನು. ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಗೌರವರ್ಣದ ಗೌರಿಯಂತೆ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನೇ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕು. ದೇವರಿಗೆ ಎತ್ತನ್ನು ಬಿಡುವುದಾದರೆ ಕರಿ ಎತ್ತನ್ನೇ ಬಿಡಬೇಕು.

ಮೂರರ ಸೇವೆ ಮೂರು ಲೋಕ

“ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಮಾತೃಭಕ್ತ್ಯಾ ಪಿತೃ ಭಕ್ತ್ಯಾತು ಮಧ್ಯಮಮ್ |

ಗುರು ಶುಶ್ರೂಷಯಾ ಚೈವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಸಮಶ್ನುತೇ ||”

ತಾಯಿಯ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರೆ ಭೂಲೋಕದ ಆಧಿಪತ್ಯ ದೊರೆಯುವದು. ತಂದೆಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಗುರುಗಳ ಸೇವೆಮಾಡಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು.

“ಸರ್ವೇ ತಸ್ಯಾದೃತಾ ಧರ್ಮಾ ಯಸ್ಯೈತೇ ತ್ರಯ ಆದೃತಾಃ |

ಅನಾದೃತಾಸ್ತು ಯಸ್ಯೈತೇ ಸರ್ವಾಸ್ತಸ್ಯಾಫಲಾಃ ಕ್ರಿಯಾಃ ||”

ಯಾರು ತಾಯಿ, ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಗುರು ಈ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಆಚರಿಸಿದಂತೆ. ಈ ಮೂವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸದೆ ಇದ್ದ ಮನುಷ್ಯನು ಎಂತಹ ಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ.

ಈ ಮೂರು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಧರ್ಮವೇಕೆ

“ಯಾವತ್ತ್ರಯಸ್ತೇಜೀವೇಯುಸ್ತಾವನ್ನಾನ್ಯಂ ಸಮಾಚರೇತ್ |

ತೇಷಾಂ ಚ ನಿತ್ಯಂ ಶುಶ್ರೂಷಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ತ್ರಿಯ ಹಿತೇ ರತಃ |

ತೇಷಾಮನುಪರೋಧೇನ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯಂ ಯದಾಽ ಚರೇತ್ |

ತತ್ತನ್ನಿವೇದಯತ್ತೇಭ್ಯೋ ಮನೋ ವಚನ ಕರ್ಮಭಿಃ ||”

ಅವರು ಮೂವರು ಅಂದರೆ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಗುರುಗಳು ಬದುಕಿರುವವರೆಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಬಾರದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದನ್ನೇ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಹಿತವಾದದ್ದನ್ನೇ ಗೈಯಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗದಂತೆ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಬೇರೆ ಉದ್ಯೋಗ ಅಥವಾ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಬಂದ ಲಾಭಾಂಶವೆಲ್ಲ ಅವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ವಿಧೇಯವಾದ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ಕೃತಿ ಮೂರರಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪತಿಯೇ ದೇವರು

“ಪತಿರ್ಹಿ ದೈವತಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಪತಿರೇವ ಪರಾಯಣಮ್ |

ಅನುಗಮ್ಯಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಸಾಧ್ವಾ ಪತಿಃ ಪ್ರಾಣಧನೇಶ್ವರಃ ||”

ನಾರಿಯರಿಗೆ ಪತಿಯೇ ಪರದೇವತೆ. ಅವನೇ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಎಲ್ಲ ಸೊತ್ತು, ಸಂಪತ್ತು, ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳಿಗೂ ಪತಿಯೇ ಒಡೆಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಂಡನನ್ನೇ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಪತಿಯಿಂದಲೇ ಅಮಿತ ಸುಖ

“ಮಿತಂ ದದಾತಿ ಹಿ ಪಿತಾ ಮಿತಂ ಭ್ರಾತಾ ಮಿತಂ ಸುತಃ |

ಅಮಿತಸ್ಯ ಚ ದಾತಾರಂ ಭರ್ತಾರಂ ಕಾ ನ ಪೂಜಯೇತ್ ||”

ತಂದೆಯು ಪರಿಮಿತವಾದ ಸುಖ-ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅಣ್ಣ- ತಮ್ಮಂದಿರೂ ಅಷ್ಟೇ! ಮಕ್ಕಳು ಕೊಡುವ ಸುಖವೂ ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೆ! ಆದರೆ ಪತಿಯು ನೀಡುವ ಸುಖ-ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಪತಿಯೊಬ್ಬನೇ ಪತ್ನಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಸಂತಸವನ್ನೂ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಕರುಣಿಸಬಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪತಿಯನ್ನು ಯಾವ ಹೆಂಗಸು ತಾನೆ ಪೂಜಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ !

“ಕುತಃ ಕ್ಲಮಃ ಕುತೋ ದುಃಖಂ ಸದ್ಧಿಃ ಸಹ ಸಮಾಗಮೇ |

ಹಂತ ತಸ್ಮಾನ್ನ ಮೇ ಗ್ಲಾನಿಸ್ತ್ವತ್ಸಮೀಪೇ ಸುರೋತ್ತಮ ||”

ಸಜ್ಜನರ ಜೊತೆಗೆ ಸಹವಾಸವಾದ ಬಳಿಕ ಶ್ರಮವೆಲ್ಲಿ? ದುಃಖವೆಲ್ಲಿ? ಆದುದರಿಂದ ದೇವೋತ್ತಮನೆ, ದೊಡ್ಡವರ (ನಿನ್ನ) ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ನನಗೆ ಎಂದೂ ಆಯಾಸ, ಬೇಸರ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಉಪಕಾರ ಅಪಕಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿತ್ಯಾಗ

“ಸಂತಃ ಪ್ರಾಣಾನಪಿ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪರಾರ್ಥಂ ಕುರ್ವತೇ ಯಥಾ |

ತಥಾಽ ಸಂತೋಽಪಿ ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಪರ ಪೀಡಾಽನು ತತ್ಪರಾಃ ||

ಸಜ್ಜನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದರೂ ಹೆರವರಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ದುರ್ಜನರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಗಂಡಾಂತರದಲ್ಲಿ ನೂಕಿ ಪರರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

“ತೃಜತ್ಯಸೂನಯಂ ಲೋಕಸ್ತ್ರಣವದ್ಯಸ್ಯ ಕಾರಣಾತ್ |

ಪರೋಪಘಾತಕೋ ದುಷ್ಪಃ ಪರಲೋಕಾಂಸ್ತಥಾ ತ್ಯಜೇತ್ ||”

ಸಜ್ಜನರಾದವರು ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆಮಾಡುವರು. ಅದರಂತೆ ದುರ್ಜನರು ಪರರಿಗೆ ಘಾತ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ದಿವ್ಯ ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಹಿಂಸಾಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜರನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಉದ್ದೇಶ

“ನಿಕಾಯೇಷು ನಿಕಾಯೇಷು ತಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಗದ್ಗುರುಃ |

ಅಸತಾಮುಪಘಾತಾಯ ರಾಜಾನಂ ಕೃತವಾನ್ ಸ್ವಯಮ್ ||”

ಇಂತಹ ದುರ್ಜನರು ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಇಂತಹ ದುಷ್ಪಜೀವಿಗಳ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಜ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಜರ ಕರ್ತವ್ಯ

“ನರಾನ್ ಪರೀಕ್ಷಯೇದ್ರಾಜಾ ಸಾಧೂನ್ ಸಮಾನಯೇತ್ಸದಾ |

ನಿಗ್ರಹಂ ಚಾಸತಾಂ ಕುರ್ಯಾತ್ಸಲೋಕೇ ಲೋಕಜಿತ್ತಮಃ |

ನಿಗ್ರಹೇಣಾಸತಾಂ ರಾಜಾ ಸತಾಂ ಚ ಪರಿಪಾಲನಾತ್ |

ಏತಾವದೇವ ಕರ್ತವ್ಯಂ ರಾಜ್ಞಾ ಸ್ವರ್ಗಮಭೀಪ್ಸುನಾ ||”

ರಾಜನಾದವನು ಜನರ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ದುರ್ಜನರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅಂತಹ ರಾಜನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ‘ಲೋಕವಿಜಯಿ’ ಎನಿಸುವನು. ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಬಯಸುವ ರಾಜರು ದುರ್ಜನರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಸಜ್ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ರಾಜರ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

“ರಾಜಕೃತ್ಯಂ ಹಿ ಲೋಕೇಷು ನಾಸ್ತೈನ್ಯಜ್ಜಗತೀತಲೇ |

ಅಸತಾಂ ನಿಗ್ರಹಾದೇವಂ ಸತಾಂ ಚ ಪರಿಪಾಲನಾತ್ ||”

ದುಷ್ಟರ ನಿಗ್ರಹ ಒಳ್ಳೆಯವರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಇದರ ಹೊರತು ರಾಜರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದೇ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ.

ಇವರಿಗೆ ಯಮನೇ ಶಾಸಕ

“ರಾಜಭಿಶ್ಚಾಪ್ಯಶಸ್ತಾನಾಮಸತಾಂ ಶಾಸಿತಾ ಭವಾನ್ |

ತೇನ ತ್ವಮಧಿಕೋ ದೇವೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರತಿಭಾಸಿ ಮೇ ||”

ರಾಜರು ಕೂಡ ಶಾಸನಮಾಡದೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡ ನೀಚ ಜನರನ್ನು ಶಾಸನ ಮಾಡುವವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯಮಧರ್ಮನಾದ ನೀನೇ ಸರಿ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಎಲ್ಲದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವೆ ಎಂದು ನನಗೆ ತೋರುವದು.

“ಏತಾವದೇವ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಪುರುಷೇಣ ವಿಜಾನತಾ |

ಮಾತುಃ ಪಿತುಶ್ಚ ಶುಶ್ರೂಷಾ ಗುರೋಶ್ಚ ವರವರ್ಣಿನಿ ||”

ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಮೂರು ಮಾತ್ರ. ತಾಯಿಯ ಸೇವೆ, ತಂದೆಯ ಶುಶ್ರೂಷೆ, ಗುರುಗಳ ಆರಾಧನೆ.

ಸ್ವರ್ಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಾರಿ

“ತಪಸಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇಣ ಅಗ್ನಿಶುಶ್ರೂಷಯಾ ಶುಭೆ |

ಪುರುಷಾಃ ಸ್ವರ್ಗಮಾಯಾಂತಿ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಯಾ ತಥಾ ||”

ಮನುಷ್ಯರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಉಪಾಯಗಳು ನಾಕು. ತಪಸ್ಸು, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಹಾಗೂ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳು. ಮತ್ತು ಗುರು ಶುಶ್ರೂಷೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಐವರನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಬಾರದು

“ಆಚಾರ್ಯಶ್ಚ ಪಿತಾ ಚೈವ ಮಾತಾ ಭ್ರಾತಾ ಚ ಪೂರ್ವಜಃ |

ನಾರ್ತೇನಾಪ್ಯವಮಂತವ್ಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ನ ವಿಶೇಷತಃ ||”

ನರನಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟ ಬಂದಿದ್ದರೂ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣ, ಗುರುಗಳು ಈ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ಅವಮಾನಿಸಬಾರದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅವಮಾನ ಸರ್ವಥಾ ಮಾಡಬಾರದು.

“ಆಚಾರ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮೂರ್ತಿಃ ಪಿತಾ ಮೂರ್ತಿಃ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ |

ಮಾತಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಮೂರ್ತಿಸ್ತು ಭ್ರಾತಾ ವೈ ಮೂರ್ತಿರಾತ್ಮನಃ ||”

ಗುರುಗಳು ಎಂದರೆ-ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮೂರ್ತಿ ಇದ್ದಂತೆ. ತಂದೆಯು ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಪ್ರತಿರೂಪ. ತಾಯಿಯು ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಭೂದೇವಿ ಇದ್ದಂತೆ. ಸಹೋದರನು ತನ್ನದೇ ಆದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಗೌರವಿಸಬೇಕು.

ಇವರ ಉಪಕಾರ ತೀರಿಸಲು ಬಾರದು

“ಜನ್ಮನಾ ಪಿತರಾ ಕ್ಲೇಶಂ ಸಹೇತೇ ಸಂಭವೇ ನೃಣಾಮ್ |
ನ ತಸ್ಯ ನಿಷ್ಕೃತಿಃ ಶಕ್ಯಾ ಕರ್ತುಂ ವರ್ಷಶತ್ವರಪಿ ||”

ತಾಯಿ, ತಂದೆಗಳು ಮನುಷ್ಯನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದಾಗಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ, ಬೆಳೆದು, ದೊಡ್ಡವನಾಗುವವರೆಗೆ ಅವನ ಲಾಲನೆ-ಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಎಲ್ಲವಿಧವಾದ ದುಃಖವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೂರು ವರ್ಷ ಅವರ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರೂ ತೀರಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

“ಪಿತಾ ವೈ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯೋಽಗ್ನಿ ಮಾರ್ತಾ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಸ್ಮೃತಾಃ |
ಗುರುರಾಹವನೀಯಶ್ಚ ಸಾಗ್ನಿತ್ರಯೀ ಗರೀಯಸೀ ||”

ತಂದೆಯು ಗಾರ್ಹಪತ್ಯ ಅಗ್ನಿ, ತಾಯಿಯು ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿ, ಗುರುವು ಅಹವನೀಯ ಅಗ್ನಿ. ಈ ಮೂವರ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದವನು ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಪುಣ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಸುಲಭ ತಪಸ್ಸಿದ್ದಿ

“ತಯೋರ್ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಂ ಕುರ್ಯಾದಾಚಾರ್ಯಸ್ಯ ತು ಸರ್ವದಾ |
ತೇಷ್ಟೇವ ತ್ರಿಷು ತುಷ್ಟೇಷು ತಪಃ ಸರ್ವಂ ಸಮಾಪ್ಯತೇ ||”

ತಾಯಿ, ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಗುರು - ಈ ಮೂವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಮೂವರು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರೆ ಎಲ್ಲ ತಪಸ್ಸು ಫಲಿಸಿದಂತೆ.

“ತ್ರಿಷು ಪ್ರಮಾದ್ಯತೇ ನೈಷು ತ್ರೀನ್ ಲೋಕಾನ್ ಜಯತೇ ಗೃಹೀ |
ದೀಪ್ಯಮಾನಃ ಸ್ವವಪುಷಾ ದೇವವದ್ದಿವಿ ಮೋದತೇ ||”

ಈ ಮೂವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡದೆ, ಈ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಸೇವೆಮಾಡುವ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯು ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ದಿವ್ಯ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನನಾಗಿ ಆನಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾಭ

ಧರ್ಮಾರ್ಜನಂ ತಥಾ ಕಾರ್ಯಂ ಪುರುಷೇಣ ವಿಜಾನತಾ |

ತಲ್ಲಾಭಃ ಸರ್ವಲಾಭೇಭ್ಯೋ ಯದಾ ದೇವ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ||

ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಲಾಭಕ್ಕಿಂತ ಧರ್ಮಲಾಭವು ಮಿಗಿಲಾದದ್ದಾಗಿದೆ.

ಬಾಳಿನ ಮೂರು ಫಲಗಳು

ಧರ್ಮಶ್ಚಾರ್ಥಶ್ಚ ಕಾಮಶ್ಚ ತ್ರಿವರ್ಗೋ ಜನ್ಮನಃ ಫಲಮ್ |

ಧರ್ಮ ಹೀನಸ್ಯ ಕಾಮಾರ್ಥೌ ವಂಧ್ಯಸುತಸಮೌ ಪ್ರಭೋ ||

ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಇವು ಮೂರು ಬದುಕಿನ ಫಲಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನದಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನವೆರಡು ಬಂಜೆಯ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ದುರ್ಲಭವಾಗುವವು.

ಪತಿವ್ರತೆಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು

ತಸ್ಮಾತ್ಸಾಧ್ಯಃ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಪೂಜ್ಯಾಃ ಸತತಂ ದೇವವನ್ನರೈಃ |

ತಾಸಾಂ ರಾಜನ್ ಪ್ರಸಾದೇನ ಧಾರ್ಯತೇ ವೈ ಜಗತ್ಪ್ರಯಮ್ ||

ಮನುಷ್ಯರು ಪತಿವ್ರತೆಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ದೇವರಂತೆ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಸುಸ್ಥಿರತೆಯು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.

ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಾತು ಹುಸಿಯಲ್ಲ

ತಾಸಾಂ ತು ವಾಕ್ಯಂ ಭವತೀಹ ಮಿಥ್ಯಾ ನ ಜಾತು

ಲೋಕೇಷು ಚರಾಚರೇಷು |

ತಸ್ಮಾತ್ಸದಾ ತಾಃ ಪರಿಪೂಜನೀಯಾಃ ಕಾಮಾನ್

ಸಮಗ್ರಾನಭಿ ಕಾಮಯಾನ್ತೈಃ ||

ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀಯರ ನುಡಿ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಹುಸಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೋಭೀಷ್ಣಗಳೆಲ್ಲ ಈಡೇರಬೇಕು ಎಂದೆನ್ನುವ ಮಾನವರು ಪತಿವ್ರತೆಯರಾದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ರಾಜಧರ್ಮ

ಅಭಿಷೇಕಾದ್ಯಶಿರಸಾ ರಾಜ್ಞಾ ರಾಜ್ಯವಲೋಕಿನಾ |

ಸಹಾಯವರಣಂ ಕಾರ್ಯಂ ತತ್ರ ರಾಜ್ಯಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ||

ರಾಜನು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಹಸಿ ಆರುವದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ರಾಜ್ಯದ ಸಮಗ್ರ ಹಿತವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ, ಸಹಾಯಕಾರಿ ಜನರ ಒಂದು ಮಂಡಲವನ್ನು ಆರಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ಸಹಾಯಕರ ಆಯ್ಕೆಯ ಮೇಲೆಯೇ, ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆಯು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಯದಪ್ಯಲ್ಪತರಂ ಕರ್ಮ ತದಪೈಕೇನ ದುಶ್ಚರಮ್ |

ಪುರುಷೇಣಾಸಹಾಯೇನ ಕಿಮು ರಾಜ್ಯಂ ಮಹೋದಯಮ್ ||

ಎಂತಹ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸವಾದರೂ ಒಂಟಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉನ್ನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ

ಸಮಗ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಾಸನ ಕಾರ್ಯವು ಏಕಾಕಿಯಾದ ಮಾನವನಿಂದ ಹೇಗೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು!

ಸಹಾಯಕ ವರ್ಗ

ತಸ್ಮಾತ್ಸಹಾಯಾನ್ ವರಯೇತ್ ಕುಲೀನಾನ್ವೃಪತಿಃ ಸ್ವಯಮ್ |
ರೂಪ ಸತ್ವ ಗುಣೋಪೇತಾನ್ ಸಜ್ಜನಾನ್ ಕ್ಷಮಯಾನ್ವಿತಾನ್ ||
ಕ್ಷೇಶಕ್ಷಮಾನ್ ಮಹೋತ್ಸಾಹಾನ್ ಧರ್ಮಚ್ಛಾಂಶ್ಚ
ಪ್ರಿಯಂವದಾನ್ ||
ಶೂರಾನ್ ಕುಲೀನ ಜಾತೀಯಾನ್ ಬಲಯುಕ್ತಾನ್
ಶ್ರಿಯಾನ್ವಿತಾನ್ ||

ಆದುದರಿಂದ ಒಳ್ಳೇ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಶೂರರೂ, ಧೀರರೂ, ಬಲಿಷ್ಠರೂ, ತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ, ಸದ್ಗುಣಿಗಳೂ, ಸುಂದರರೂ, ಕ್ಷಮಾದಿಗುಣವುಳ್ಳವರೂ, ದುಃಖ ಸಹಿಷ್ಣುಗಳೂ, ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿಗಳೂ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತವರೂ, ಸವಿಮಾತನಾಡುವವರೂ ಆದ ಯೋಗ್ಯ ಜನರನ್ನೇ ಸಹಾಯಕರೆಂದು ರಾಜರು ಆರಿಸಬೇಕು.

ಹಿತೋಪದೇಶಕಾನ್ ರಾಜ್ಞಃ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಾನ್ ಯಶೋಽರ್ಥಿನಃ |
ಏವಂ ವಿಧಾನ್ ಸಹಾಯಾಂಶ್ಚ ಶುಭಕರ್ಮಸು ಯೋಜಯೇತ್ ||
ಹಿತವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವ ಒಳ್ಳೇ ಹೆಸರನ್ನು ಬಯಸುವ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರಾದ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ ಜನರನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯೋಜಿಸಬೇಕು.

ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಡಿತರನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಪರ್ಯುಪಾಸೀತ ತ್ರಯೀ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸು ನಿಶ್ಚಿತಾನ್ |
ನಾಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರವತೋ ಮೂಢಾಂಸ್ತೇಹಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಕಂಟಕಾಃ ||
ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಢವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ, ಪಂಡಿತರನ್ನೇ ರಾಜರು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ದುಷ್ಟ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಮೂರ್ಖರನ್ನು ಎಂದೂ ಸೇವಿಸಬಾರದು. ಅಂತಹ ಜನರು ಲೋಕ ಕಂಟಕರು.

ವೃದ್ಧ ಸೇವೆ

ವೃದ್ಧಾನ್ ಹಿ ನಿತ್ಯಂ ಸೇವೇತ ವಿಪ್ರಾನ್ ವೇದವಿದಃ ಶುಚೀನ್ |
ತೇಭ್ಯಃ ಶಿಕ್ಷೇತ ವಿನಯಂ ವಿನೀತಾತ್ಮಾ ಚ ನಿತ್ಯಶಃ ||
ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಶುಚಿಭೂತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಹಿರಿಯರನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಸೇವೆಮಾಡಬೇಕು. ವಿನಯದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸೇವಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ವಿದ್ಯೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಜಿತೇಂದ್ರಿಯೋ ಹಿ ಶಕ್ನೋತಿ ವಶೇ ಸ್ಥಾಪಯಿತುಂ ಪ್ರಜಾಃ |

ಯಜೇತ ರಾಜಾ ಬಹುಭಿಃ ಕೃತುಭಿಶ್ಚ ಸದಕ್ಷಿಣೈಃ ||

ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ ಚೈವ ವಿಪ್ರೇಭ್ಯೋ ದದ್ಯಾದ್ಭೋಗಾನ್ ಧನಾನಿ ಚ ||

ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಟ್ಟುಕೊಂಡ ರಾಜನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಜಾಜನರನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ ಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವನು. ರಾಜನಾದವನು ಯೋಗ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದಾನ, ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು, ಬಹುವಿಧವಾದ ಯಜ್ಞಯಾಗಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ರಣದಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಣಾಕಾರ್ಯದಿಂದಲೂ ಹಿಂಜರಿಯಬಾರದು

ನ ನಿವರ್ತೇತ ಸಂಗ್ರಾಮಾತ್ ಕ್ಷಾತ್ರಂ ವ್ರತಮನುಸ್ಮರನ್ |

ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವನಿವರ್ತಿತ್ವಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪರಿಪಾಲನಮ್ ||

ಅರಸನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮದ ಮೇಲ್ತೆಯನ್ನು ನೆನೆದು ಎಂದೂ ರಣರಂಗದಿಂದ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗದಿರುವಿಕೆ, ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ ಈ ಎರಡೂ ರಾಜರ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ರಾಜರಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು

ಶುಶ್ರೂಷಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂಚ ರಾಜ್ಞಾಂ ನಿಶ್ರೇಯಸಂ ಪರಮ್ |

ಕೃಪಣಾನಾಮಥ ವೃದ್ಧಾನಾಂ ವಿಧವಾನಾಂ ಚ ಪಾಲನಮ್ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆಯು ಅರ್ಥಾತ್ ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಆದರಿಸುವದು, ರಾಜರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ದೀನ, ದುಃಖಿತರನ್ನು ಅನಾಥರನ್ನು, ವಿಧವೆಯರನ್ನು, ಮುದುಕರನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದು ರಾಜರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ಚ ವೃತ್ತಿಂ ಚ ತಥೈವ ಪರಿಕಲ್ಪಯೇತ್ |

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥಾನಾಂ ತಥಾ ಕಾರ್ಯಂ ವಿಶೇಷತಃ ||

ರಾಜರು ಪ್ರಜಾ ಜನರಿಗೆ ಉಪಜೀವನದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಎಲ್ಲ ವರ್ಣ, ಆಶ್ರಮದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ಧರ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಧರ್ಮ ಸ್ಥಾಪನೆ

ಸ್ವಧರ್ಮ ಪ್ರಚ್ಯುತಾನ್ ರಾಜಾ ಸ್ವಧರ್ಮೇ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ತಥಾ |

ಆಶ್ರಮೇಷು ತಥಾ ಕಾರ್ಯಮನ್ನಂ ತೈಲಂ ಚ ಭಾಜನಮ್ ||

ಸ್ವಯಮೇವಾನಯೇದ್ರಾಜಾ ಸತ್ಯತಾನ್ನಾವಮಾನಯೇತ್ |

ತಾಪಸೇ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾಣಿ ರಾಜ್ಯಮಾತ್ಮಾನಮೇವಚ

ನಿವೇದಯೇತ್ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ದೇವವಚ್ಚರಮರ್ಚಯೇತ್ ||

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ, ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಡೆದ ಜನರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಅವರವರ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜರಾದವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಆಶ್ರಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವರನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮೋಚಿತ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಧರ್ಮ ಪಾಲಿಸುವ ಜನರಿಗೆ ಅನ್ನ ಪಾತ್ರೆ ಎಣ್ಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ರಾಜರೇ ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಯೋಗ್ಯರೆಂದು ಸತ್ಕರಿಸಿದವರನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಬಾರದು. ತಪಸ್ವಿಗಳಾದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ತನ್ನ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನು, ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಅವರ ಸೇವೆಗೆ ಮೀಸಲಿಡಬೇಕು. ಅಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ದೇವರಂತೆ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ಗೌಹೇತ್ಯೂರ್ಮ ಇವಾಂಗಾನಿ ರಕ್ಷೇದ್ವಿವರಮಾತ್ಮನಃ |

ನ ವಿಶ್ವಸೇದವಿಶ್ವಸೇ ವಿಶ್ವಸೇ ನಾತಿ ವಿಶ್ವಸೇತ್ ||

ಆಮೆಯು ತನ್ನ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಒಳಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಂಗದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇಡಬೇಕು. ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಲೋಪದೋಷಗಳು ಜನರಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಲ್ಲದಿರುವವರ ಮೇಲೆ ತಾನು ಎಂದೂ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಡಬಾರದು. ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕೂಡ ಅತಿ ನಂಬುಗೆ ಇಡಬಾರದು.

ವಿಶ್ವಾಸಾದ್ವಯಮುತ್ಪನ್ನಂ ಮೂಲಾದಪಿ ನಿಕ್ಯಂತತಿ |

ವಿಶ್ವಾಸಯೇಚ್ಛಾಪ್ಯಪರಂ ತತ್ವ ಭೂತೇನ ಹೇತುನಾ ||

ವಿಶ್ವಾಸಿಕ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅಪಾಯವು ಸಮೂಲನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಕೀಯರಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ನಿಜವಾದ ಕಾರಣ ತೋರಿಸಿ, ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಕಲಿಯಬೇಕು

ಬಕವಚ್ಚಿಂತಯೇದರ್ಥಾನ್ ಸಿಂಹವಚ್ಚ ಪರಾಕ್ರಮೇ |

ವೃಕವಚ್ಛಾಪಿ ಲುಂಪೇತ ಶಶವಚ್ಚ ವಿನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ ||

ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಆಲೋಚನೆಮಾಡುವಾಗ ಬಕಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಏಕಾಗ್ರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಪರರ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವಾಗ ಸಿಂಹದಂತೆ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಎರಗಬೇಕು. ತೋಳದಂತೆ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೊಲಗಳಂತೆ ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಕು.

ದೃಢ ಪ್ರಹಾರೀ ಚ ಭವೇತ್ ತಥಾ ಶೂಕರವನ್ಮಪಃ |

ಚಿತ್ರಕಾರಶ್ಚ ಶಿಖಿವದ್ ದೃಢ ಭಕ್ತಸ್ತಥಾ ಶ್ವವತ್ ||

ಹಂದಿಯಂತೆ ಜೋರಾಗಿ ವೈರಿಗೆ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ನವಿಲಿನಂತೆ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಆಕಾರವನ್ನು ತಾಳಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಬೇಕು. ನಾಯಿಯಂತೆ ನಂಬಿದವರ ಮೇಲೆ ದೃಢವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಡಬೇಕು.

ತಥಾ ಚ ಮಧುರಾಭಾಷೀ ಭವೇತ್ಕೋಕಿಲವನ್ಮುಪಃ |

ಕಾಕಶಂಕೀ ಭವೇನ್ನಿತ್ಯಮಜ್ಞಾತಂ ವಸತಿಂ ವಸೇತ್ ||

ಇದರಂತೆ ಅರಸನು ಕೋಗಿಲೆಯಂತೆ ಮಧುರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಕಾಗೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಸಂಶಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕು. ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದ ಅಜ್ಞಾತದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬೇಕು.

ಪರೀಕ್ಷಿಸದೇ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಬೇಡ

ನಾಪರೀಕ್ಷಿತಪೂರ್ವಂ ಚ ಭೋಜನಂ ಶಯನಂ ವ್ರಜೇತ್ |

ವಸ್ತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಮಲಂಕಾರಂ ಯಚ್ಚಾನ್ಯನ್ಮನುಜೋತ್ತಮ ||

ಮೊದಲು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿನೋಡದೆ, ಊಟವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಪರೀಕ್ಷಿಸದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಬಾರದು. ಇದರಂತೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸದ ವಸ್ತ್ರ ಹೂ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜರು ಮುಟ್ಟತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ನ ಗಾಹೇಜ್ಜನಸಂಬಾಧಂ ನ ಚಾಜ್ಞಾತ ಜಲಾಶಯಮ್ |

ಅಪರೀಕ್ಷಿತಪೂರ್ವಂ ಚ ಪುರುಷೈರಾಪ್ತಕಾರಿಭಿಃ ||

ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಆಪ್ತರೂ, ಹಿತಕಾರಿಗಳೂ, ಪೂರ್ವ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡದಿರುವಾಗ, ಅಥವಾ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಮಾಡದೇ ಇರುವಾಗ ಜನರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಸೇರಬಾರದು. ನೀರಿನ ಆಳ ತಿಳಿಯದ ನದಿ, ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಬಾರದು.

ರಾಜರು ಆನೆ ಕುದುರೆ ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದ ದೂರ ಇರಬೇಕು

ನಾಸರೋಹೇತ್ಕುಂಜರಂ ವಾಲ್ಯಂ ನಾಸದಾಂತಂ ತುರಗಂ ತಥಾ |

ನಾಸವಿಜ್ಞಾತಾಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಗಚ್ಛೇನ್ನೈವ ದೇವೋತ್ತಮೇ ವಸೇತ್

ನರೇಂದ್ರ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾ ಧರ್ಮಜ್ಞ ತ್ವಾತಾ ಯತ್ತೋ ಭವೇನ್ಮುಪಃ |

ಸದ್ಭೃತ್ಯಾಶ್ಚ ತಥಾ ಪುಷ್ಪಾಃ ಸತತಂ ಪ್ರತಿಮಾನಿತಾಃ

ರಾಜರ ಆಯ್ಕೆ

ರಾಜ್ಞಾ ಸಹಾಯಾಃ ಕರ್ತವ್ಯಾಃ ಪೃಥಿವೀಂ ಜೇತುಮಿಚ್ಛತಾ |

ಯಥಾರ್ಹಂ ಚಾಪ್ಯಸುಭೃತೋ ರಾಜಾ ಕರ್ಮ ಸುಯೋಜಯೇತ್ ||

ಸರಿಯಾಗಿ ವಶವಾಗದ ಆನೆಯನ್ನು ಏರಬಾರದು. ಪಳಗಿಸದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಬಾರದು. ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆ ಸಹವಾಸ ಮಾಡಬಾರದು. ದೇವರ

ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಇರಬಾರದು. ರಾಜನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ರಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರಬೇಕು. ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಗೆಲ್ಲ ಬಯಸುವ ಮಹಾರಾಜರು ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ಸೇವಕರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ಅವರು ಬಯಸ್ಸಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿ, ಅವರ ಸಂಸಾರದ ಭಾರವನ್ನು ತಾನೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಹಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿಯಮಿಸಬೇಕು.

ಸ್ತ್ರೀಷು ಷಂಡಂ ನಿಯುಂಜೀತ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ದಾರುಣ ಕರ್ಮಸು |

ಧರ್ಮೇ ಚಾರ್ಥೇ ಚ ಕಾಮೇ ಚ ನಯೇ ಚ ರವಿ ನಂದನ ||

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವಿದ್ದಾಗ ಷಂಡರನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕು. ಘೋರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರ ಸ್ವಭಾವದವರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕು. ಇದರಂತೆ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ ಕಾಮ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಯೋಗ್ಯರನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಬೇಕು.

ಸರ್ವಥಾ ನೇಷ್ಯತೇ ರಾಜ್ಞಸ್ತ್ರೀಕ್ಷೋಪಕರಣಕ್ರಮಃ |

ಕರ್ಮಾಣಿ ಪಾಪಸಾಧ್ಯಾನಿ ಯಾನಿ ರಾಜ್ಞೋ ನರಾಧಿಪ |

ಸಂತಸ್ತಾನಿ ನ ಕುರ್ವಂತಿ ತಸ್ಮಾತ್ತಾನಿ ತ್ಯಜೇನ್ನೃಪಃ |

ನೇಷ್ಯತೇ ಪೃಥಿವೀಶಾನಾಂ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಪಕರಣ ಕ್ರಿಯಾ |

ಯಸ್ಮಿನ್ ಕರ್ಮಣಿ ಯಸ್ಯ ಸ್ಯಾದ್ವಿಶೇಷೇಣ ಚ ಕೌಶಲಮ್ |

ತಸ್ಮಿನ್ ಕರ್ಮಣಿ ತಂ ರಾಜಾ ಪರೀಕ್ಷ್ಯ ಚ ನಿವೇಶಯೇತ್ ||

ರಾಜರು ಯಾವದೇ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಅತಿ ಉಗ್ರ ಉಪಾಯ ಯೋಜಿಸಬಾರದು. ಅನ್ಯಾಯ ಅಥವಾ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ರಾಜರು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಾರದು. ಸಜ್ಜನರು ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪಾಪಸಾಧ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಎಂದೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜರು ಕ್ರೌರ್ಯ, ಮೋಸ, ವಂಚನೆ, ಮಿಥ್ಯಾ, ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಲು ಹವಣಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವನಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಗತಿ ಕೌಶಲ್ಯ ಇರುವದೋ ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಯಮಿಸಬೇಕು.

ರಾಜರ ಹೊಸ ಕಣ್ಣು

ಗುಣಿನಾಂ ಪೂಜನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ನಿರ್ಗುಣಾನಾಂ ಚ ಶಾಸನಮ್ |

ಕಥಿತಾಃ ಸತತಂ ರಾಜನ್ ರಾಜಾನಶ್ಚಾರ ಚಕ್ಷುಷಃ ||

ಸ್ವಕೇ ದೇಶೇ ಪರೇ ದೇಶೇ ಜ್ಞಾನಶೀಲಾನ್ ವಿಚಕ್ಷಣಾನ್ |

ಅನಾಹಾರ್ಯಾನ್ ಕ್ಲೇಶಸಹಾನ್ನಿಯುಂಜೀತ ತಥಾ ಚರಾನ್ ||

ಸದ್ಗುಣ ಉಳ್ಳವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಶಾಸನಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಗುಣಗುಣಗಳನ್ನು ಗುಪ್ತಚಾರರ ಮುಖಾಂತರ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಗುಪ್ತಚಾರರು

ರಾಜರ ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದಂತೆ, ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಪರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಒಳ್ಳೇಜ್ಞಾನವಂತರೂ ಚಾಣಾಕ್ಷರೂ, ಆಮಿಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದವರೂ ಆದ ಕಷ್ಟ ಸಹಿಷ್ಣು ಗುಪ್ತಚಾರರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕು.

ಬೇಹುಗಾರರ ಬಹುರೂಪ

ಜನಸ್ಯಾವಿದಿತಾನ್ ಸೌಮ್ಯಾನ್ ತಥಾ ಜ್ಞಾತಾನ್ ಪರಸ್ಪರಮ್ |

ವಣಿಜೋ ಮಂತ್ರಕುಶಲಾನ್ ಸಾಂವತ್ಸರ ಚಿಕಿತ್ಸಕಾನ್ ||

ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಪರಿಚಯವಿರದ ಸೌಮ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಇಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ಪರ ಚಾರರ ಪರಿಚಯ ಇರುವ ಗುಪ್ತಚಾರರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕು. ಗುಪ್ತಚಾರರು ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಯಾಜ್ಞಿಕ, ಜ್ಯೋತಿಷಿ, ಸನ್ಯಾಸಿ ಮುಂತಾದ ವೇಷಗಳನ್ನು ತಳೆದಿರಬೇಕು.

ತಥಾ ಪ್ರವ್ರಾಜಿತಾಕಾರಾಂಶ್ಚಾರಾನ್ ರಾಜಾ ನಿಯೋಜಯೇತ್ |

ನೈಕಸ್ಯ ರಾಜಾ ಶ್ರದ್ಧಧ್ವಾತ್ ಚಾರಸ್ಯಾಪಿ ಸುಭಾಷಿತಮ್ ||

ಬೈರಾಗಿ ಮುಂತಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಕಾರದ ಚಾರರನ್ನು ರಾಜರು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೇಹುಗಾರರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಜರು ನಂಬಬಾರದು. ಒಬ್ಬನೇ ಚಾರನ ಒಳ್ಳೆ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಎಂದೂ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಡಬಾರದು.

ಚಾರರನ್ನು ಯಾವಾಗ ನಂಬಬೇಕು

ದ್ವಯೋಃ ಸಂಬಂಧಮಾಜ್ಞಾಯ ಶ್ರದ್ಧಧ್ವಾನ್ನಪತ್ತಿಸ್ತದಾ |

ಪರಸ್ಪರಸ್ಯಾವಿದಿತೌ ಯದಿ ಸ್ಯಾತಾಂ ಚ ತಾವೃಭೌ ||

ಇಬ್ಬರು ಚಾರರು ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಸುದ್ದಿ ಸಮಾಚರ ತಿಳಿಸಿದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮೊದಲು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಅನಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ನಂಬಬೇಕು. ಪರಸ್ಪರ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಅಪರಿಚಿತರಾದ ಇಬ್ಬರು ಬೇಹುಗಾರರು ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಂದು ಹೇಳಿದರೆ ನಂಬಬೇಕು.

ಚಾರ-ಸಮಾಚಾರ

ತಸ್ಮಾದ್ರಾಜಾ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ಗೂಢಾಂಶ್ಚಾರಾನ್ನಿಯೋಜಯೇತ್ |

ರಾಗಾಪರಾಗೌ ಭೃತ್ಯಾನಾಂ ಜನಸ್ಯ ಚ ಗುಣಾಗುಣಾನ್ |

ಸರ್ವಂ ರಾಜ್ಞಾಂ ಚರಾಯತ್ತಂ ತೇಷು ಯತ್ನಪರೋ ಭವೇತ್ ||

ಆದುದರಿಂದ ರಾಜರು ತನ್ನ ಬೇಹುಗಾರರನ್ನು ಜನರ ಸದ್ಗುಣ ದುರ್ಗುಣ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸೇವಕರ ರಾಗದ್ವೇಷ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೂ, ವೈರಿಗಳ ವಿಜಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲಿಕ್ಕೂ ದಕ್ಷರಾದ ಗೂಢಚಾರರನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ

ನೇಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ರಾಜರ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳ ಯಶಾಪಯಶಗಳು ಗುಪ್ತಚಾರರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮರ್ಥ ಬೇಹುಗಾರರ ಪಡೆಯನ್ನು ರಾಜರು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕ ನಿಯಮಿಸಬೇಕು.

ತಿಳಿದು ಮಾಡುವದೇನು ?

ಕರ್ಮಣಾ ಕೇನ ಮೇ ಲೋಕೇ ಜನ ಸರ್ವೋಽಪಿರಜ್ಯತೇ ।

ವಿರಜ್ಯತೇ ಕೇನ ತಥಾ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ತನ್ಮಹೀಕ್ಷಿತಾ ।

ವಿರಾಗಜನಕಂ ಲೋಕೇ ವರ್ಜನೀಯಂ ವಿಶೇಷತಃ ॥

ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಜನರಿಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಉಂಟಾಗುವದು, ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಅಪ್ರೀತಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುವದು ಎಂಬುದನ್ನು ರಾಜರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅರಿತು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಅನುರಾಗವು ಉಂಟಾಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅನುರಾಗದ ಕೂಸು ಲಕ್ಷ್ಮಿ

ತಥಾ ಚ ರಾಗ ಪ್ರಭವಾ ಹಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ರಾಜ್ಞಾಂ ಮತಾ
ಭಾಸ್ಕರವಂಶಚಂದ್ರ ।

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಯತ್ನೇನ ನರೇಂದ್ರಮುಖ್ಯೈಃ ಕಾರ್ಯೋಽನುರಾಗೋ ಭುವಿ
ಮಾನವೇಷು ॥

ಸೂರ್ಯವಂಶಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರನಂತಿರುವ ಮನು ಮಹಾರಾಜನೆ, ಸಂಪತ್ತು ಜನಾನುರಾಗದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುವದು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜರು ಜನರ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಾನುರಾಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ರಾಜಸೇವಕರಿಗೆ ಕಿವಿಮಾತು

ರಾಜಾ ಯತ್ತೋ ವದೇದ್ವಾಕ್ಯಂ ಶ್ರೋತವ್ಯಂ ತತ್ಪ್ರಯತ್ನತಃ ।

ಆಕ್ಷಿಪ್ಯ ವಚನಂ ತಸ್ಯ ನ ವಕ್ತವ್ಯಂ ತಥಾ ವಚಃ

ದುಷ್ಕೃತಾನಿ ನರೇಂದ್ರಸ್ಯ ನ ತು ಸಂಕೀರ್ತಯೇತ್ ಕೃಚಿತ್ ।

ಔದಾರ್ಯೇಣ ನ ತದ್ವೇಯಮನ್ಯಸ್ಯ ಭೂತಿಮಿಚ್ಛತಾ ॥

ವಸ್ತುಮಸ್ತುಮಲಂಕಾರಂ ರಾಜ್ಞಾ ದತ್ತಂ ತು ಧಾರಯೇತ್ ॥

ರಾಜರು ನುಡಿದ ವಚನವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಕೇಳಬೇಕು. ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಎಂದೂ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯಬಾರದು. ರಾಜರು ಮಾಡಿದ ದುಷ್ಪ್ರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬಾರದು. ವಸ್ತು, ಶಸ್ತ್ರ, ಅಲಂಕಾರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ರಾಜರು ಕೊಟ್ಟರೆ ಗೌರವದಿಂದ ತಾನೇ ಧರಿಸಬೇಕು. ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ರಾಜದತ್ತವಾದ ವಸ್ತುಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೊಡಕೂಡದು.

ನಾನ್ದಿಷ್ಟೇ ತಥಾ ದ್ವಾರೇ ಪ್ರವಿಶೇತ್ತು ಕಥಂಚನ |
ನ ಚ ಪಶ್ಯೇತ್ತು ರಾಜಾನಮಯೋಗ್ಯಾಸು ಚ ಭೂಮಿಷು ||

ಮೊದಲು ಹೇಳಿ, ಭೇಟಿಗೆ ಅವರಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆಯದೆ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಬಾರದು. ರಾಜರು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಬಾರದು.

ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ, ಲೋಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ

ಅನುಕೂಲಂ ಪ್ರಿಯಂ ತಸ್ಯ ವಕ್ತವ್ಯಂ ಜನಸಂಸದಿ |
ರಹೋಗತಸ್ಯ ವಕ್ತವ್ಯಮಪ್ರಿಯಂ ಯದ್ಧಿತಂ ಭವೇತ್ ||

ಜನರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ರಾಜರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಯೇ ಸವಿನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಪ್ರತಿಕೂಲವೆನಿಸುವ ಹಿತವಾದವನ್ನು ಹೇಳುವದಿದ್ದರೆ, ಅವರನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಮಾಡಿ ಹೇಳಬೇಕು.

ಈ ಆರರಿಂದ ದೂರ ಇರಬೇಕು

ಶಾತ್ಯಂ ಲೌಲ್ಯಂ ಚ ಪೈಶೂನ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿಕ್ಯಂ ಕ್ಷುದ್ರತಾ ತಥಾ |
ಚಾಪಲ್ಯಂ ಚ ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯಂ ನಿತ್ಯಂ ರಾಜ್ಞೋಽನುಜೀವಿಭಿಃ ||

ರಾಜರನ್ನು ಉಪಜೀವಿಸಿ ಇರುವವರು, ಶಾತ್ಯ, ಲೋಲುಪತೆ, ಆಸೆ, ಚಾಡಿಕೋರತನ, ನಾಸ್ತಿಕತೆ, ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿ, ಚಂಚಲತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು.

ಅಪೃಷ್ಟಶ್ಚಾಸ್ಯ ನ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಕಾಮಂ ಬ್ರೂಯಾತ್ತಥಾ ಯದಿ |
ಹಿತಂ ತಥ್ಯಂ ಚ ವಚನಂ ಹಿತೈಸ್ಸಹ ಸುನಿಶ್ಚಿತಮ್ ||

ಕೇಳದೆ ರಾಜರಿಗೆ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಹೇಳಬಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೇಳದೇ ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಅದು ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಹಿತಕರವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಆಪ್ತಜನರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು.

ಇವರು ಊರಲ್ಲಿ ಇರಲು ಅಯೋಗ್ಯರು

ಭೀತಾನ್ ಪ್ರಮತ್ತಾನ್ ಕುಪಿತಾಂಸ್ತಥೈವ ಚ ವಿಮಾನಿತಾನ್ |
ಕುಭೃತ್ಯಾನ್ ಪಾಪಶೀಲಾಂಶ್ಚ ನ ರಾಜಾ ವಾಸಯೇತ್ಪರೇ ||

ಅಂಜುಬುರಕ, ತಲೆಕೆಟ್ಟವ, ಶೀಘ್ರಕೋಪಿ, ಅಪಮಾನಿತ, ಮತ್ತು ದುರಾಚಾರಿ, ದುಶ್ಶೀಲರಾದ ದುಷ್ಟಸೇವಕರನ್ನು ರಾಜನು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇರಗೊಡಬಾರದು.

ತೃಜಿಸಬೇಕಾದ ತ್ರಿದೋಷ

ಮೃಗಯಾ ಪಾನಮಕ್ಷಾಂಶ್ಚ ವರ್ಜಯೇತ್ ಪೃಥಿವೀ ಪತಿಃ |
ಏತಾನ್ಯಾಽಸೇವಮಾನಾಸ್ತು ವಿನಷ್ಟಾಃ ಪೃಥಿವೀಕ್ಷಿತಃ ||

ಬಹವೋ ನರಶಾರ್ದೂಲ ತೇಷಾಂ ಸಂಖ್ಯಾ ನ ವಿದ್ಯತೇ |
ದಿವಾ ಸ್ವಾಪಂ ಕ್ಷಿತಿಶಸ್ತು ವಿಶೇಷೇಣ ವಿವರ್ಜಯೇತ್ ||
ವಾಕ್ಪಾರುಷ್ಯಂ ನ ಕರ್ತವ್ಯಂ ದಂಡಪಾರುಷ್ಯಮೇವ ಚ |
ಪರೋಕ್ಷನಿಂದಾ ಚ ತಥಾ ವರ್ಜನೀಯಾ ಮಹೀಕ್ಷಿತಾ ||

ಬೇಟೆ, ಕುಡಿತ, ಜೂಜು, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ರಾಜರು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ಇಂತಹ ದುಶ್ಚಟಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದಿದ ರಾಜರಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ರಾಜರು ಹಗಲು ಹೊತ್ತು ಮಲಗಬಾರದು, ಬಿರುನುಡಿ ಆಡಬಾರದು. ಉಗ್ರದಂಡ ವಿಧಿಸಬಾರದು. ಬೆನ್ನಹಿಂದೆ ನಿಂದಿಸಬಾರದು.

ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥದೂಷಣ

ಅರ್ಥಸ್ಯ ದೂಷಣಂ ರಾಜಾ ದ್ವಿಪ್ರಕಾರಂ ವಿವರ್ಜಯೇತ್ |
ಅರ್ಥಾನಾಂ ದೂಷಣಂ ಚೈಕಂ ತಥಾರ್ಥೇಷು ಚ ದೂಷಣಮ್ ||
ಪ್ರಾಕಾರಾಣಾಂ ಸಮುಚ್ಛೇದೋ ದುರ್ಗಾದೀನಾಮಸತ್ತ್ವಿಯಾ |
ಅರ್ಥಾನಾಂ ದೂಷಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ವಿಪ್ರಕೀರ್ಣತ್ವಮೇವ ಚ ||

ರಾಜರು, ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥದ ದೂಷಣೆಯನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಮಾಡಬಾರದು. ದುರ್ಗ, ಕೋಟೆ, ಕೊತ್ತಳ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಇಡದೇ ಹಾಳುಮಾಡುವದು ಒಂದು ತರಹದ ಅರ್ಥದೂಷಣೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜರು ಮಾಡುವ ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಅರ್ಥದೂಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿದೆ.

ಅದೇಶಕಾಲೇ ಯದ್ಧಾನಮಪಾತ್ರೇ ದಾನಮೇವ ಚ |
ಅರ್ಥೇಷು ದೂಷಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಸತ್ ಕರ್ಮ ಪ್ರವರ್ತನಮ್ ||

ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ, ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದಾನ ಕೊಡುವದು, ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೆ ನೀಡುವದು, ಎರಡನೆಯ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥದೂಷಣ ಅನಿಸುವದು.

ರಾಜರ ಷಡಿಪುಗಳು

ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧೋ ಮದೋ ಮಾನೋ ಲೋಭೋ
ಹರ್ಷಸ್ತಥೈವ ಚ ||

ಏತೇ ವಚ್ಛಾಃ ಪ್ರಯತ್ನೇನ ಸಾದರಂ ಪೃಥಿವೀಕ್ಷಿತಾ ||

ಕಾಮ, ಸಿಟ್ಟು, ಅಹಂಕಾರ, ದುರಭಿಮಾನ, ಲೋಭ, ಹರ್ಷೋದ್ರೇಕ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಜರಾದವರು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವರ್ಜಿಸಬೇಕು.

ಆಲಸ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ದೋಷ

ಅದೀರ್ಘಸೂತ್ರಶ್ಚ ಭವೇತ್ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು ಪಾರ್ಥಿವಃ |
ದೀರ್ಘಸೂತ್ರಸ್ಯ ನೃಪತೇಃ ಕರ್ಮಹಾನಿಧ್ರುವಂ ಭವೇತ್ ||

ರಾಜರು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತ್ವರಿತ ನಿರ್ಣಯ ಉಳ್ಳವರಾಗಬೇಕು. ದೀರ್ಘ ಸೂತ್ರಿ, ಎಂದರೆ ಅಲಸಿಯು ಆಗಿರಬಾರದು. ಅಲಸಿಯಾದ ರಾಜನ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳೂ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಆಲಸ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಗುಣ

“ರಾಗೇ ದರ್ಪೇ ಚ ಮಾನೇ ಚ ದ್ರೋಹೇ ಪಾಪೇ ಚ ಕರ್ಮಣಿ |

ಅಪ್ರಿಯೇ ಚೈವ ಕರ್ತವ್ಯೇ ದೀರ್ಘಸೂತ್ರಃ ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ ||

ಆದರೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವಾಗಲೂ, ಮದವನ್ನು ತಾಳುವಾಗಲೂ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಬಯಸುವಾಗಲೂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೂ, ಯಾವುದಾದರೂ ಪಾಪಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಾಗಲೂ, ಅಪ್ರಿಯಕಾರ್ಯ ಎಸಗುವಾಗಲೂ ಆಲಸ್ಯ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಗುಟ್ಟು ರಟ್ಟಾದರೆ

ರಾಜ್ಞಾ ಸಂವೃತ ಮಂತ್ರೇಣ ಸದಾ ಭಾವ್ಯಂ ನೃಪೋತ್ತಮ |

ತಸ್ಯಾಽ ಸಂವೃತ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಃ ಸರ್ವಾಪದೋ ಧ್ರುವಮ್ ||

ಕೃತಾನ್ಯೇವ ತು ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಜ್ಞಾಯಂತೇ ಯಸ್ಯ ಭೂಪತೇಃ

ನಾರಬ್ಧಾನಿ ಮಹಾಭಾಗ ತಸ್ಯ ಸ್ಯಾದ್ವಸುಧಾ ವಶೇ ||

ರಾಜರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗೌಪ್ಯ ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು. ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯಗಳ ಗುಟ್ಟುರಟ್ಟಾದರೆ ಎಲ್ಲವಿಧವಾದ ಅನರ್ಥಗಳು ಒದಗುವದು ಖಂಡಿತ.

ಯಾವ ರಾಜನು ಯಾವದೇ ಯೋಜನೆ ಕೈಕೊಂಡಾಗ, ಪ್ರಾರಂಭವು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಅದು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಮಾತ್ರ ಕೃತ ಕಾರ್ಯವು ತಿಳಿಯುವದೋ ಅಂಥ ರಾಜನಿಗೆ ಇಡೀ ಭೂಮಂಡಲವು ಕೈವಶವಾಗುವದು.

ಮಂತ್ರಮೂಲಂ ಸದಾ ರಾಜ್ಯಂ ತಸ್ಮಾನ್ನಂತ್ರಃ ಸುರಕ್ಷಿತಃ |

ಕರ್ತವ್ಯಃ ಪೃಥಿವೀಪಾಲ್ಯೈರ್ಮಂತ್ರ ಭೇದಭಯಾತ್ಸದಾ ||

ಮಂತ್ರವಿತ್ಸಾಧಿತೋ ಮಂತ್ರಃ ಸಂಪತ್ತಿನಾಂ ಸುಖಾವಹಃ |

ಮಂತ್ರಚ್ಛಲೇನ ಬಹವೋ ವಿನಷ್ಟಾಃ ಪೃಥಿವೀಕ್ಷಿತಃ ||

ರಾಜ್ಯದ ಭದ್ರತೆಯು ರಾಜರ ಮಂತ್ರಮೂಲವಾಗಿದೆ. ರಹಸ್ಯವಾದ ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇಡುವದರ ಮೇಲೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಭದ್ರತೆಯು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ರಾಜರು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು. ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಶೀಲನಾದ

ರಾಜನೂ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಮುಂದಾಲೋಚನೆಮಾಡಿ, ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡ ಗುಪ್ತಯೋಜನೆಗಳು ಪ್ರಜಾಜನರಿಗೆ ಸಂಪತ್ತು, ಸುಖಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ. ರಾಜರಹಸ್ಯಗಳು ಬಯಲಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಅರಸರು ನಾಶಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ ಹೇರಬಾರದು, ಜನರನ್ನು ಹೀರಬಾರದು

ಯಥಾ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಕೃಶೀಭಾವಃ ಪ್ರಜಾನಾಮನವೇಕ್ಷಯಾ |

ತಥಾ ರಾಜ್ಞಾ ಪ್ರಕರ್ತವ್ಯಂ ಸ್ವಂ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಪರಿರಕ್ಷತಾ ||

ಪ್ರಜರ ಉದಾಸೀನತೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ರಾಜರ ಅನಾದರದಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೇರಿದ ಕರಭಾರದಿಂದ ಪ್ರಜಾಜನರು ಕ್ಷೀಣರಾಗಿ ಹೋಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವದು.

ಮೋಹಾದ್ರಾಜಾ ಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರಂ ಯಃ ಕರ್ಷಯತ್ಯನವೇಕ್ಷಯಾ |

ಸೋಽಚಿರಾದ್ ಭ್ರಶ್ಯತೇ ರಾಜ್ಯಾಜ್ಜೀವಿತಾಚ್ಚ ಸಬಾಂಧವಃ ||

ಯಾವ ರಾಜರು ಲೋಭದಿಂದ ಮೋಹದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. ಮತ್ತು ಬಂಧು ಬಾಂಧವರೊಂದಿಗೆ ಮರಣ ಹೊಂದುವನು.

ಕರುವಿನಂತೆ ಬೆಳೆಸು, ಎತ್ತಿನಂತೆ ದುಡಿಸು

ಭೃತೋ ವತ್ಸೋ ಜಾತಫಲಃ ಕರ್ಮಯೋಗ್ಯೋ ಯಥಾ ಭವೇತ್ |

ತಥಾ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಮಹಾಭಾಗ! ಭೃತಂ ಕರ್ಮಸಹಂ ಭವೇತ್ |

ಯೋ ರಾಷ್ಟ್ರಮನುಗೃಹ್ಣಾತಿ ರಾಜ್ಯಂ ಸ ಪರಿರಕ್ಷತಿ ||

ಎಳೆಕರುವು ಸರಿಯಾಗಿ ಪೋಷಣೆಮಾಡಿದರೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬೇಕಾದಂತಹ ಭಾರಹೊರಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದು. ಅದರಂತೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯ ಜನರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪಾಲನಪೋಷಣಮಾಡಿ ಬೆಳೆಸಿದರೆ ಅವರು ಮುಂದೆ ಬೇಕಾದಂತಹ ಕಾರ್ಯಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುವರು. ಯಾವನು ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ದೈವ ಪೌರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ?

ಸ್ವಮೇವ ಕರ್ಮ ದೈವಾಖ್ಯಂ ವಿದ್ಧಿ ದೇಹಾಂತರಾರ್ಜಿತಮ್ |

ತಸ್ಮಾತ್ಪೌರುಷಮೇವೇಹ ಶ್ರೇಷ್ಠಮಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ ||

ದೇಹಾಂತರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವೇದೈವ ಅನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಕರ್ಮ ಅಥವಾ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಕೂಲ ದೈವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅನುಕೂಲ

ಪ್ರತಿಕೂಲಂ ತಥಾ ದೈವಂ ಪೌರುಷೇಣ ವಿಹನ್ಯತೆ |

ಮಂಗಲಾಽಚಾರ ಯುಕ್ತಾನಾಂ ನಿತ್ಯಮುತ್ಥಾನಶಾಲಿನಾಮ್ ||

ಒಳ್ಳೇ ಸದಾಚಾರದಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಯಾವಾಗಲೂ, ಉನ್ನತಿ ಹೊಂದಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಜನರ ಪೌರುಷದಿಂದ ದೈವವು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಶಾಂತವಾಗಿ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯೇಷಾಂ ಪೂರ್ವಕೃತಂ ಕರ್ಮ ಸಾತ್ವಿಕಂ ಮನುಜೋತ್ತಮ |

ಪೌರುಷೇಣ ವಿನಾ ತೇಷಾಂ ಕೇಷಾಂಚಿದ್ ದೃಶ್ಯತೇ ಫಲಮ್ ||

ಯಾರು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕಕರ್ಮಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪೌರುಷ ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಳ್ಳೆ ಫಲವು ದೊರಕುವದು ಕಂಡುಬರುವದು.

ದೈವ ಹೇಡಿಗಳ ಸಮಾಧಾನ

ಪೌರುಷೇಣಾಪ್ಯತೇ ರಾಜನ್ ಪ್ರಾರ್ಥಿತವ್ಯಂ ಫಲಂ ನರೈಃ |

ದೈವಮೇವ ವಿಜಾನಂತಿ ನರಾಃ ಪೌರುಷ ವರ್ಜಿತಾಃ ||

ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಯಸಿದ ಫಲವೆಲ್ಲವೂ ಪೌರುಷ ಅಥವಾ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ದೊರಕುವದು. ಪೌರುಷ ಶೂನ್ಯರಾದ ಜನರು ದೈವದಿಂದಲೇ ತಮಗೆ ಫಲ ಬರುವದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಫಲ ನೀಡುವ ತ್ರಿಕೂಟ

ದೈವಂ ಪುರುಷಕಾರಶ್ಚ ಕಾಲಶ್ಚ ಪುರುಷೋತ್ತಮ |

ತ್ರಯಮೇತನ್ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಪಿಂಡಿತಂ ಸ್ಯಾತ್ ಫಲಾವಹಮ್ ||

ದೈವ, ಪ್ರಯತ್ನ, ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲವಾದ ಕಾಲ ಈ ಮೂರು ಕೂಡಿಯೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಒಟ್ಟು ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಧರ್ಮಮಾಡಿ ಫಲ ಪಡೆಯಿರಿ

ನಾಲಸಾಃ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತ್ಯರ್ಥಾನ್ ನ ಚ ದೈವ ಪರಾಯಣಾಃ |

ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಆಚರೇದ್ಧರ್ಮಮುತ್ತಮಮ್ ||

ಬರೀ ದೈವವನ್ನು ನಂಬಿ ಕುಳಿತ ಆಲಸಿ ಜನರಿಗೆ ಯಾವ ಫಲವೂ ದೊರಕಲಾರದು. ಬರಿ ದೈವವನ್ನು ನಂಬಿ ಕುಳಿತವರಿಗೂ ಫಲವು ದೊರಕಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ಸಾಹಸಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸ್ವಯಂವರ

ತೃಕ್ವಾಲಸಾನ್ ದೈವಪರಾನ್ ಮನುಷ್ಯಾನುತ್ಥಾನಯುಕ್ತಾನ್

ಪುರುಷಾನ್ ಹಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ |

ಅನ್ವಿಷ್ಯ ಯತ್ನಾದ್ ವೈಣಯಾನ್ಮಪೇಂದ್ರ!

ತಸ್ಮಾತ್ಸದೋತ್ಥಾನವತಾ ಹಿ ಭಾವ್ಯಮ್ ||

ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು 'ದೈವ ದೈವ' ಎಂದು ಕುಳಿತ, ಕೈಲಾಗದ ಆಲಸಿ ಮಾನವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲರಾದ, ತಮ್ಮ ಬಾಹುಬಲದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಕಾಲಮೇಲೆಯೇ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಲು ಹವಣಿಸುವ ಪೌರುಷವುಳ್ಳ ಪುರುಷರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾಗಬೇಕು.

ಭೇದೋಪಾಯ

ಭಿನ್ನಾ ಹಿ ಶಕ್ಯಾ ರಿಪವಃ ಪ್ರಭೂತಾಃ ಸ್ವಲ್ಪೇನ ಸೈನ್ಯೇನ
ನಿಹಂತುಮಾಚೌ |

ಸುಸಂಹತಾನಾಂ ಹಿ ತತಸ್ತು ಭೇದಃ ಕಾರ್ಯೋ ರಿಪೂಣಾಂ
ನಯಶಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಧಿಃ ||

ವೈರಿಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಇದ್ದರೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಒಡಕನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದರೆ, ಸ್ವಲ್ಪೇ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಘಟಿತವಾದ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೇದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದರು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

ದಂಡೋಪಾಯ

ನ ಶಕ್ಯಾ ಯೇ ವಶೇ ಕರ್ತುಮುಪಾಯತ್ರಿತಯೇನ ತು |
ದಂಡೇನ ತಾನ್ ವಶೀಕುರ್ಯಾತ್ ದಂಡೋ ಹಿ ವಶಕೃನ್ನಣಾಮ್ ||

ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ ಈ ಮೂರು ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಯಾರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅವರನ್ನು ದಂಡೋಪಾಯದಿಂದಲೇ ಮಣಿಸಬೇಕು. ದಂಡವು ಎಲ್ಲರನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಮುಖ್ಯ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ.

ಎಲ್ಲವೂ ದಂಡವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ

ಸ್ವದೇಶೇ ಪರದೇಶೇ ವಾ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದಾನ್ |
ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರಣಯೇದ್ಧಂಡಂ ಸರ್ವಂ ದಂಡೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ||

ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿ, ದಂಡವನ್ನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲವೂ ದಂಡೋಪಾಯದ ಮೇಲೆಯೇ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.

ದಂಡಕ್ಕೆ ಅವರಿವರೆಂದಿಲ್ಲ

ಆಶ್ರಮೀ ಯದಿ ವಾ ವರ್ಣೇ ಪೂಜ್ಯೋ ವಾಽಥ ಗುರುರ್ಮಹಾನ್ |
ನಾಽದಂಡೋ ನಾಮ ರಾಜ್ಞೋಽಸ್ತಿ ಯಃ ಸ್ವಧರ್ಮೇ ನ ತಿಷ್ಠತಿ ||

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೇ ಇರಲಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯೇ ಇರಲಿ, ಅಥವಾ ಪೂಜ್ಯಗುರುಗಳೇ ಇರಲಿ, ಸ್ವಧರ್ಮದಿಂದ ಭೃಷ್ಟರಾಗಿ ಅಪರಾಧ ಎಸಗಿದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಜನು ದಂಡ ವಿಧಿಸಲೇಬೇಕು. ರಾಜರಿಗೆ ಅದಂಡ್ಯ ಅಂದರೆ ದಂಡನೀಯ ರಾಗದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ದಂಡ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೆ ರಾಜರ ತಲೆದಂಡ

ಅದಂಡ್ಯಾನ್ ದಂಡಯನ್ ರಾಜಾ ದಂಡ್ಯಾಂಶ್ಚೈವಾಪ್ಯದಂಡಯನ್ |

ಇಹ ರಾಜ್ಯಾತ್ಪರಿಭ್ರಷ್ಟೋ ನರಕಂ ಚ ಪ್ರಪದ್ಯತೆ ||

ದಂಡಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದವರನ್ನು ದಂಡಿಸದೇ ಇದ್ದ ರಾಜನು, ಅಥವಾ ದಂಡಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹರಾದ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದವರನ್ನು ದಂಡಿಸಿದ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಮುಂದೆ ನರಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ದಂಡವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗಂಡಾಂತರ

ತಸ್ಮಾದ್ರಾಜ್ಞಾ ವಿನೀತೇನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರತಃ |

ದಂಡಪ್ರಣಯನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಕಾಮ್ಯಯಾ ||

ಬಾಲ ವೃದ್ಧಾಽತುರ ಯತಿ ದ್ವಿಜ ಸ್ತ್ರೀವಿಧವಾ ಯತಿಃ |

ಮಾತ್ಸ್ಯನ್ಯಾಯೇನ ಭಕ್ಷ್ಯೇರನ್ ಯದಿ ದಂಡಂ ನ ಪಾತಯೇತ್ ||

ಆದುದರಿಂದ ರಾಜನು ವಿನಯದಿಂದಲೇ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ದಂಡ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಅರ್ಹರಾದವರಿಗೆ ದಂಡ, ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಕ್ಷೇಮ ಉಂಟಾಗುವದು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಸರಿಯಾದ ದಂಡದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಕ್ಕಳು, ಮುದುಕರು, ರೋಗಿಗಳು, ಸನ್ಯಾಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಅಬಲೆ, ವಿಧವೆ ಮುಂತಾದ ದುರ್ಬಲರನ್ನು ಪ್ರಬಲರಾದ ಜನರು ತಿಕ್ಕಿಮುಕ್ಕಿ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುವರು. ದೊಡ್ಡ ಮೀನವು ಸಣ್ಣ ಮೀನವನ್ನು ನುಂಗುವಂತೆ ದಂಡದ ಭಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಬಲರು ದುರ್ಬಲರನ್ನು ನಾಶಿಸುವರು.

ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದಂಡ

ದೇವ ದೈತ್ಯೋರಗಣಾಃ ಸರ್ವೇ ಭೂತ ಪತತ್ರಿಣಃ |

ಉತ್ಕಾಮಯೇಯುರ್ಮರ್ಯಾದಾಂ ಯದಿ ದಂಡಂ ನ ಪಾತಯೇತ್ ||

ಶ್ರೀಹರಿಯ ದಂಡನೆಯ ಭೀತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ದೇವ, ದೈತ್ಯ, ಸರ್ಪ, ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತ, ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ ಎಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪೂಜ್ಯಂತೆ ದಂಡಿನೋ ದೇವಾಃ ನ ಪೂಜ್ಯಂತೆ ತ್ವದಂಡಿನಃ |

ನ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ವಿಧಾತಾರಂ ನ ಪೂಷಾರ್ಯಮಣಾವಪಿ ||

ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸುವ ಉಗ್ರದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಜನರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾರನ್ನೂ ದಂಡಿಸದೆ ಸೌಮ್ಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನಾಗಲಿ ಪೂಷಾಆರ್ಯಮಾ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ದಂಡಿಸುವ ದೇವರಿಗೇ ಭಯದಿಂದ ಪೂಜೆ

ಯಜಂತೇ ಮಾನವಾಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಶಾಂತಾಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು |

ರುದ್ರಮಗ್ನಿಂ ಚ ಶಕ್ರಂ ಚ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರಮಸೌ ತಥಾ

ವಿಷ್ಣುಂ ದೇವಗಣಾಂಶ್ಚಾನ್ಯಾನ್ ದಂಡಿನಃ ಪೂಜಯಂತಿ ಚ |

ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಾಂತರಾದ ಮಾನವರೂ ಕೂಡ ದಂಡಮಾಡುವ ಉಗ್ರದೇವತೆಗಳಾದ ರುದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ವಿಷ್ಣು ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಳೆ, ಬೆಳೆ, ಬೆಂಕಿ, ಬೆಳಕು ವೃಕ್ಷ ವನಸ್ಪತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು ದೊರಕಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದಲೂ, ಯಾವುದಾದರೂ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಡುವದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಕೆಲವೇ ಜನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜನರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದಂಡವೇ ಧರ್ಮ

ದಂಡಃ ಶಾಸ್ತಿ ಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾ ದಂಡ ಏವಾಭಿರಕ್ಷತಿ |

ದಂಡಃ ಸುಪ್ತೇಷು ಜಾಗರ್ತಿ ದಂಡಂ ಧರ್ಮಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ |

ರಾಜದಂಡಭಯಾದೇವ ಪಾಪಾಃ ಪಾಪಂ ನ ಕುರ್ವತೆ ||

ಪ್ರಜರೆಲ್ಲರನ್ನು ದಂಡವೇ ಶಾಸನಮಾಡುತ್ತದೆ. ದಂಡವೇ ಎಲ್ಲರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಮಲಗಿದವರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವದು ದಂಡ. ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವದು ದಂಡ. ರಾಜದಂಡ ಭಯದಿಂದಲೇ ಪಾಪಿಗಳು ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ದಂಡವೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಪಂಡಿತರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಯಮದಂಡದಿಂದ ಲೋಕಮರ್ಯಾದೆ

ಯಮದಂಡ ಭಯಾದೇಕೇ ಪರಸ್ಪರ ಭಯಾದಪಿ |

ಏವಂ ಸಾಂಸಿದ್ಧಿಕೇ ಲೋಕೇ ಸರ್ವಂ ದಂಡೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ||

ಕೆಲವರು ಯಮದಂಡದ ಭಯದಿಂದಲೂ, ಮತ್ತೆ ಉಳಿದವರು ಪರಸ್ಪರ ದಂಡನೆಯ ಭೀತಿಯಿಂದಲೂ, ದುಷ್ಟ ಕಾರ್ಯವನ್ನು, ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಪಾಪಾಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಲೇ, ಈ ಜಗತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ನೀತಿ, ಧರ್ಮ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ದಂಡಕ್ರಮವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಅಂಥೇ ತಮಸಿ ಮಜ್ಜೇಯುರ್ಯದಿ ದಂಡಂ ನ ಪಾತಯೇತ್ |
ಯಸ್ಮಾದ್ಧಂಡೋ ದಂಡಯತಿ ಅದಂಡಾನ್ ದಮಯತ್ಯಪಿ
ದಮನಾದ್ಧಂಡನಾಚ್ಚೈವ ತಸ್ಮಾದ್ಧಂಡಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ ||

ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ದಂಡವಿಧಿಸುವ ಕ್ರಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಘೋರವಾದ ದುಃಖದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ದಂಡಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ 'ದಂಡ', ದಂಡ' ಎಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಪಂಡಿತರು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ದಂಡದ ಭೀತಿ, ದೇವತೆಗಳ ನೀತಿ

ದಂಡಸ್ಯ ಭೀತೇ ಸ್ತ್ರೀದಶೈಸ್ಸಮೇತೈರ್ಭಾಗೋದ್ಯತಃ ಶೂಲಧರಸ್ಯ ಯಜ್ಞಃ |
ದತ್ತಂ ಕುಮಾರೇ ಧ್ವಜನೀಪತಿತ್ವಂ ವರಂ ಶಿಶೂನಾಂ ಚ

ಭಯಾದ್ ಬಲಸ್ಯ ||

ಹಿಂದೆ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅವನು ವಿಧಿಸುವ ದಂಡಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಕುಮಾರನಿಗೆ ಸೇನಾಪತಿತ್ವವನ್ನು ಶಿಶುಗಳಿಗೆ ವರವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದರು.

ದಂಡಪ್ರಣಯನಾರ್ಥಾಯ ರಾಜಾ ಸೃಷ್ಟಃ ಸ್ವಯಂಭುವಾ |

ದೇವಭಾಗಾನುಪಾದಾಯ ಸರ್ವಭೂತಾದಿಗುಪ್ತಯೇ ||

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಒಂದೊಂದು ಸತ್ತ್ವಭಾಗ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದಂಡ ವಿಧಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಜ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಶ್ಲಾಘ್ಯ ಏವ ಹಿ ವೀರಾಣಾಂ ದಾನಾದಾಪತ್ಸಮಾಗಮಃ |

ನ ಬಾಧಕಾರಿ ಯದ್ದಾನಂ ತದಂಗಮಲವತ್ ಸ್ಮೃತಮ್ ||

ವೀರರಿಗೆ ದಾನ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯ ಅಥವಾ ಅಪತ್ತು ಬಂದರೆ ಅದು ಶ್ಲಾಘನೀಯವೇ ಸರಿ. ಏನೂ ಬಾಧಕಮಾಡದ ದಾನವು ಅಮಂಗಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೇ ಬಾಧಕ ಬಂದರೂ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ನೀಡಿದ ದಾನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನವು.

ದಾನೋಪಾಯವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ

ಸರ್ವೇಷಾಮಪ್ಯುಪಾಯಾನಾಂ ದಾನಂ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮಂ ಮತಮ್ |

ಸುದತ್ತೇನೇಹ ಭವತಿ ದಾನೇನೋಭಯ ಲೋಕಜಿತ್ ||

ಎಲ್ಲ ಉಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾನೋಪಾಯವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು, ಸರಿಯಾಗಿ ದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಈ ಲೋಕ, ಪರಲೋಕ ಎರಡನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲಬಹುದು.

ದಾನದಿಂದ ದೇವತೆಗಳೂ ವಶ

ನ ಸೋಽಪ್ತಿ ರಾಜನ್! ದಾನೇನ ವಶಗೋ ಯೋ ನ ಜಾಯತೇ |
ದಾನೇನ ವಶಗಾ ದೇವಾ ಭವಂತೀಹ ಸದಾ ನೃಣಾಮ್ ||
ದಾನದಿಂದ ವಶನಾಗದ ಮನುಷ್ಯನು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಮಾನವರು ನೀಡಿದ
ದಾನದಿಂದ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ವಶರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಭೇದೋಪಾಯಕ್ಕೂ ದಾನೋಪಾಯವೇ ಮೂಲ

ದಾನಮೇವೋಪಜೀವಂತಿ ಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾ ನೃಪೋತ್ತಮ |
ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ದಾನವಾನ್ ಲೋಕೇ ಸರ್ವಸ್ಯೈವೋಪಜಾಯತೇ ||

ದಾನವಾನಚಿರೇಣೈವ ತಥಾ ರಾಜಾ ಪರಾನ್ ಜಯೇತ್ |
ದಾನವಾನೇವ ಶಕ್ನೋತಿ ಸಂಹತಾನ್ ಭೇದಿತುಂ ಪರಾನ್ ||

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜರ ಔದಾರ್ಯವನ್ನೇ ಉಪಜೀವಿಸಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ.
ದಾನನೀಡುವ ಅರಸನು ಎಲ್ಲ ಜನರ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮುಕ್ತಹಸ್ತದಿಂದ
ದಾನನೀಡುವ ಕೊಡುಗೆ ದೊರೆಯು ಬೇಗನೇ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು
ದಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಲು ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಮನಿಗೆ ಸಾವಿತ್ರಿ ಹೇಳಿದ ಸೂಕ್ತಿಗಳು

ಧರ್ಮಾರ್ಜನೇ ಸುರಶ್ರೇಷ್ಠ ಕುತೋ ಗ್ಲಾನಿಃ ಕ್ಲಮಸ್ತಥಾ |
ತ್ವತ್ಪಾದ ಮೂಲ ಸೇವಾನಃ ಪರಮಂ ಧರ್ಮಕಾರಣಂ ||
ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಹೊರಟವರಿಗೆ ಶ್ರಮವೆಲ್ಲಿ?
ನಿನ್ನಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಪಾದಸೇವನೆಯು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ
ಮುಖ್ಯಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮದ ಮೇಲ್ಮೈ

ಧರ್ಮಾರ್ಜನಂ ತಥಾ ಕಾರ್ಯಂ ಪುರುಷೇಣ ವಿಜಾನತಾ |
ತಲ್ಲಾಭಃ ಸರ್ವಲಾಭೇಭ್ಯೋ ಯದಾ ದೇವ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ||
ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ
ಲಾಭಕ್ಕಿಂತಲೂ ಧರ್ಮಲಾಭವು ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು.

ಬಂಜೆಯ ಮಕ್ಕಳಂತೆ

ಧರ್ಮಶ್ಚಾರ್ಥಶ್ಚ ಕಾಮಶ್ಚ ತ್ರಿವರ್ಗೋ ಜನ್ಮನಃ ಫಲಮ್ |
ಧರ್ಮಹೀನಸ್ಯ ಕಾಮಾರ್ಥೌ ವಂಛಾ ಸುತ ಸಮೌ ಪ್ರಭೋ ||

ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದ ಮುಖ್ಯಫಲಗಳು ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ. ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಮ ಅರ್ಥ ಎರಡೂ ಬಂಜೆಯ ಮಗುವಿನಂತೆ ಅಲಭ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವುದು ಒಂದೇ

ಧರ್ಮಾದರ್ಥಸ್ಥಥಾ ಕಾಮೋ ಧರ್ಮಾಲ್ಲೋಕದ್ವಯಂ ತಥಾ |

ಧರ್ಮ ಏಕೋಽನುಯಾತ್ಯೇನಂ ಯತ್ರ ಕ್ವಚನ ಗಾಮಿನಮ್ ||

ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಅರ್ಥವು ಮತ್ತು ಕಾಮವು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮದಿಂದ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿತಿ. ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗತಿ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಲಿ, ಧರ್ಮವೊಂದೇ ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು.

ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆ

ಶರೀರೇಣ ಸಮಂ ನಾಶಂ ಸರ್ವಮನ್ಯದ್ಧಿ ಗಚ್ಛತಿ |

ಏಕೋ ಹಿ ಜಾಯತೇ ಜಂತುರೇಕ ಏವ ವಿಪದ್ಯತೆ ||

ಶರೀರದೊಡನೆ ಮಾನವನ ಸರ್ವವೂ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಒಬ್ಬನೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಸಾಯುವಾಗಲೂ ಒಬ್ಬನೇ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ.

ಬಂಧುಮಿತ್ರರು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮವು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ

ಧರ್ಮಸ್ತಮನುಯಾತ್ಯೇಕೋ ನ ಸುಹೃನ್ನ ಚ ಬಾಂಧವಾಃ |

ಕ್ರಿಯಾ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಲಾವಣ್ಯಂ ಸರ್ವಂ ಧರ್ಮೇಣ ಲಭ್ಯತೇ ||

ಮರಣಹೊಂದಿದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅವನ ಬಂಧುಗಳಾಗಲಿ, ಮಿತ್ರರಾಗಲಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೃತ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಹೋಗುವದು ಧರ್ಮ ಒಂದೇ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸತ್ಕರ್ಮ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಲಭಿಸುತ್ತವೆ.

ಧರ್ಮದಿಂದ ದೇವಲೋಕ

ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರೋಪೇಂದ್ರ ಶರ್ವೇಂದ್ರ ಯಮಾಽರ್ಕಾಗ್ನ್ಯನಿಲಾಂಭಸಾಮ್ |

ಮನೋಹರಾಣಿ ದ್ವೀಪಾನಿ ವರ್ಷಾಣಿ ಸಸುಖಾನಿ ಚ ||

ಧರ್ಮೇಣ ತಾನವಾಪ್ನೋತಿ ಪುರುಷಃ ಪುರುಕ್ಷೀಪ್ಸಿತಾನ್

ಕ್ರಿಯಾ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಲಾವಣ್ಯಂ ಸರ್ವಂ ಧರ್ಮೇಣ ಲಭ್ಯತೇ ||

ಬ್ರಹ್ಮ, ಇಂದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ಚಂದ್ರ, ಯಮ, ಸೂರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ವರುಣ, ವಸು, ಅಶ್ವಿನಿ, ಕುಬೇರ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನೂ, ಮನೋಹರವಾದ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನೂ, ಸಕಲ ವಿಧ ಸುಖ ಸೌಂದರ್ಯ, ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನೂ ನರರು ಧರ್ಮದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ನಂದನ ವನಕ್ಕೆ ಒಳದಾರಿ

ಪ್ರಯಾಂತಿ ಧರ್ಮೇಣ ನರಾಸ್ತಥೈವ ಹರಿಪೂಜನಾತ್ |

ನಂದನಾದೀನಿ ಮುಖ್ಯಾನಿ ದೇವೋದ್ಯಾನಾನಿ ಯಾನಿ ಚ ||

ಮನುಷ್ಯರು ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಮಾನವರಿಗೆ ದುರ್ಲಭವಾದ ನಂದನವನವೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವೋದ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸುಖ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೊರಕುತ್ತವೆ.

ಪುಣ್ಯದ ಹಣ್ಣು, ಸ್ವರ್ಗದ ಹೆಣ್ಣು

ತಾನಿ ಪುಣ್ಯೇನ ಲಭ್ಯಂತೆ ನಾಕಪೃಷ್ಠಂ ತಥಾ ನರೈಃ |

ವಿಮಾನಾನಿ ವಿಚಿತ್ರಾಣಿ ತಥೈವಾಪ್ಸರಸಃ ಶುಭಾಃ |

ತೈಜಸಾನಿ ಶರೀರಾಣಿ ಸದಾ ಪುಣ್ಯವತಾಂ ಫಲಮ್ ||

ಮನುಷ್ಯರು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ದೇವವಿಮಾನಗಳನ್ನೂ, ಸುಂದರಿಯರಾದ ಅಪ್ಸರಾಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹವಾದ ತೇಜೋಮಯ ಶರೀರಗಳನ್ನೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ಪುಣ್ಯಯೋಗ ರಾಜಭೋಗ

ರಾಜ್ಯಂ ನೃಪತಿ ಪೂಜಾ ಚ ಕಾಮ ಸಿದ್ಧಿಸ್ತಥೇಪ್ಸಿತಾ |

ಸಂಸ್ಕಾರಾಣಿ ಚ ಮುಖ್ಯಾನಿ ಫಲಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ದೃಶ್ಯತೇ |

ರುಕ್ಮ ವೈಷ್ಣೋರ್ಯ ದಂಡಾನಿ ಚಂಡಾಂಶು ಸದೃಶಾನಿ ಚ |

ಚಾಮರಾಣಿ ಸುರಾಧ್ಯಕ್ಷ ಭವಂತಿ ಶುಭ ಕರ್ಮಣಾ ||

ರಾಜ್ಯವೂ, ರಾಜರಿಂದ ಪೂಜೆಯೂ, ಅಭೀಷ್ಟ ಕಾಮಸಿದ್ಧಿಯೂ, ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೂ ಬಹುಪುಣ್ಯದ ಫಲವಾಗಿ ಮಾನವರಿಗೆ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಬಂಗಾರದ ಹಿಡಿಕೆ, ವೈಷ್ಣೋರ್ಯದ ದಂಡವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಚಾಮರಗಳು ಭಕ್ತಗಳು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುತ್ತವೆ.

ಜಯ ಶಂಖ ಸ್ವರೌಘೇಣ ಸೂತ ಮಾಗಧನಿಸ್ವನೈಃ |

ವರಾಪನಂ ಸಭ್ಯಂಗಾರಂ ಫಲಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ ||

ಶಂಖದ್ವನಿಯಂತೆ ಇರುವ ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಿಂದ ಬಂದಿವೈತಾಲಿಕರ, ಜಯಘೋಷ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆಸನ ಮುಂತಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ಫಲರೂಪವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಸುಖಸಂಭಾರ ಪುಣ್ಯದ ಉಪಹಾರ

ವರಾನ್ನಪಾನಂ ಪೀತಂ ಚ ಭೃತ್ಯ ಮಾಲ್ಯಾನುಲೇಪನಂ |

ರತ್ನವಸ್ತ್ರಾಣಿ ಮುಖ್ಯಾನಿ ಫಲಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ಆಹಾರ, ರುಚಿಕರ ಪಾನೀಯ, ಮಧುರ ಸಂಗೀತ, ವಿನೀತರಾದ

ಆಳುಗಳು, ಸುಗಂಧಿ ಮಾಲೆಗಳು, ಪರಿಮಳ ಲೇಪನ, ರತ್ನದ ಆಭರಣ, ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಬಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಮಾನವನಿಗೆ ಅವನು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿವೆ.

ರೂಪೌದಾರ್ಯ ಗುಣೋಪೇತಾ ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚಾತಿ ಮನೋಹರಾಃ ।

ವಾಸಃ ಪ್ರಾಸಾದ ಪೃಷ್ಠೇಷು ಭವಂತಿ ಶುಭ ಕರ್ಮಿಣಃ ॥

ರೂಪದಿಂದ ಚೆಲುವರೂ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನವರು, ಗುಣಗಳಿಗಲ್ಲ ಖಣಿಗಳಂತೆ ಇರುವವರೂ ಆದ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಭವ್ಯದಿವ್ಯವಾದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವೂ ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಶುಭಕರ್ಮ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದೊರಕುತ್ತವೆ.

ಸುವರ್ಣ ಕಿಂಕಿಣೀ ಮಿಶ್ರ ಚಾಮರಾಽಪೀಡ ಧಾರಿಣಃ ।

ವಹಂತಿ ತುರಗಾ ದೇವ ನರಂ ಪುಣ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ॥

ಬಂಗಾರದ ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆಗಳುಳ್ಳ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದ ರಥದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಪುಣ್ಯದ ದ್ವಾರಗಳು

ತಸ್ಯ ದ್ವಾರಾಣಿ ಯಜನಂ ತಪೋ ದಾನಂ ದಮಃ ಕ್ಷಮಾ ।

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ತಥಾ ಸತ್ಯಂ ತೀರ್ಥಾನುಮರಣಂ ಶುಭಂ ॥

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಸೇವಾ ಸಾಧೂನಾಂ ಸಹವಾಸಃ ಸುರಾರ್ಚನಮ್ ॥

ಗುರುಕಾಂ ಚೈವ ಶುಶ್ರೂಷಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಚ ಪೂಜನಂ ।

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಜಯಶ್ಚೈವ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮಮತ್ಸರಮ್ ॥

ಈ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳ ದ್ವಾರದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಜ್ಞ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಕ್ಷಮಾ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರೆ, ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮರಣ, ಸತ್ಯ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಅಧ್ಯಯನ, ಸಾಧುಗಳ ಸೇವೆ, ದೊಡ್ಡವರ ಸಹವಾಸ, ದೇವತಾಪೂಜನ, ಗುರುಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆರಾಧನೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಗ್ರಹ, ಮಾತ್ಸರ್ಯಾದಿ ರಾಹಿತ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯಸಂಪಾದಿಸಿ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾನವರು ಪಡೆಯುವರು.

ತಸ್ಮಾಧ್ಧರ್ಮಃ ಸದಾ ಕಾರ್ಯೋ ನಿತ್ಯಮೇವ ವಿಜಾನತಾ ।

ನ ಹಿ ಪ್ರೇಕ್ಷತೇ ಮೃತ್ಯುಃ ಕೃತಮಸ್ಯ ನ ವಾ ಕೃತಮ್ ॥

ಆದುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೃತ್ಯುವು ಇವನು ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು, ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಎಳಮೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಧರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕು

ಬಾಲಕನಿರುವಾಗಲೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಜೀವನವು ಚಂಚಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಮೃತ್ಯು ಯಾವನ ಮೇಲೆ ಎಂದು ಬಂದು ಎರಗುವದೆಂದು!

ಸಾವಿನ ಮುಂಚೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನಂತೆ ಲೀಲೆ

ಪಶ್ಯತೋಽಪ್ಯಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ಮರಣಂ ಪುರತಃ ಸ್ಥಿತಮ್ |

ಅಮರಸ್ಯೇವ ಚರಿತಮತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಂ ಸುರೋತ್ತಮ ||

ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವು ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ನಿಂತಿದ್ದರೂ ಮಾನವನು ತನಗೆ ಸಾವೇ ಇಲ್ಲ ನಾನು ಅಮರ ಎನ್ನುವಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತಾಗಿದೆ.

ಯುವತ್ವಾಽಪೇಕ್ಷಯಾ ಬಾಲೋ ವೃದ್ಧತ್ವಾಽಪೇಕ್ಷಯಾ ಯುವಾ |

ಮೃತ್ಯೋರುತ್ಸಂಗಮಾರೂಢಃ ಸ್ಥವಿರಃ ಕಿಮಪೇಕ್ಷತೆ ||

ಬಾಲಕನು ಯುವಕನಾಗಬೇಕೆಂದು, ಯುವಕನು ಹಿರಿಯನಾಗಬೇಕೆಂದು, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೃತ್ಯುವಿನ ತೊಡೆಯನ್ನು ಏರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮುದುಕನು ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಭಯವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ

ತತ್ರಾಪಿ ವಿಂದತಸ್ತ್ರಾಣಿಂ ಮೃತ್ಯುನಾ ತಸ್ಯ ಕಾ ಗತಿಃ |

ನ ಭಯಂ ಮರಣಂ ಚೈವ ಪ್ರಾಣಿನಾಮಭಯಂ ಕ್ವಚಿತ್ |

ತತ್ರಾಪಿ ನಿರ್ಭಯಾಃ ಸಂತಃ ಸದಾ ಸುಕೃತ ಕಾರಿಣಃ ||

ಈ ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ದಿನ ಬದುಕಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಏನು ಗತಿ? ಭಯ-ಮರಣ ಇವೆರಡರ ಹೊರತು ಅವನಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಭಯ ಎನ್ನುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮುಪ್ಪು, ಸಾವು, ಬಂದಾಗಲೂ ನಿರ್ಭಯರಾಗಿ ಇರುವ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರೆಂದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಜ್ಜನರು ಮಾತ್ರ. ಅವರಿಗೆ ಮುಪ್ಪಿನ ಅಥವಾ ಮರಣದ ಭಯವಿಲ್ಲ.

ಸುಭಾಷಿತಗಳು

ಮಹಾದಾನಗಳು

ಯಸ್ಮಾದ್ವಿಷ ಸಹಸ್ರೇಣ ಮಹಾದಾನಾನಿ ಸರ್ವದಾ |

ರಕ್ಷಂತೇ ದೇವತಾಃ ಸರ್ವಾ ಏಕೈಕಮಪಿ ಭೂತಲೇ ||

ಏಷಾಮನ್ಯತಮಂ ಕುರ್ವಾದ್ವಾಸುದೇವ ಪ್ರಸಾದತಃ |

ನ ಶಕ್ಯಮನ್ಯಥಾ ಕರ್ತುಮಸಿ ಶಕ್ರೇಣ ಭೂತಲೇ ||

ಈ ಮಹಾದಾನಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ನೆರವೇರದಂತೆ ದೇವತೆಗಳು ಸಾವಿರಾರು ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಾನಮಾಡುವವರಿದ್ದರೂ ವಾಸುದೇವನ ಅನುಗ್ರಹ ಬೇಕು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಆಗಲಿ, ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾರನು.

ತಸ್ಮಾದಾರಾಧ್ಯ ಗೋವಿಂದಮುಮಾಪತಿ ವಿನಾಯಕೌ |

ಮಹಾ ದಾನ ಮುಖಂ ಕುರ್ಯಾದ್ವಿಶ್ವೇಶೈವಾನುಮೋದಿತಃ ||

ಆದಕಾರಣ ಗೋವಿಂದನನ್ನೂ, ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನೂ, ಗಣಪತಿಯನ್ನೂ, ಮೊದಲು ಪೂಜಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆದು ಈ ಮಹಾದಾನ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಬೇಕು.

ದಾನ ಮಾಡುವದು ಎಲ್ಲಿ, ಯಾವಾಗ?

‘ದ್ರವ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಲಾಭೇ ವಾ ಶ್ರದ್ಧಾ ವಾ ಯತ್ರ ಜಾಯತೇ |

ತೀರ್ಥೇ ವಾಽಽಯತನೇ ಗೋಷ್ಠೇ ಕೂಪಾಽರಾಮಽಸರಿತ್ಸು ಚ ||

ಸಂಪತ್ತು ಹಾಗೂ ಸದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದೊರೆತಾಗಲೂ ಈ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನ, ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ, ಬಾವಿ, ನದಿತೀರ, ತೋಟ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಾನಗಳು ದಾನ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವು.

ಗೃಹೇ ವಾಯತನೇ ವಾಪಿ ತಡಾಗೇ ರುಚಿರೇ ತಥಾ |

ಮಹಾದಾನಾನಿ ದೇಯಾನಿ ಸಂಸಾರ ಭಯ ಭೀರುಣಾ ||

ದೇವಸ್ಥಾನ, ಮನೆ ಅಥವಾ ಮನೋಹರವಾದ ಕೆರೆಯ ದಡ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳು ಈ ಮಹಾದಾನ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವುಗಳು.

ಮೃತ್ಯು ಕತ್ತಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದೆ

“ಅನಿತ್ಯಂ ಜೀವಿತಂ ಯಸ್ಮಾದ್ವಸು ಚಾತೀವ ಚಂಚಲಂ |

ಕೇಶೇಷ್ಟಿವ ಗೃಹೀತಃ ಸನ್ ಮೃತ್ಯುನಾ ಧರ್ಮಮಾಚರೇತ್ ||”

ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನವು ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ಹಣವು ಒಂದೇ ಕಡೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಮೃತ್ಯು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮ್ಮ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡಿರುವದೆಂದೇ ನಂಬಿಕೊಂಡು ತಡಮಾಡದೆ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಆಚಾರ್ಯನ ಲಕ್ಷಣ

“ವಿಧಾನದಕ್ಷಾಃ ಪಟವೋಽನುಕೂಲಾ |

ಯೇ ಚಾಽಽರ್ಯ ದೇಶ ಪ್ರಭವಾ ದ್ವಿಜೇಂದ್ರಾಃ |

ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾದವರು ಯೋಗ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆನಿಸುವರು.

ಗುರುಶ್ಚ ವೇದಾಂತವಿದಾರ್ಯವಂಶ
ಸಮುದ್ಭವಃ ಶೀಲಕುಲಾಧಿರೂಪಃ ॥

ಆಚಾರ್ಯನು ವೇದಾಂತವಿಶಾರದ ಹಾಗೂ ಆರ್ಯವಂಶ ಸಂಭೂತನಾಗಿ
ಕುಲಶೀಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರಬೇಕು.

ಕೇಯೂರ ಕಂಠಾಭರಣಾಭಿರಾಮಃ ।

ಪ್ರಸನ್ನ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರ ಪ್ರತೀಕಃ ।

ಪೀತಾಂಬರಃ ಕುಂಡಲೀ ಹೇಮ ಸೂತ್ರಃ ॥

ಪುರಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿರತೋಽತಿದಕ್ಷಃ ।

ಆಚಾರ್ಯನು ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಸನ್ನ ಹಾಗೂ ಗಂಭೀರ
ವಚನ ಉಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕು. ಪುರಾಣಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಅಭಿರುಚಿಯಿರಬೇಕು.
ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿ, ಚಿನ್ನದ ಉಡದಾರ, ತೋಳುಬಳೆ ಧರಿಸಿರಬೇಕು.

ಪಾಖಂಡಿಯಿಂದ ಕುಲನಾಶ ಖಂಡಿತ

“ಪಾಷಂಡಿನಂ ಯಸ್ತು ಕರೋತಿ ಭಕ್ತ್ಯಾ ।

ವಿಹಾಯ ವಿಪ್ರಾನ್ ಶ್ರುತಿ ಧರ್ಮ ಯುಕ್ತಾನ್ ।

ಗುರುಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾದಿಷು ತತ್ರ ನೂನಂ ।

ಕುಲಕ್ಷಯಃ ಸ್ಯಾದಚಿರಾದಪೂಜ್ಯಃ ॥

ವೇದಧರ್ಮ ನಿರತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅಪದ್ಧ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಟ್ಟವನನ್ನು
ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಯಾವನು ಮಾಡುವನೋ
ಅವನ ವಂಶ ನಾಶವಾಗುವದು. ಮತ್ತು ಅವನು ಮನ್ನಣೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನು.

ಯೋಗ್ಯರಿಂದಾದರೆ ಶ್ಲಾಘ್ಯತೆ

“ಸ್ಥಾನಂ ಪಿಶಾಚೈಃ ಪರಿಗೃಹ್ಯತೇ ವಾ ।

ಅಪೂಜ್ಯತಾಂ ಯಾತ್ಯಚಿರೇಣ ಲೋಕೇ ।

ವಿಪ್ರೈಃ ಕೃತಂ ಯಚ್ಛುಭದಂ ಕುಲೇ ಸ್ಯಾತ್ ।

ಪ್ರಪೂಜ್ಯತಾಂ ಯಾತಿ ಚಿರಂ ಚ ಕಾಲಂ ॥”

ದೊಡ್ಡವರಿಂದ ದೇವರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಪಿಶಾಚಗಳು
ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತವೆ. ಅದು ಬೇಗನೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಪೂಜ್ಯವೆನಿಸುವದು. ವೇದಪಾರಂಗತ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದರೆ ಯಜಮಾನನ ವಂಶದ ಏಳಿಗೆಯಾಗುವದು ಮತ್ತು
ಚಿರಕಾಲದವರೆಗೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆಯುವದು.

ಇತಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸರ್ವೇಜನಾಃ ಸುಖಿನೋ ಭವಂತು

ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ

—○—

